

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Obor: Náboženství se zaměřením na vzdělávání a katechetika

**Povědomost veřejnosti o nízkoprahovém zařízení
pro děti a mládež v Dětském domě Zábřdovice**

Bakalářská práce

Autor: Jaroslav Martinec
Vedoucí práce: Mgr. Milena Öbrink Hobzová, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 22. října 2015

.....
Jaroslav Martinec

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval paní Mgr. Mileně Öbrink Hobzové, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce, její cenné rady, připomínky a trpělivost. Taktěž děkuji všem pracovníkům Dětského domu Zábřdovice za poskytnutí potřebných informací. Rovněž patří velký dík všem respondentům při realizaci mého průzkumu.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Historie romského etnika	9
1.1 Kdo je Rom	9
1.2 Původ Romů na evropském kontinentě.....	11
1.3 Romové v období 2. světové války až do roku 1989	15
1.4 Romské etnikum po „sametové“ revoluci.....	18
2 Romové a jejich specifika	24
2.1 Charakteristika romské rodiny	24
2.2 Zvláštnosti romské mentality	26
2.3 Víra a náboženství Romů	29
2.4 Romové a vzdělávání	31
3 Sociálně vyloučené lokality	34
3.1 Charakteristika sociálně vyloučených lokalit.....	34
3.2 Sociálně vyloučené lokality na území města Brna.....	37
3.3 Neziskové organizace pomáhající Romům v tzv. „brněnském Bronxu“	39
3.4 Úspěšné projekty pro integraci Romů.....	41
4 Dětský dům v zábrdovické farnosti	44
4.1 Historie, struktura a poslání Dětského domu Zábrdovice	44
4.2 Sociální a aktivizační služby pro rodiny s dětmi DDZ – Asaben	46
4.3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež DDZ – FARA.....	47
4.4 Angažovanost zábrdovické farnosti v dané lokalitě.....	50
PRAKTICKÁ ČÁST	53
5 Kvantitativní průzkum	54
5.1 Cíle a popis průzkumu	54
5.2 Charakteristika průzkumného vzorku	54
5.3 Metodika průzkumu	55
5.3.1 Metoda sběru dat průzkumu	55
5.3.2 Metodika analýzy dat.....	57

5.4	Charakteristika respondentů.....	57
5.5	Vyhodnocení a interpretace dat průzkumu	60
5.6	Diskuze.....	73
ZÁVĚR		76
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		78
PŘÍLOHY		90

ÚVOD

Odoj manuš džal, kaj mek na sas, bo kamel te dikhel, so mek na dikhl'a.

*Člověk jde tam, kde ještě nebyl, aby viděl to, co ještě neviděl.*¹

Trávení volného času je pro všechny z nás důležité. Vymýšlíme, jak tento čas smysluplně využít. Dospělí mají různorodé záliby, koníčky, případně prožívají dnes tolik rozšířené a nabízené zážitkové aktivity. Ještě důležitější je využití volného času dětí, kterým tento čas více méně určují jejich rodiče. Podle toho, z jak situované rodiny dítě pochází, může navštěvovat různé kroužky, učit se, hrát na hudební nástroje, něco vyrábět. Děti z početnějších rodin tuto možnost většinou nemají a běžný zájmový kroužek může být pro danou rodinu finančně nákladný. Tyto děti si hledají využití volného času samy, velkou pomocí jim v tom mohou být rodiče. Romské děti patří mezi ty, které nemají možnost navštěvovat kroužek, který je placený. Učí se tím, co vidí, od rodičů nejsou vedeny k samostatné činnosti a nejsou zvyklé si samy hrát s hračkami. Ve městech pro tyto děti, které nemají možnost navštěvovat zájmový kroužek, vznikají nízkoprahová zařízení – kluby, jež jsou zcela bezplatné a kde si děti mohou hrát a učit se základním dovednostem. Mezi taková zařízení patří i Dětský dům Zábřdovice, jež provozuje mezi jinými i nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM), které je určeno pro děti a mládež ze sociálně slabých rodin. Zařízení sídlí na okraji vyloučené lokality, proto je navštěvováno převážně romskými dětmi a mládeží. Práce se zabývá výše uvedeným nízkoprahovým zařízením, jejím hlavním cílem je zjistit názor lidí v zábrdovické lokalitě na fungování a důležitost NZDM, které sídlí v Dětském domě Zábřdovice a částečně také v prostorách zábrdovické fary.

Předkládaná práce má dvě základní části, teoretickou a praktickou. Teoretická je rozdělena do čtyř kapitol, stěžejním tématem zde bude romské etnikum, protože jeho příslušníci jsou klienti daného zařízení. V první kapitole popíšeme historii romského etnika, krátce se zmíníme o jeho původu na evropském kontinentě, násilné genocidě v období 2. světové války, listopadových událostech roku 1989 včetně problematiky romské integrace a zmíníme se i o současné situaci. V další kapitole se budeme zabývat charakteristikou romské rodiny, zvláštnostmi romské mentality, náboženstvím a samotným vzděláváním Romů. Ve třetí kapitole nejdříve definujeme sociální

¹ HUBSCHMANOVÁ, M. aj. *God'aver lava phure Romendar: Moudrá slova starých Romů*. 1991. s. 29.

vyločení, jeho příčiny a problematiku vyloučených lokalit na území města Brna. Zmíníme se zde o neziskových organizacích, které svým poradenstvím a úspěšnými výchovně vzdělávacími programy pomáhají Romům v jejich integraci do většinové společnosti. Poslání a jednotlivé poskytované sociální služby Dětského domu Zábřdovice včetně angažovanosti samotné zábrdovické farnosti podrobně charakterizujeme ve čtvrté kapitole.

V navazující praktické části popisujeme další dílčí cíle průzkumu, charakteristiku průzkumného vzorku, metodiku průzkumu včetně popisu samotných respondentů. Následně vyhodnotíme dotazníky průzkumu, prostřednictvím kterých zjišťujeme náš cíl práce, tj. jak obyvatelé brněnské části Zábřdovice vnímají důležitost zdejšího nízkoprahového zařízení, které se nachází částečně také v prostorách zábrdovické fary.

Dalším dílčím cílem je zjistit názor veřejnosti na povědomí o nabízených aktivitách v tomto zařízení, dále samotnou ochotu případné dobrovolnické služby se do činnosti s romskými dětmi a mládeží osobně zapojit. Také zkoumáme potencionální angažovanost církve při práci s Romy a v neposlední řadě rovněž důležitost existence samotného zařízení.

V práci čerpáme z literatury a ostatních dostupných zdrojů týkajících se romského etnika a také z poznatků zjištěných v našem průzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie romského etnika

1.1 Kdo je Rom

Romové nikdy netvořili homogenní společenství. V Indii, odkud jejich předkové pocházejí, patřili k původním obyvatelům, tzv. Domům, a příslušeli do ostatních domských kast a podkast. Jejich příchodem do Evropy došlo vlivem dialektu ke změně skupinového názvu Dom na vlastní etnický název Rom. Z etymologického hlediska je slovo Rom starší než někdy majoritou používané slovo „cikán“.² Toto slovo má svůj původ v řeckém slově „atsingani“ a původně znamenalo označení frýgijské manichejské sekty „athinganoi“, se kterou měli Romové totožné některé magické praktiky. Více než polovina romského etnika vnímá název Cikán (nebo Cigán) jako urážku.³ Davidová se zmiňuje o tom, že slovo Rom znamená muž nebo manžel, ale v dnešní době se používá pro označení několika etnických skupin.⁴ *Rom je ten, kdo sám sebe za Roma pokládá a nebo je za něj pokládán i druhými.*⁵

V České republice působí několik romských skupin, které se dále rozdělují do podskupin a rodů. Romské skupiny tak tvoří: Romové slovenští – „servika Roma“, Romové olašští – „vlachike Roma“, Romové maďarští – „ungrike Roma“, němečtí Sintové a malá část Romů českých.⁶ Romové používají i svoji vlastní hierarchii a mezi sebou se nazývají podle příslušnosti k dané lokalitě, ve které žijí. Tato hierarchie jim samotným dává pocit, že jsou tzv. „odněkud“. Můžeme se tedy setkat například s Romy krumlovskými („Krumlovakere Roma“) nebo chánovskými („Chánovakere“)⁷ *Celá řada Romů žijících v České republice má občanství České republiky, jsou legitimními Čechy. Netvoří národ, neboť nemají a ani nemohou mít svůj vlastní stát. Romové vždy byli součástí daného státního celku.*⁸

Nečas uvádí, že Romové u nás patří mezi nejpočetnější národnosti, která se profilovala a emancipovala v průběhu posledních desetiletí a zejména v období po roce

² Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 7.

³ Srov. ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. 2003. s. 6.

⁴ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 19.

⁵ ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In: SIROVÁTKA, T. (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. 2004. s. 121.

⁶ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. 1998. s. 41.

⁷ Srov. DAVIDOVÁ, E. Mezigenerační změna: ke ztrátě dvou generací Romů v uplynulém půlstoletí (v důsledku poválečné migrace a asimilačních tlaků v 50.-80. letech 20. století). In: JAKOUBEK, M a L. BUDILOVÁ (ed.). *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. 2009. s. 241.

⁸ KALEJA, M. *Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu*. 2012. s. 105.

1989. Jejich etnickou identitu tvoří jazyk, slovesnost a kulturní tradice.⁹ Sekyt tuto identitu zmiňuje v souvislosti s romstvím, které má u Romů zvláštní hodnotu. Do něj patří i charakteristický vzhled, znalost zvyků, ale především slušné vychování. Ve výchově má každý rod svá specifika, ale pro všechny je závazná úcta ke starším, pohostinnost a solidarita.¹⁰ *Vlastní, osobní identitu Romové vnímají spíše negativně, i když se vyskytují výjimky. Soudržnost komunity je hodnotou nade vše, ale je také důsledkem obrany.*¹¹

Prokešová uvádí, že dle odhadů žije ve světě 10 – 12 milionů Romů, z toho v Evropě jich je přibližně 3 – 6 milionů. Při sčítání lidu v Československu v roce 1991 se k romské národnosti přihlásilo 32 903 obyvatel a o deset let později statistiky uvádějí v České republice necelých 12 tisíc lidí.¹² Historik Říčan však samotné údaje vidí jako silně podhodnocené, neboť samotní Romové mají historicky špatnou zkušenost s tzv. „gáždžovskými seznamy“, a proto uvedli jinou národnost.¹³ Převážná část Romů o možnosti zapsat si romskou národnost v podstatě ani nevěděla. Velké procento z nich se kvůli obavám před možnými problémy ke svému romství nepřihlásilo záměrně, anebo nechtěli patřit do jedné skupiny s tzv. „nedobrymi Romy“. Kaleja k tomu dodává, že ti, kteří byli narozeni před rokem 1989, neměli ani možnost se legitimně ke své národnosti přihlásit, a proto se většina Romů považuje za Čechy, Slováky nebo Maďary. Volba národnosti byla ve formulářích uvedena jako nepovinná a respondenti měli možnost uvést i více národností. Příslušnost ke konkrétní národnosti nebyla bezprostředně vázána na mateřský jazyk.¹⁵

Reálné počty Romů jsou v České republice podle expertů odhadovány na 200 – 300 tisíc (cca 2 – 3 % obyvatel z celkové populace).¹⁶ Podle posledního sčítání lidu v roce 2011 si současně romskou a českou národnost zvolilo celkem 7 026 obyvatel České republiky a pouze 5 135 obyvatel uvedlo národnost pouze romskou.¹⁷ Pro Romy není anonymita při sčítání lidu dostatečnou zárukou. Pro dnešní dobu je i typická obava

⁹ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 2002. s. 105.

¹⁰ Srov. SEKYT, V. Romové. In: ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. 2001. s. 122.

¹¹ ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In: SIROVÁTKA, T. (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. 2004. s. 123.

¹² Srov. PROKEŠOVÁ, M. *Romové otázky a hledání odpovědi*. 2010. s. 18.

¹³ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 33.

¹⁴ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 243-244.

¹⁵ Srov. KALEJA, M. *Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu*. 2012. s. 105-106.

¹⁶ Srov. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. 2003. s. 12.

¹⁷ Srov. *Český statistický úřad: Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/> [cit. 2014-08-01].

z rasismu, včetně toho, že je většinová společnost vnímá negativně. Svě „romství“ tedy úmyslně zamlčují.¹⁸

1.2 Původ Romů na evropském kontinentě

Jak uvádí Říčan, první zpráva o romském obyvatelstvu se objevuje krátce po roce 1400, kdy byl zaznamenán pohyb velkých romských skupin vedených stařešiny napříč střední Evropou. Svůj kočovný život prezentovali, jako provinění svých předků, kteří neposkytli pomoc Svaté rodině před Herodovým trestem na cestě do Egypta. Od českého krále Zikmunda a papeže Martina V. získala skupina „vajdů“ vedená králem Sindelem ochranné listy, které jim ukládaly nutnost odčinit provinění v podobě sedmiletého putování evropskými zeměmi. Jakožto vykonavatelé poutí o sobě prohlašovali, že touží po odpuštění. Za to jim přináležel nárok na ochranu včetně almužny.¹⁹

Podle Nečase bylo proniknutí romské menšiny do Evropy náhlé a soustředěné. První zmínka o Romech v českých pramenech spadá do roku 1417 (Znojmo, Praha a v následujícím roce také Cheb). Z těchto podložených zpráv je patrné, že skupiny Romů našimi zeměmi v době velkých migračních vln jenom procházely. V jejich úmyslu zůstat v českém království delší dobu zřejmě bránila vyostřená sociální, politická a náboženská atmosféra, která u Romů nezapadala do jejich povrchní víry včetně tradovaných historek o hříchu a pokání.²⁰

Na všech místech, na nichž se migrující Romové objevovali, překvapili svým nenadálým příchodem místní obyvatele a jejich přítomnost následně způsobovala sociálně-psychologický šok. Všeobecný údiv vzbuzoval předně jejich odlišný vzhled, oblečení, zvláštní chování a celkový způsob života. Zatímco muži se věnovali překupnictví, pro ženy bylo typické věštění z ruky.²¹ Kenrick se zmiňuje, že někteří je nepokládali za etnickou skupinu, ale pouze za ty, kteří si vtírali do kůže ořechový olej, aby jejich kůže získala snědou barvu.²²

¹⁸ Srov. KLÍČOVÁ, K. Sčítání lidu: romští Češi, nebo čeští Romové. In: MARADA, R. (ed.). *Etnická různost a občanská jednota*. 2006. s. 237.

¹⁹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 14.

²⁰ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 2002. s. 20-21.

²¹ Srov. NEČAS, C. *Špalíček Romských miniatur*. 2008. s. 9-10.

²² Srov. KENRICK, D. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy*. 1994. s. 11.

Počátkem 15. století došlo v Evropě ke zhoršení vztahu majority s Romy. Pařížský arcibiskup v roce 1427 vyloučil Romy z církve pro porušování křesťanské morálky, hádání z ruky a drobné krádeže. Diskriminační zákony byly ve všech evropských zemích podobné, což mělo za následek to, že zabití Cikána nebylo považováno za zločin.²³ Na brněnském sněmu roku 1538 bylo přijato první historicky doložené usnesení, aby byli Romové během čtrnácti dnů vyhnáni ze země. Jak se později ukázalo, termín byl jen stěží splnitelný. Na dalších sněmovních zasedáních proto zástupci z řad moravských duchovních, panstva a rytířů zakázali jakoukoliv toleranci vůči Romům.²⁴ Římský a český král Ferdinand I. vydal roku 1549 dva nové mandáty proti Romům. Především z druhého dokumentu je patrné, že v českých zemích měly tyto restriktce lidštější podobu. Ze všech panství a měst měli být Romové vykázáni, ale o život jim nikdo usilovat neměl.²⁵

V roce 1697 císař Leopold I. vyhlásil silně protiromský dekret, ve kterém jsou Romové postaveni mimo zákon a všeobecně označeni za psance. Muži byli přirovnáni ke škodné zvěři a při pronásledování je mohl kdokoliv zastřelit. Pokud při kočování přestoupili zákaz vstupu do významných měst, měli být muži bez výjimky zabiti, ženám a silnějším dětem odřezáno jedno z uší.²⁶ Řičan uvádí, že přes veškeré perzekuční výnosy proti Romům se nejednalo o systematickou genocidu ve smyslu moderního rasismu. Poměrně velká část obyvatelstva majoritní společnosti jejich přítomnost na českém území tolerovala. Uvedené ústupky byly projevem lidské solidarity a soucitu. Pro určitou část obyvatel znamenala jejich přítomnost obchodní příležitost, neboť bylo možné od nich výhodně nakoupit kradené zboží.²⁷

Pokusy o násilnou kolonizaci Romů v době osvícenství se objevují roku 1740 po nástupu Marie Terezie na trůn. Pro řešení Romské otázky byly vydány nové zákony a opatření, které nebyly výsledkem humanitních ideálů, ale nutnou potřebou pracovních sil v zemědělství a v manufakturní výrobě.²⁸ Jak uvádí Hübschmanová, na základě etnokulturních odlišností menšin usilovala majoritní společnost o převychování Romů, zbavila je jejich svébytnosti a kultury. V roce 1761 začala tuto asimilační politiku praktikovat císařovna Marie Terezie, a to vydáním prvního asimilačního zákona.

²³ Srov. MANN, A. B. *Romský dějepis*. 2001. s. 9.

²⁴ Srov. NEČAS, C. *Špalíček Romských miniatur*. 2008. s. 13.

²⁵ Srov. BARTOLOMĚJ, D. *Dějiny Romů*. 1994. s. 75-76.

²⁶ Srov. MANN, A. B. *Romský dějepis*. 2001. s. 10.

²⁷ Srov. ŘIČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 15.

²⁸ Srov. BARTOLOMĚJ, D. *Dějiny Romů*. 1994. s. 94.

Romové nesměli hovořit romským jazykem či nosit tradiční kroj. Děti byly umísťovány na převýchovu do sedláckých rodin.²⁹

Na stejnou asimilační politiku navázal osvěcenský panovník Josef II, který kladl především důraz na vzdělání. Roku 1782 vydal nařízení, které Romům ukládalo povinnost dodržovat školní docházku, vyučit se řemeslu a také povinnou účast při bohoslužbách. Všechna jeho vydaná nařízení, kterými postupně navázal na svoji matku Marii Terezii, se stala vzorem pro řešení přístupu k Romům v ostatních evropských zemích.³⁰

Od konce 18. století do poloviny 19. století probíhala v českých zemích éra velkého kulturního a společenského rozvoje. Romové si tuto skutečnost začali uvědomovat. Tím začala etapa migrace slovenských Romů na české území, kde hledali vhodnější podmínky ke svému živobytí. Většina z nich našla nové útočiště na českém venkově, který jim poskytoval dostatek obživy. Určitá část obyvatelstva byla nakloněna různým pověrám a na základě toho byli Romové většinou s povděkem přijímáni. Živili se hádáním z ruky, léčením domácího dobytka a prodejem železných nebo dřevěných výrobků. I když se občas dopouštěli žebrání nebo drobných krádeží na polích, obyvatelé se s jejich přítomností smířili. Liberální přístup k Romům uplatňovaly i úřady, a proto nemusel být na dlouhou dobu vydán žádný restriktivní zákon, který by musel usměrňovat romskou otázku.³¹

Lhotka uvádí, že období, které následovalo po vzniku Československé republiky v roce 1918, neznamenal zpočátku pro Romy žádnou výraznou změnu a nadále byly uplatňovány rakousko-uherské normy. Následně ve dvacátých letech se začaly objevovat petice venkovských obcí, které usilovaly o přijetí takového zákona, jenž by Romům omezil jejich kočovný život. Iniciátorem této kampaně byli agrárníci, neboť s problémy a drobnou kriminalitou se potýkali nejvíce obyvatelé venkova.³² Vlivem silného tlaku politických stran za první republiky byl Národním shromážděním v roce 1927 vyhlášen zákon o potulných cikánech. K němu bylo o rok později vydáno prováděcí nařízení s ostatními právními výnosy. Zákon se vztahoval také na tuláky,

²⁹ Srov. HÜBSCHMANOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*. 2002. s. 11-12.

³⁰ Srov. MANN, A. B. *Romský dějepis*. 2001. s. 11.

³¹ Srov. BARTOLOMĚJ, D. *Dějiny Romů*. 1994. s. 114-116.

³² Srov. LHOTKA, P. Romové v první Československé republice. In: ŠULEŘ, P. aj. *Romové – O Roma: tradice a současnost*. 1999. s. 25.

kteří žili „po cikánském způsobu“.³³ Fraser k tomu dodává, že zásadní dopad mělo přijetí tohoto zákona na vytvoření řádně vedené evidence nejenom všech kočovných Romů, ale i Romů polousedlých, kteří během sezóny cestovali za výdělkem. Bezmála čtyřiceti tisícům Romů starších čtrnácti let byly mezi červnem 1928 a srpnem 1929 vydány „cikánské legitimace“.³⁴ *Na rozdíl od občanských průkazů se do cikánských legitimací zaznamenávaly o příslušné osobě kromě jejich nacionálií také přezdívky, jazykové znalosti a do všech podrobností zejména zvláštní znamení. Dále tam byly sejmuty otisky všech prstů (nejenom obvyklého ukazováčku pravé ruky) a zaznamenána nejrůznější uložená omezení, respektive poznámky o policejním dohledu.*³⁵ Nařízení například zakazovalo, aby Romové kočovali v tlupách, tj. skupina nesměla přesáhnout jednu rodinu. Nesměli vlastnit žádnou zbraň a děti mladší 18 let jim mohly být odebrány, pokud jim nedokázali zajistit potřebnou výchovu.³⁶ I když byl zákon zjevně diskriminační, byla zde zřetelná integrace Romů do společnosti. Zaváděla se zdravotní i veterinární opatření, což bylo do té doby počinem zcela nevídaným.³⁷

Mezi pozitiva lze zařadit i evidentní výsledky v otázkách vzdělávání.³⁸ Horváthová se zmiňuje, že prvním romským vysokoškolačkem se stal Tomáš Holomek ze Svatobořic na Kyjovsku, jenž vystudoval právnickou fakultu. Na něj navázal Antonín Daniel jako první romský učitel. Z Moravy pocházelo i několik romských středoškolačků a řada jiných Romů disponovala výučním listem.³⁹

Koncem dvacátých a na počátku třicátých let mnoho Romů nacházelo obživu v méně kvalifikovaných povoláních, především ve stavebnictví. V období hospodářské krize se živili převážně kovářstvím, výrobou kartáčů a smetáků. Potulní Romové většinou provozovali zábavné podniky nebo se věnovali kočovným řemeslům. Přechody ze života polousedlého nebo usedlého byly značně rozmanité.⁴⁰

Když se v Německu v roce 1933 ujali moci nacisté, jejich postoje se vyznačovaly nedůvěrou a antipatií vůči Romům. Na již platné proticikánské zákony navázali svojí rasovou hierarchií s „árijskými“ Němci na vrcholu. Nacisté je nikdy za

³³ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 2002. s. 60-61.

³⁴ Srov. FRASER, A. *Cikáni*. 1995. s. 272.

³⁵ NEČAS, C. *Špalíček romských miniatur*. 2008. s. 72.

³⁶ Srov. BARTOLOMĚJ, D. *Dějiny Romů*. 1994. s. 129.

³⁷ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 44.

³⁸ Srov. LHOTKA, P. Romové v první Československé republice. In: ŠULEŘ, P. aj. *Romové – O Roma: tradice a současnost*. 1999. s. 25.

³⁹ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. In: ŠULEŘ, P. aj. *Romové – O Roma: tradice a současnost*. 1999. s. 22.

⁴⁰ Srov. BARTOLOMĚJ, D. *Dějiny Romů*. 1994. s. 130-131.

árijské neuznali a následně schválenými zákony z roku 1935 z nich učinili ne-Evropany, občany druhé kategorie. Záměrem bylo poukázat na jejich protispolečenskou povahu, obdobně jako u Židů.⁴¹

1.3 Romové v období 2. světové války až do roku 1989

Od konce třicátých let se počet Romů v Československu postupně zvyšoval, a to z důvodů společensko-politických změn v Německu a později také v Rakousku.⁴² Následkem těchto neustálých migrací vydalo na podzim r. 1939 protektorátní ministerstvo vnitřní věci nařízení o trvalém usídlení kočujících osob. Nerespektování tohoto zákona znamenalo pro každého nedobrovolné umístění v kárných pracovních táborech.⁴³

Horváthová uvádí, že v létě roku 1940 byly otevřeny kárné pracovní tábory v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Dobovou terminologií byly určeny pro „osoby štítící se práce“.⁴⁴ V roce 1942 byly oba tábory po říšském vzoru „o preventivním potírání zločinnosti“ přejmenovány na sběrné a následně na „cikánské“. Do února roku 1944 sem bylo vypraveno přes čtrnáct transportů. Z těchto táborů byli Romové převezeni zvláštními transporty do koncentračního tábora v Osvětimi. Odtud transporty pokračovaly do ostatních koncentračních táborů na území říše (Buchenwald, Ravensbrück, Mittelbau a další).⁴⁵ *Ze 4 870 Romů z českých zemí, kteří byli transportováni do nacistických koncentračních táborů, přežilo nucenou táborovou koncentrací 583 mužů a žen. Kromě nich se vrátilo do svých domovů několik romských rodin a jednotlivců skrývajících se po dobu nacistické okupace v příhraničních obcích na západním Slovensku, anebo těch, kteří se s pomocí neromských přátel či díky úplatkům uměli vyhnout nařízené deportaci.*⁴⁶ Celá skupina českých a moravských Romů byla téměř zlikvidována a právem je možno hovořit o genocidě. Jenom v koncentračních táborech zahynulo téměř 20 000 Romů z celé Evropy. Podle celkových odhadů si 2. světová válka vyžádala více než 500 000 romských obětí.⁴⁷

⁴¹ Srov. KENRICK, D. a G. PUXON. *Cikáni pod hákovým křížem*. 1995. s. 17-18.

⁴² Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 44.

⁴³ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 2002. s. 67.

⁴⁴ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 45.

⁴⁵ Srov. FRASER, A. *Cikáni*. 1995. s. 274-275.

⁴⁶ NEČAS, C. *Špalíček romských miniatur*. 2008. s. 65.

⁴⁷ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 48.

Hancock zmiňuje, že poválečné období od konce druhé světové války nebylo pro některé Romy z jejich pohledu v ničem přínosné. Žádný z nich nebyl přizván k podání svědectví při norimberském procesu ani u ostatních tribunálů pro válečné zločince.⁴⁸

Většina německých soudů měla snahu určit co možná nejzazší termín začátku rasového pronásledování Romů, a tím snížit případný nárok na odškodné. Jeden z nich dokonce vydal rozhodnutí, na jehož základě veškerá přijatá opatření proti Romům do března 1943 (kdy byli posláni do Osvětimi) znamenala pouze bezpečnostní opatření.⁴⁹

Po obnovení Československé republiky po roce 1945 došlo k proměně vlastní struktury romského etnika. Důsledkem velké migrační vlny ze Slovenska zde byli nejpočetnější skupinou právě slovenští Romové. Za prací mířili do průmyslových lokalit a do pohraničí. I přes snahu Romů se do majoritní společnosti začlenit nepřestaly pro ně platit některé intence diskriminačního zákona č. 117 z první republiky. Společně s provedeným soupisem obyvatel v roce 1947 byly znovuobnoveny „cikánské legitimace“ a policie začala vykonávat dohled nad jejich pracovním zapojením.⁵⁰ Komunistický puč v roce 1948 nepřinesl Romům pohromu, protože nezasahovali do politické situace v zemi.⁵¹

V červenci roku 1950 došlo ke zrušení platnosti zvláštní legislativy pro Romy, zejména zákona o potulných cikánech z roku 1927. Tímto nařízením došlo k zrovnoprávnění romské menšiny s ostatní majoritní společností. O rok později z iniciativy jednotlivců byly otevřeny v Soběsukách u Žatce a v Květušíně u Českých Budějovic první dvě „cikánské školy“.⁵²

Ve druhé polovině padesátých let začaly státní orgány řešit tzv. „cikánskou otázku“. Vlivem vládnoucí garnitury Komunistické strany Československa došlo k upřednostnění asimilačního přístupu před etnickým. V roce 1958 byl schválen zákon č. 74 o trvalém usídlení kočujících osob. Policejními raziemi tak byla Romům odmontována kola z jejich kočovných vozů a museli se usadit tam, kde se právě

⁴⁸ Srov. HANCOCK, I. *Země utrpení*. 2011. s. 93.

⁴⁹ Srov. KENRICK, D. a G. PUXON. *Cikáni pod hákovým křížem*. 1995. s. 29-30.

⁵⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 12-13.

⁵¹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 25.

⁵² Srov. NEČAS, C. *Historický kalendář*. 1998. s. 68.

nacházeli. Zákon nejvíce poznamenal skupinu olašských Romů, neboť kočovný způsob života byl součástí jejich tradice.⁵³

V roce 1965 byl vládním usnesením zřízen Vládní výbor pro cikánské obyvatelstvo. Jeho cílem mělo být postupné rušení romských osad a rozptýlení či přesídlení jeho obyvatel po celé zemi. I když měl „rozptyl“ současně vyřešit nedostatek nekvalifikovaných dělníků v určitých oblastech, s úspěchem se příliš nesetkal. Mnoho místních úřadů odmítlo Romy přijmout a poskytnout jim náhradní bydlení. Násilné přesídlení vedlo k devastaci tradiční rodinné hierarchie.⁵⁴

Od roku 1968 se začaly negativně projevovat důsledky předešlých „asimilačních“ opatření. Pro Romy to znamenalo narušení sociálních a etnických vazeb včetně ztráty romských hodnot. Vláda předložila nové řešení, jehož výsledkem je nejprve zrušení koncepce násilného „rozptylu“ a přijetí nové, založené na „společenské integraci“. Nový program byl postaven na vzájemném soužití s majoritní společností za aktivní spoluúčasti „všech“ Romů, podmíněný respektem pozitivních etnických specifik. Praxe po určité době ukázala nekomplexnost a neorganizovanost tohoto projektu, který mnohdy přinášel pouze jednorázové výsledky a opatření. Nežádoucí konflikty společného soužití včetně politických tlaků v roce 1969 vyústily ke vzniku Svazu Cikánů-Romů. Pro Romy to znamenalo návrat k jejich vlastní identitě, kultuře, svébytnosti a aktivní podíl na řešení romské otázky.⁵⁵

Slibný a svébytný rozvoj romského etnika tvrdě narazil počátkem sedmdesátých let na netoleranci vládnoucího režimu. Snaha zakotvit romskou národnost do právního systému byla odmítnuta včetně následného zrušení Svazu Cikánů-Romů. Romové byli nejasnými diskriminačními pravidly rozdělení do tří skupin podle „stupně sociální vyspělosti“ a neodbornou segregací rozmístění do velkých průmyslových měst.⁵⁶ *Dle této koncepce byly Romům přednostně přidělovány byty, získávali zvýšené sociální dávky, speciální účelově vázané příspěvky apod. Ač jsou sociální výhody dodnes uváděny jako příklad romské nevděčnosti, právě tento „ochranářský“ přístup Romy nejvíce paralyzoval – otupil totiž jejich odvěkou soběstačnost a nezávislost.*⁵⁷

⁵³ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 51.

⁵⁴ Srov. FRASER, A. *Cikáni*. 1995. s. 280-281.

⁵⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 213-214.

⁵⁶ Srov. PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v Českých zemích v letech 1945-1989*. 2004. s. 135.

⁵⁷ HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 53.

Charta 77 znovu otevřela etnickou otázku pro uznání práv a svébytnosti Romů, včetně řešení jejich problémů v majoritní společnosti. V osmdesátých letech se nová generace „romské inteligence“ ujala rozvoje kultury i veřejných aktivit. Romští aktivisté byli přizváni ke vzájemnému dialogu s představiteli vládnoucího režimu a podíleli se na přípravě dokumentů nové ústavy, jež měly zásadně změnit postavení Romů ve společnosti. K realizaci rozšíření mezí tolerance z důvodů zhroutení totalitního režimu nakonec ale nedošlo.⁵⁸

1.4 Romské etnikum po „sametové“ revoluci

Listopadové události roku 1989 přinesly Romům kromě osobní svobody možnost používat svůj rodný jazyk, vytvářet svou národní kulturu a zakládat vlastní organizace. Začíná se vytvářet novodobá romská literatura, uskutečňují se společenská setkání a stát dává Romům prostor ve veřejnoprávních médiích.⁵⁹

Romové si uvědomili nutnou potřebu jednotně se zapojit do veřejného politického života. V březnu roku 1990 vznikla politická strana Romská občanská iniciativa, jejímž předsedou byl na ustanovujícím sjezdu v Praze zvolen JUDr. Emil Ščuka. V prvních svobodných parlamentních volbách strana uspěla a její nově zvolení poslanci zasedli v Parlamentu i v České a Slovenské národní radě. Během následujících čtyř let vzniklo na podporu etnicko-národnostních aktivit několik dalších romských sdružení, svazů a dalších subjektů. Mezi takové patřil Kulturní svaz občanů romské národnosti, Demokratický svaz Romů, Sdružení romských autorů a spisovatelů. Založena byla i Romská asociace mládeže a dětí nebo Unie romské mládeže.⁶⁰

V roce 1991 bylo v Brně založeno Muzeum romské kultury, které si prostřednictvím muzejních sbírek, realizovaných výstav a přednášek klade za cíl dokumentovat historii a kulturu Romů. Jeho součástí je knihovna určená pro badatelskou činnost obsahující romistickou i původní romskou literaturu. Každý rok zde vychází Bulletin Muzea romské kultury, jenž informuje veřejnost o práci muzea.⁶¹ Ředitelka muzea Jana Horváthová chce do budoucna usilovat o zařazení této ročenky

⁵⁸ Srov. PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v Českých zemích v letech 1945-1989*. 2004. s. 135-136.

⁵⁹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 29.

⁶⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 231-235.

⁶¹ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. 1998. s. 36.

a zvláště její odborné romistické přílohy na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik Rady pro výzkum a vývoj v České republice.⁶²

V roce 1992 byla na podporu kultury a vzdělávání založena Nadace dr. Rajka Djuriče. Po svém pětiletém působení otevřela v Kolíně soukromou Romskou střední školu sociální. Od roku 1997 mají možnost romští absolventi základních škol studovat na Evangelické akademii v Praze dvoustupňový dálkový studijní obor – sociální činnost v prostředí etnických minorit.⁶³

Významným přínosem první poloviny 90. let je zařazení romského jazyka a romistiky do výuky na vysokých školách, zejména na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a Filozofické fakultě Prešovské univerzity. V roce 1993 se přidaly další univerzity, a to v Olomouci, Brně, Českých Budějovicích a také v Ústí nad Labem při Ústavu pro studium romské kultury.⁶⁴

Po odeznění euforie z dosažené svobody nastává ve vzájemných vztazích mezi Romy a majoritní společností vlivem přechodu k tržnímu hospodářství větší rozpor. Pro svoje nedostatečné vzdělání, nekvalifikovanost a skrytý rasismus soukromých zaměstnavatelů se ocitli mezi prvními nezaměstnanými.⁶⁵

Po rozdělení Československa byl přijat zákon o nabývání a pozbývání státního občanství. V důsledku toho zákona neobdrželi české občanství někteří Romové, kteří se v České republice narodili. Stát se snažil účelově „zbavit“ jedinců s trestní minulostí, kteří měli uvedenou slovenskou národnost. Tito lidé se již neměli kam vracet, protože na Slovensku žádný domov neměli. Zmíněné právní vakuum znamenalo nemožnost pobírat v České republice přídavky na děti včetně důchodu. Mnozí tak přestali platit nájemné. I když byl zákon nakonec zrušen, Romové se postupně stali sociálně vyloučenými.⁶⁶

Extrémní nezaměstnanost Romů byla příčinou jejich demoralizace, což vzápětí vedlo ke zvýšené kriminalitě, asociálnímu či antisociálnímu jednání. Část romských nájemníků se neuměla postarat ani o přidělený byt a v krátké době jej dokázala zdevastovat. Jako neplatiči nájemného proto byli z bytů vystěhováni a umístováni do holobytů nebo odcházeli do jiných městských lokalit. Zde začaly postupně vznikat

⁶² Srov. HORVÁTHOVÁ, J. Slovo ředitelky. *Bulletin Muzea romské kultury*. 2009. č. 18, s. 6.

⁶³ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 55.

⁶⁴ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 239.

⁶⁵ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 57.

⁶⁶ Srov. FAJEJTA, M. *Problémy sociálního soužití v praxi sociální práce*. 2013. s. 42.

novodobá ghetta, např. v Chánově, v Praze na Smíchově a v Brně mezi ulicemi Cejl a Francouzská.⁶⁷

Stěžejním problémem řešení nezaměstnanosti u Romů zůstává jejich vzdělání. I když se projevovala snaha situaci řešit hlavně u romských dětí, byly tyto kroky spíše formální. Učitelé neměli potřebnou praxi pro práci s jiným etnikem a „problémové“ romské děti byly pro svoji nedostatečnou připravenost na výuku záhy přerazovány do zvláštních škol.⁶⁸

V roce 1997 došlo k přijetí vládního usnesení č. 686 o situaci romské komunity. Tímto vládním nařízením se mění přístup k romským dětem ve zvláštních školách. Zásadním krokem pro usnadnění komunikace mezi učitelem a romským žákem bylo zavedení funkce romského pedagogického asistenta. Během dvou let tak bylo do českých škol začleněno 180 romských asistentů.⁶⁹

Z mnoha provedených výzkumů veřejného mínění bylo zjištěno, že více než jedna třetina obyvatel majoritní společnosti má k Romům negativní vztah. Nebyl to výsledek jenom osobní zkušenosti, ale důvodem byla jejich netolerance k odlišnostem Romů. Objevily se také xenofobie a rasismus. I když většina lidí rasismus neschvaluje, často se můžeme setkat s prohlášením: „*Já nejsem rasista, ale Romy nemám rád.*“ Takové tvrzení se zakládá pouze na principu kolektivní viny, který všechny Romy řadí do jediného celku.⁷⁰

Vláda se začala intenzivněji zabývat romskou otázkou, a to v souvislosti s emigrací stovek Romů do zahraničí s cílem získat tam politický azyl. Nejprve odcházeli do Kanady a po zavedení vízové povinnosti do Velké Británie.⁷¹ O status uprchlíka požádalo v Kanadě 1050 a v přístavním městě Doveru v Anglii 120 českých Romů. Dalším 40 Romům britské imigrační úřady znemožnily vstup na jejich půdu.⁷²

Veřejnost se dle Horváthové neshoduje na příčině romské migrace. Někteří se domnívají, že stěhování souviselo s touhou po pohybu z místa na místo, jiní v tom vidí ekonomické výhody vyspělých zemí.⁷³ Romové ale volili ve druhé polovině devadesátých let emigraci z České republiky do zahraničí především z důvodů

⁶⁷ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 2002. s. 113-114.

⁶⁸ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 57.

⁶⁹ Srov. BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. 2004. s. 121.

⁷⁰ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. 1998. s. 38.

⁷¹ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 79.

⁷² Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 2002. s. 120.

⁷³ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. 2002. s. 60-61.

ekonomických a v mnoha případech i ze strachu před skinheady a vymahači dluhů z lichvářských půjček. Často před emigrací rozprodali veškerý majetek včetně bytu. Tento krok pro většinu romských rodin znamenal komplikace v případě jejich opětovného návratu.⁷⁴

Jak uvádí romský aktivista Karel Holomek, postupně docházelo ke zvyšování negativních postojů vůči Romům. Míra segregace dětí ve školství, která před touto emigrační vlnou byla již přes 50 %, se v důsledku přemísťování dětí rodiči z majoritní společnosti do jiných škol zvýšila až na 80 %. Následně vlivem neúměrně vysokých nájmu, které byly hrazeny ze sociálních dávek včetně příspěvků na bydlení, byli Romové vnímáni spíše jako „asociálové“ a ne jako plnohodnotná národnostní menšina. Vláda nutně reagovala na tento negativní vývoj související s nerovnoprávným postavením romské menšiny projevující se diskriminací přímou i nepřímou a za tímto účelem zřídila vládní Mezirezortní komisi pro záležitosti Romů, k níž vypracoval v roce 1997 tehdejší ministr bez portfeje Pavel Bratinka koncepci ukazující na možné způsoby řešení romské otázky. Od roku 2000 byly tyto kroky vedoucí k nápravě ve vztazích mezi Romy a příslušníky majoritní společnosti zakotveny ve vládním programu integrace Romů do společnosti.⁷⁵

Vládní orgány se zaměřily na „odlišnost“ Romů, a to především v oblasti vzdělávání a politiky romské integrace. Na základě „Bratinkovy zprávy byla do škol zaváděna funkce romského pedagogického asistenta a tzv. nulté ročníky pro děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí.⁷⁶ Ministerstvo školství a mládeže začalo prostřednictvím koncepce romské integrace z roku 2004 prosazovat multikulturní výchovu do výukových programů.⁷⁷

Šimíková říká, že v důsledku znevýhodněného postavení Romů na trhu práce se začala v romských rodinách objevovat chudoba. Životní minimum nezaměstnaných Romů tak i dnes bývá dorovnáváno z dávek sociální péče. Ani souhrn těchto příjmů však u některých nedosahuje průměrného životního standardu ve společnosti a znemožňuje Romům následně využívat alternativní životní strategie (půjčky, spoření,

⁷⁴ Srov. ČESKO. RADA VLÁDY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÉ KOMUNITY. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice 2004: Koncepce romské integrace*, 2005. s. 51.

⁷⁵ Srov. HOLOMEK, K. Historie, současnost a budoucnost Romů. In: ČEPOVÁ, M. *Analýza změny po zavedení terénní sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách Jihomoravského kraje*. 2013. s. 42-43.

⁷⁶ Srov. RAMADAN, I. Multikulturní politika České republiky ve vztahu k „romské komunitě“. In: JAKOUBEK, M. a L. BUDILOVÁ (ed.). *Romové a cikáni – neznámí i známí: interdisciplinární pohled*. 2008. s. 192.

⁷⁷ Srov. Tamtéž. s. 193.

pojištění). Objevily se i nepřípustné předsudky, že romské rodiny mají více dětí i z toho důvodu, že výše přídatku na dítě je odvozena od násobku životního minima, vzniká tak možnost zvýšit příjmy rodiny nad toto minimum.⁷⁸

Marádová k tomu dodává, že velká část majoritní společnosti stále vnímala Romy jako přistěhovalce, kteří parazitují na sociálních výhodách. Závislost mnoha rodin na dávkách sociální pomoci jenom utvrzovala mnohé předsudky, že Romové jsou líní.⁷⁹ *Romové jsou ve skupině obecně sociálně slabých i s českými žadateli o sociální dávky, ale těch je mnohonásobně více než Romů. [...] Vůbec nechápu souvislost, když se tvrdí, že Romové jsou navyklí na sociální dávky a mají údajnou nechuť k práci z období komunismu. Za komunismu přeci musel každý pracovat, a to bez výjimky, tedy i Romové.*⁸⁰

Problematika romské integrace je od roku 2006 řešena prostřednictvím několika institucí. Agendu zmocněnce pro lidská práva nahradilo od roku 2007 Ministerstvo pro lidská práva a národnostní menšiny. Po jeho zániku v průběhu roku 2010 byly integrační aktivity opět realizovány prostřednictvím zmocněnce pro lidská práva. Poradním a iniciačním orgánem vlády, jenž se zabývá romskou integrací, je Rada vlády pro záležitosti romské menšiny.⁸¹

V evropském měřítku je Česká republika zapojena do aktivit zaměřených na integraci příslušníků romských komunit do tzv. Dekády romské inkluze 2005 – 2015. Jedná se o mezinárodní aktivitu dvanácti evropských států, jež se zavázaly řešit společně chudobu, sociální vyloučení a rasovou diskriminaci romských komunit především v jednotlivých regionech.⁸²

Od roku 2011 docházelo k většímu napětí mezi Romy a majoritní společností. Určitou roli zde sehrály negativní dopady ekonomické krize, velká míra nezaměstnanosti, zneužívání sociálních dávek a sílící předsudky vůči menšině. Eskalace těchto problémů následně vyústily v občanské nepokoje ve většině regionů České republiky. Nejvýrazněji se tyto konflikty projeví ve Šluknovském výběžku, kde byli jako iniciátoři protestů označeni místní obyvatelé. Této vyhrocené situace využili

⁷⁸ Srov. ŠIMÍKOVÁ, I. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In: NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. 2003. s. 66-67.

⁷⁹ Srov. MARÁDOVÁ, E. *Multikulturální porozumění*. 2006. s. 20.

⁸⁰ MIKO, V. *Česko-romské vztahy*. 2010 s. 91.

⁸¹ Srov. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2011 – 2014*. 2010. s. 7.

⁸² Srov. Tamtéž. s. 15.

pravicoví extremisté ke svému zviditelnění a k získání dalších svých příznivců s cílem vyvolat konflikt v ostatních lokalitách ČR obývanými Romy.⁸³

Jezuitský bratr Marek Janás se rozhodl této „české xenofobii“ čelit a sám se některých mítinků účastnil, aby tak veřejně projevil svůj nesouhlas s neonacismem a svojí přítomností ukázal Romům, že někdo z „bílých“ je na jejich straně. Podle něj je většina těch, kteří na protiromské pochody chodí, v podobné sociální situaci jako sami Romové jenom s tím rozdílem, že pro tyto lidi se stali Romové jedinou jinakostí a objektem vhodným k projekci vlastních nedostatků a frustrací.⁸⁴

Ani v dnešní době nelze situaci ve vztahu k Romům označit za uspokojivou, neboť následkem sílící rasistické nálady ve společnosti stále dochází na mnoha místech v České republice k etnickým konfliktům. *Při řešení romské otázky nelze čekat, je nutné, aby začal každý u sebe, a to revizí postojů k romské menšině a snahou naučit se společně žít.*⁸⁵

Sirovátka vidí velký přínos do budoucna v podpoře neziskových organizací pracujících s Romy při posuzování a přidělování finančních prostředků. Jejich role však nesmí nahradit odpovědnost státu ve vzdělání, zaměstnání nebo bydlení. Výrazná finanční podpora tak má být cílena do osvědčených „nízkoprahových aktivit“ včetně rozšiřování komunitních center, jež se podílejí na prevenci sociálně patologických jevů.⁸⁶

⁸³ Srov. ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2011.* 2012. s. 99.

⁸⁴ Srov. PALÁN, A. Aktivní přístup nám někdy chybí. *Katolický týdeník.* 2014. č. 21. s. 9.

⁸⁵ BARTOŇOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání.* 2009. s. 32.

⁸⁶ Srov. SIROVÁTKA, T. Zaměstnanost a materiální podmínky života Romů. In: NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti.* 2003. s. 164.

2 Romové a jejich specifika

2.1 Charakteristika romské rodiny

Fraser říká, že širší rodinu, „familiji“, tvoří ženatí synové, jejich manželky, děti a vnoučata. Každá domácnost obvykle bývá třígenerační a nazývá se „tséra“. Odlišně je pojímána „kumpánija“, což znamená společenství, a většinou ji tvoří lidé z několika klanů nebo velkorodin. V tomto sdružení všechny spojuje ekonomická potřeba práce a snaha využít určité prostředí. V jejím čele stojí Rom – „baró“, který zároveň působí jako prostředník mezi Romy a gadži.⁸⁷

Podle Davidové je rodina pro Roma tou nejdůležitější a největší hodnotou. Ještě donedávna byla pro většinu z nich charakteristická patriarchální velkorodina rozšířená o několik základních rodin. V ní byly a do jisté míry ještě jsou (zejména u olašských Romů), rodinné vztahy těsně spjaté a podřízené skupinovým zákonům.⁸⁸

Nečas zdůrazňuje, že dříve byl vůdčí a uznávanou autoritou nejstarší muž (mujalo, čhibalo). Dohlížel na dodržování vnitřních pravidel, tradic a norem uvnitř celé komunity a následně jako předseda tzv. romského soudu (kris) měl moc udělovat tresty při porušení nepsaného, ale všemi Romy dodržovaného právního a mravního kodexu.⁸⁹

Kaleja se zabývá tzv. rodinnou exkomunikací neboli odloučením, což je specifické pro romskou rodinu. Tato exkomunikace je praktikována vůči jednotlivci vlastní rodinou, nebo jednou rodinou vůči druhé. Je cílená, nikdy není striktně vymezena, ale trvá několik let. Hlavním důvodem bývají konflikty související s rodinou. V romské komunitě může docházet i k pseudoexkomunikaci, která není cílená a jejíž příčinou nejsou primárně konflikty v rodině, ale vzniká na základě určitých skutečností. Těmito skutečnostmi mohou být např. rodinné spory, rozvod, homosexualita a vyšší nebo odlišný společenský status.⁹⁰

Sekot tvrdí, že majoritní společnost řadí romské rodiny do kategorie společensky přizpůsobených, kde dospělí vedou spořádaný život, pravidelně pracují a jejich děti

⁸⁷ Srov. FRASER, A. *Cikáni*. 1995. s. 198.

⁸⁸ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 99.

⁸⁹ Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 2002. s. 93.

⁹⁰ Srov. KALEJA, M. Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme. In: KALEJA, M. a J. KNEJP (ed.). *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. 2009. s. 106-108.

pravidelně navštěvují školu. Současný romský problém vidí ve špatném bydlení, velké míře nezaměstnanosti a vysokém podílu na trestné činnosti.⁹¹

Prokešová zastává názor, že i v současnosti je rodina symbolem soudržnosti, úcty a projevem vzájemné pomoci. Největší autoritu v romské rodině má nejstarší člen – „phuro“. Pro romskou společnost má „fajta“ – rod obvykle větší význam než rodina.⁹² V rodě mají důležité postavení děti, neboť láska k nim je v romské komunitě příznačná. Malé děti bývají často až nekriticky hýčkány a jejich výchova je v porovnání s rodinou v majoritní společnosti odlišná.⁹³ *Jedí, když mají hlad, vstávají, až se samy probudí, jdou spát, až se jim chce, třeba o půlnoci. Učí se tím, že vnímají, co dělají druzí. Nikdo jim neporučí, učí se napodobováním. Lpí na matce.*⁹⁴

U romských dětí se neklade velký důraz na výchovu k samostatnosti, ale jsou vedeny k úctě ke starším a pěstuje se u nich pocit solidarity včetně schopnosti podřizovat se skupině.⁹⁵ Sekyt k tomu dodává, že solidarita se všemi, kdo patří do romské rodiny, je samozřejmostí. Dává každému pocit bezpečí včetně záruky uspokojování všech potřeb a vydělovat se z ní je bezvýznamné. Většina dětí tak kvůli odlišnostem při výchově vůbec individualitu nezíská, což v dospělosti může být i výhodou. Každý Rom tak má v širší rodině své místo, byť nedůležité, svoji hodnotu vidí v tom, že patří do rodiny, která pro něj znamená vše.⁹⁶

Matoušek říká, že rodiče si více přejí narození syna, neboť v něm vidí pokračovatele rodu. Pro muže má žena hodnotu tím, že může mít děti. Ty přicházejí na svět hned, jakmile žena pohlavně dospěje. Výjimkou nebývají ani rodičky mladší patnácti let. V důsledku této zvyklosti se dostávají do rozporu s právní legislativou. Antikoncepce je pro romské ženy nepřijatelná. Podle romské tradice je to muž, který rozhoduje o tom, kolik má žena mít dětí. V případě její neplodnosti může být mužem zapuzena.⁹⁷

Prokešová se zmiňuje, že nejstarší děti zaujímají v romské rodině významné místo a ve výchově mnohdy zastupují vlastní rodiče. Dohlíží na to, aby jejich mladší

⁹¹ Srov. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. 2004. s. 155.

⁹² Srov. PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. 2010. s. 61.

⁹³ Srov. MARÁDOVÁ, E. *Multikulturální porozumění*. 2006. s. 18-19.

⁹⁴ ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. 2003. s. 23.

⁹⁵ Srov. MARÁDOVÁ, E. *Multikulturální porozumění*. 2006. s. 19.

⁹⁶ Srov. SEKYT, V. *Zvláštnosti romských dětí*. In: ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2008. s. 220.

⁹⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2003. s. 142.

sourozenci dodržovali pravidla slušného chování a nebyli pro svou rodinu „ostudou“ před ostatními lidmi. Děti nazývají za bratra nejenom svého vlastního sourozence, ale i bratry nevlastní, včetně jejich bratranců. Nejstarší sestra musí mnohdy za ostatní vykonávat domácí práce a často jí nezbyvá čas pro sebe. Nedostatek času se většinou odráží ve zhoršeném školním prospěchu včetně záškoláctví.⁹⁸

Říčan uvádí, že v dnešní době se má romské dítě lépe, především pokud jde o vzdělání, stravování nebo lékařskou péči. Opakem jsou pro něj zhoršené vztahy v rodině a v širším společenství. *Žije více mediálním brakem než tradiční kulturou svého národa. Místo přírody jsou jeho prostředím zpravidla městské ulice, na nichž poznává chaotický gádžovský svět, ženoucí se bezohledně za konzumem, senzací a zhrubým požitkem.*⁹⁹

Podle Prokešové dnešní typická romská velkorodina přestala plnit svoji funkci, jako tomu bylo v minulosti. V důsledku proměn životního stylu a kulturních modelů dochází k postupné izolaci rodin. Dětem chybí motivace, cíle a snadněji podléhají negativním vlivům ve společnosti. Dříve nepřipustná prostituce romských dívek a žen není v dnešní době ničím neobvyklým. Vážným problémem je vzrůstající počet romských alkoholiků a mladistvých závislých na návykových látkách. Děti jsou často překupníky využívány i jako dealeři drog. Negativním jevem je i zvyšující se podíl romských dětí v dětských domovech. Příčinou bývají nedostatečné finanční příjmy, ztráta bytu nebo neuspokojivá bytová situace rodiny.¹⁰⁰ *Dnes víme, že i „poměrně špatná“ rodina zajistí dítěti obvyklejší lepší duševní vývoj než „poměrně dobrý“ dětský domov. Chybí to, čemu jsme si zvykli říkat „politická vůle“ – a proto chybí i peníze.*¹⁰¹

2.2 Zvláštnosti romské mentality

Šišková říká, že typickým znakem pro romskou menšinu je jejich komunikační styl, který je zcela odlišný od evropské majoritní společnosti. Romové mají silně vyvinutou intuici, prostřednictvím které dokážou poznat lidskou upřímnost, a dokonce i některé povahové vlastnosti. Dále autorka uvádí, že podávání kritiky je pro ně uměním. Mají dovednosti kritizovat daný problém a nikoliv člověka. Dalším typickým znakem při vzájemné komunikaci je vysoký podíl emocí. Impulzivita spojená

⁹⁸ Srov. PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. 2010. s. 62.

⁹⁹ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 103.

¹⁰⁰ Srov. PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. 2010. s. 68-69.

¹⁰¹ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 107.

s okamžitou nekontrolovatelností je dána jejich pocitem ohrožení, a patří tak ke každodenním projevům.¹⁰² *Romové často řeší svoje spory hlučně, padají šťavnaté nadávky, je vidět hrozivá gesta. Je to dáno do značné míry živějším temperamentem, cesta k opětovnému smíru bývá – viděno gádžovskou optikou – překvapivě snadná.*¹⁰³

Ševčíková zastává názor, že přísné emociální sebeovládání je pro Romy prakticky nepřijatelné. Skrývat nebo ovládat své emoce podle společenské etikety, jako je tomu u majoritní společnosti, by pro ně bylo projevem citové újmy, vypočítavosti a upjatosti, spojené s nedostatkem charakteru.¹⁰⁴

Jak se zmiňuje Bakalář, v romské komunitě není běžné rozlišování mezi osobním přáním, sny nebo realitou. Romové mají schopnost se bezvýhradně ztotožnit se svojí osobní představou, uvěřit jí a následně ji převést do skutečné reality.¹⁰⁵ Sekyt k tomu dodává, že hovořit o snech a představách působí při jejich konverzaci zároveň psychologicky, a proto se Romové jenom zcela výjimečně stávají pacienti psychiatrických léčení.¹⁰⁶

Sekot uvádí, že u Romů vnímání času logicky souvisí s jejich způsobem života, kterým po staletí žili. Neumějí racionálně plánovat a v očích majoritní společnosti jsou označovány za „děti chvíle“, především pro jejich nezájem o vzdálenější budoucnost.¹⁰⁷ *Zatímco my vzpomínáme, Romové si zpřítomňují minulost. Zpřítomněnou minulost nejde korigovat rozumem jako vzpomínku, a proto kdo jednou, byť nechtěně ublížil Romovi, již nikdy si nezíská jeho důvěru.*¹⁰⁸

Prokešová říká, že Romové mají odlišné stravovací zvyklosti spojené s nepravidelností. Jídlo se dříve konzumovalo jednou denně, proto je pro Romy netypické používat slovo svačina. Dodnes zůstaly i odlišné způsoby děkování. Neděkují za pohoštění, neboť je bráno jako samozřejmá slušnost, ani za věci materiálního charakteru. Něco vlastnit není spojováno s individualitou, ale vše patří všem. Krádež

¹⁰² Srov. ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). Specifika romského chování a komunikace. In: *Menšiny a migranti v České republice*. 2001. s. 145-146.

¹⁰³ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 47.

¹⁰⁴ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, V. Romové – kultura – současnost (kontext Česká republika). In: KALEJA, M. a kol. *Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu*. 2012. s. 45.

¹⁰⁵ Srov. BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. 2004. s. 76.

¹⁰⁶ Srov. SEKYT, V. Zvláštnosti romských dětí. In: ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2008. s. 217.

¹⁰⁷ Srov. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. 2004. s. 154.

¹⁰⁸ SEKYT, V. Zvláštnosti romských dětí. In: ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2008. s. 218.

nevnímají jako krádež, ale jako potřebu si vzít od druhého to, co sami zrovna potřebují.¹⁰⁹ *Platí zásada solidarity – dnes mám já, zítra budeš mít ty.*¹¹⁰

Jak uvádí Sekyt, Romové mají i jiné vnímání prostoru. Dobře se v něm orientují, ale potýkají se s problémem jej rozčlenit na jednotlivé části. Pro Roma je proto snadné najít cíl cesty, ale nedokáže ho popsat. U romského dítěte je schopnost orientace bez znalostí jednou z překážek při výuce. Jestliže je dopředu znám výsledek, nemá snahu se zabývat postupem, jak k výsledku dojít.¹¹¹

Podle Rouse patří mezi zvláštnosti romské psychiky i jejich slabá vůle. V návalu emocí jsou schopni se pro danou věc silně nadchnout. Pokud se ale vyskytnou potíže a překážky, mají tendenci se jim vyhnout nebo vše předem vzdát. Trpí velkým komplexem méněcennosti, který pramení z jejich pocitu nepřijetí majoritní společnosti.¹¹² *Laici, kteří s nimi přicházejí do styku, vidí často jen nápadnou kompenzaci tohoto pocitu zdůrazňovaným sebevědomím, arogancí, předváděním reprezentativního automobilu, obleku, peněženky či partnerky.*¹¹³

Rous dodává, že v chování se projevuje nejistota, kterou kompenzují vychloubáním, lží a primitivní brutalitou. Mají snahu přeceňovat své výkony a v případě jejich nezdaru si nepřiznají vlastní chybu. Naproti tomu za nejlepší povahové vlastnosti považují dobrosrdečnost a soucit.¹¹⁴

Samková uvádí, že romské komunitě nečiní problém přijmout mezi sebe jedince, kteří by měli ve většinové společnosti potíže s jejich začleněním – ať už se jedná o navrátilce z výkonu trestu, lidi neúspěšné, nemocné nebo závislé na drogách. Pro Romy není podstatné, zda sounáležitost, kterou jim prokazují, je sociální nebo má základ v rodině. Na životní okolnosti pohlížejí fatalisticky a významnou roli přikládají náhodě. Jsou ztotožnění s tím, že „tak už to v životě prostě chodí“. V důsledku tohoto přístupu dochází u řadě z nich ke snížení pocitu odpovědnosti za vlastní život.¹¹⁵

¹⁰⁹ Srov. PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. 2010. s. 66.

¹¹⁰ BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. 2004. s. 77.

¹¹¹ Srov. SEKYT, V. Zvláštnosti romských dětí. In: ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2008. s. 218-219.

¹¹² Srov. ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. 2003. s. 24-25.

¹¹³ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 53.

¹¹⁴ Srov. ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. 2003. s. 25.

¹¹⁵ Srov. SAMKOVÁ, K. A. *Romská otázka*. 2011. s. 62.

2.3 Víra a náboženství Romů

Říčan tvrdí, že o romském náboženství mnoho zpráv nemáme, a proto jej převážná část etnografů vnímá jako soubor animistických pověr a magických praktik.¹¹⁶ Kenrick a Puxon uvádějí, že Romové po příchodu do Evropy byli pokládáni za nepřátele světských států i samotné církve. Důvodem této antipatie byl vliv muslimských zemí, jejich poměrně slabá účast při rituálech v té době převládajícího náboženství a samotný fakt, že jejich náboženství nebylo od počátku nijak organizované.¹¹⁷

Koncem 18. století došlo ke společenským reformám, do kterých se výrazným způsobem zapojila i katolická církev. Církevní úřady měly na starost školní výchovu romských dětí. Jednotlivé farnosti podávaly na děkanské úřady pravidelné čtvrtletní písemné zprávy obsahující aktuální stav křesťanství mezi usazenými Romy. Zatímco kněžím byla připisována záslužná práce při školní výchově romských dětí, obecní a krajské úřady plnily jen funkci kontrolní.¹¹⁸

Davidová poukazuje na skutečnost, že v sanskrtu je Bůh nazýván slovem „deva“. Pro Romy dříve znamenal nejvyšší bytost, tvůrce světa, který řídí osudy všech lidí. Když mluví o Bohu, používají výrazových zdvojnásobení („o Deloro“ – božiček) nebo přívlastků („baro Del“ – velký Bůh, „sovnakuno Deloro“ – zlatý božiček). Pro jiné je jejich představa o Bohu spojená s hněvem, trestem či pomstou, ale vždy závisí na jejich celkové duchovní vyspělosti, orientaci a problémech. Značné procento romské populace věří v Ježíše, kterého vnímali jako výjimečného člověka. Postupem času byla pro ně představa Boha a Krista přijímána spíše podle jejich vlastních představ a životních hodnot.¹¹⁹

Většina Romů patří do církve, která svým působením převažuje v prostředí, v němž žijí. Menšina se hlásí k pravoslaví a někteří jsou členy ostatních denominací včetně sekt. Tradičně se nejvíce hlásí k římskokatolické církvi. Mnozí z nich si ale osvojili pouze vnější projevy církve, jakými jsou obřady doprovázené hudbou, pestré ceremonie nebo sakrální výzdoba.¹²⁰ *Učení církve však neznají, nebo jenom nepatrně. Tomu, co slyšeli v kostele, ovšem bez pochyby věří. Někteří se odmítají romsky modlit,*

¹¹⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1998. s. 53.

¹¹⁷ Srov. KENRICK, D. a G. PUXON. *Cikáni pod hákovým křížem*. 1995. s. 29-30.

¹¹⁸ Srov. DANIEL, B. *Dějiny Romů*. 1994. s. 111.

¹¹⁹ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 127.

¹²⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 124-125.

zdá se jim ta řeč málo svatá.¹²¹ V římskokatolické církvi mají i svého blahoslaveného, Zefferina Jimenéze Malla.¹²²

Fraser se zmiňuje o tom, že většina Romů jezdí na církevní poutě do tradičních míst, jakými jsou Lurdy a další. Každým rokem jich mnoho z celého světa navštěvuje nejznámější procesí ke „svaté“ Sáře v jihofrancouzském městě Les-Saintes-Maries-de-la-Mer. Přestože svatořečena nikdy nebyla, stala se Sára jejich patronkou.¹²³

V roce 1952 v Bretani vzniklo mohutné romské letniční hnutí, jehož zakladatelem byl pastor Clément Le Cosseca. Rychle se rozšířilo do celé západní Evropy, včetně jižní Ameriky. Ve Francii se k tomuto hnutí hlásí více než třetina všech Romů. Vydává vlastní knihy, disponuje pojízdnou školou a vlastní 50 kostelů. Svým členům dává pocit výlučnosti, včetně společenské solidarity. Za to vyžaduje u nových konvertitů radikální změnu v jejich životě. Není přípustné používání alkoholu, drog, hazardu a dalších pohanských zvyků. Placení za nevěstu je podle jejich učení v souladu s Biblií.¹²⁴

Rous říká, že víra je pro Romy spojená s pověrou a strachem ze smrti, především strachem z těch, kteří již zemřeli. Z církevních obřadů uznávají pouze křest a pohřeb, svatbu jenom výjimečně. Křest je pro ně znamením ochrany dítěte před zlem, aby nebylo nemocné a neplakalo. Kmotrem se stává někdo z rodiny a případné odmítnutí je považováno za neslušnost. Dítěti musí koupit výbavičku a finančně se podílet na úhradě hostiny. V případě, že je za kmotra vybrán „gádžo“, nevztahuje se na něj tak silná úcta.¹²⁵ *Křest by měl být slaven za přítomnosti všech členů Božího lidu. Stejně jako je tomu u ostatních katolíků, bude romská rodina v celé své odlišnosti spojena s přípravou i se slavením obřadu. Může se tak dosáhnout nové zkušenosti s katolicitou, která může nastolit nový vztah mezi Romy a gadži, a to tím spíše, pokud se vztahy navázané u příležitosti přípravy udrží i následně sdílením jejich života.*¹²⁶

Nejvíce symbolů a tradičních praktik je u Romů zachováno při umírání a pohřebních obřadech. Věří, že umírající již před svou smrtí vidí svého zemřelého

¹²¹ ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. 2003. s. 39.

¹²² Srov. ŠEVČÍKOVÁ, S. Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In: SIROVÁTKA, T. (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*.

¹²³ Srov. FRASER, A. *Cikáni*. 1995. s. 260-261.

¹²⁴ Srov. Tamtéž. s. 262-263.

¹²⁵ Srov. ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. 2003. s. 40-41.

¹²⁶ PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH. *Směrnice pro pastorační Romů*. 2006. s. 34.

příbuzného, který si pro něj přijde. Mají také strach z duše zesnulého, která by mohla až do konání pohřbu živým škodit. U zemřelého člověka až do dne jeho pohřbu tři dny a noci „vartují“, tzn. vzpomínají na něj, vyprávějí anekdoty a pijí alkohol. Zpěv a tanec jsou zakázány. Do rakve dávají oblíbené a z jejich pohledu potřebné věci. Pozůstali dodržují smutek po celý rok, ženy chodí v černém, stříhají si vlasy a v době církevních svátků dávají na hrob potraviny a alkohol.¹²⁷

2.4 Romové a vzdělávání

Šotolová poukazuje na velmi nízkou úroveň vzdělání u romské populace. Školní docházka u dětí je často podmíněna rozhodnutím ze strany rodiny. V porovnání s majoritní společností romské děti častěji nedokončí ani povinnou školní docházku a bývají přerazovány do základních škol praktických. Ti, kteří povinnou školní docházku dokončí, bývají většinou umístováni do středních odborných učilišť. I zde bývá úspěšnost absolventů učebních oborů malá a nejvyšším dosaženým vzděláním romského obyvatelstva bývá vzdělání základní. Mezi objektivní příčiny školní neúspěšnosti romských dětí patří nedostatečná příprava na školu, jiný jazykový vývoj a nedostatečná připravenost pedagogů pro práci s romskými dětmi. Autorka zmiňuje i jednu subjektivní příčinu, kterou je samotný vztah Romů ke vzdělání, jež v „žebříčku hodnot“ nezaujímá významnější postavení.¹²⁸

Sekyt vidí jako žádoucí a nepostradatelnou vzájemnou spolupráci učitele s rodiči romského žáka. Aby se zlepšila jejich komunikace, doporučuje učiteli projevit empatii a učinit několik vstřícných kroků. Nevhodná forma při navazování kontaktu je předvolání rodičů do školy, pokud nastane problém a dítě něco provede. Nesmí se také spoléhat na účast rodičů na třídních schůzkách. Tato skutečnost je dána jejich vlastní negativní zkušeností se školou z období dětství, a proto ani nepředpokládají, že situace bude v dospělosti lepší. Autor dále zmiňuje jako ideální navázání kontaktu formou návštěvy učitele v samotné rodině romského žáka. Být pozván je pro romskou minoritu projevem úcty, podobně jako srdečné podání ruky. Pokud je od počátku přístup k Romům založen na úctě, je možné s nimi řešit i nepříjemné věci.¹²⁹

¹²⁷ Srov. LÁZNIČKOVÁ, I. Tradiční rodinné vztahy, obřady a obyčeje. In: ŠULEŘ, P. aj. *Romové – O Roma: tradice a současnost*. 1999. s. 57.

¹²⁸ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. 2011. s. 60-61.

¹²⁹ Srov. SEKYT, V. Zvláštnosti romských dětí. In: ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2008. s. 221-222.

Kaleja říká, že někteří učitelé s rodiči romských dětí nekomunikují a neprojevují ani snahu se aktivně na budování tohoto vztahu podílet. Při vyučovací hodině provedou standardní výklad učiva, ale zapomínají na sociokulturní znevýhodnění některých žáků. Autor proto zdůrazňuje, že romskému žákovi je potřeba některé informace předat i vícekrát, neboť jsou pro něj zcela nové a neměl možnost se s nimi setkat v rodinném nebo v jiném sociálně výchovném prostředí.¹³⁰

Balvín doslova nabádá propojit výchovu se životem. Edukační proces tak má být založen na víře v osobnost každého žáka spojené s respektováním jeho situace. Dále autor uvádí, že pro výchovu a vzdělávání je důležité si stanovit reálné cíle a včlenit je do společenských procesů. Výchovné cíle rozděluje do následujících oblastí:

- teoretické vzdělávání – v něm se jeví jako důležité propojit mnohaletou převahu sociální zkušenosti se vzděláváním teoretickým a racionálním,
- praktické vzdělávání – zde je potřebné vnést do podvědomí majoritní společnosti praktickou a pohybovou dovednost Romů a uplatňovat ji v tradičních řemeslných oborech,
- výchova hodnot – zvýraznit a následně propojit kulturní bohatství romského etnika s hodnotami většinové společnosti.¹³¹

Podle odborníků ovlivňuje možnost se vzdělávat samotná rozdílnost mezi romským a vyučovacím jazykem. Zcela je postrádána institucionální péče a jen málo romských dětí navštěvuje mateřskou školu.¹³²

Romština se řadí mezi západní novindické jazyky. Tvoří ji tři základní dialektové skupiny (arménská, evropská, syrská), jež vznikly během putování Romů z Indie. Má svůj vlastní produktivní slovotvorný a pojmotvorný systém a díky němu může vyjádřit vlastními slovy mnoho nových slov, pojmů a výrazů používaných jinými národy, na jejichž území Romové právě žijí.¹³³

Davidová zmiňuje například olašské Romy a Sinty, kteří se brání „gadžovským vlivům“ a nedopustí, aby jimi byli ovlivněni. Díky tomu se všichni Sintové dorozumí po celém světě, v porovnání s usedlými Romy, kteří bydlí ve městech a jejich dialekt je

¹³⁰ Srov. KALEJA, M. Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In: KALEJA, M. a J. KNEJP. (ed.). *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. 2009. s. 113.

¹³¹ Srov. BALVÍN, J. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. 2004. s. 20-24.

¹³² Srov. BARTOŇOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. 2009. s. 78.

¹³³ Srov. ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. 2011. s. 39.

ovlivněn českým, slovenským i maďarským jazykem. Postupem času vznikl nenormativní etnolekt.¹³⁴ *Tato varianta nespisovné romštiny (resp. romský etnolekt češtiny) vykazuje řadu znaků argotické povahy (zejm. velmi omezenou slovní zásobu, absenci flexe a nesystematičnost v rovině morfologické, syntaktické a stylistické) a fakticky brání přijetí kterékoliv z hodnotných verzí romštiny na bázi rodného jazyka.*¹³⁵

Sekyt říká, že významu vět v romštině můžeme porozumět teprve v kontextu intonace hlasu, doprovodných gest, mimiky a pantomimiky. Podle jeho soudu bývá samotný význam romského jazyka jako případného vyučovacího jazyka často přeceňován. Mnohem důležitější je kvalitní a empatický učitel, který dokáže děti zaujmout.¹³⁶

Někteří mladí Romové pocházející ze vzdělaných bezproblémových rodin, v nichž se již romsky nemluví, si dnes začínají uvědomovat svoji příslušnost k romství a začínají se svému jazyku učit. Přesto však značná část mladých romských rodin romštinu při školní výchově používá jenom výjimečně.¹³⁷

Říčan uvádí, že v některých evropských zemích, jakými jsou Španělsko nebo Velká Británie, přestali Romové romský jazyk zcela používat. Podle dosavadního vývoje v České republice lze předpokládat, že zde romský jazyk zcela nezanikne. Nadále bude užíván jako jazyk tradičních romských hodnot a zůstane součástí jeho národní identity. V rodinném i společenském životě bude používán jazyk majoritní společnosti a pro zahraniční komunikaci jazyk anglický.¹³⁸

¹³⁴ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 23-24

¹³⁵ ŠEVČÍKOVÁ, V. Romové – kultura – současnost (kontext Česká republika). In: KALEJA, M. a kol. *Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu*. 2012. s. 47.

¹³⁶ Srov. SEKYT, V. Zvláštnosti romských dětí. In: ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2008. s. 127.

¹³⁷ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2004. s. 24.

¹³⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s. 40-41.

3 Sociálně vyloučené lokality

3.1 Charakteristika sociálně vyloučených lokalit

Jak uvádí Fafejta, po roce 1989 začaly v několika českých městech postupně vznikat sociálně vyloučené lokality, ve kterých většinou žijí Romové. Tyto lokality vykazují znaky prostorového, politického, ekonomického nebo kulturního vyloučení. Jejich obyvatelé často pocítují silný pocit bezradnosti, podřadnosti a mají zkreslené představy o životě majoritní společnosti. Z tohoto důvodu nejsou Romové mnohdy ani schopni přijmout hodnoty a normy chování většinové společnosti. V konečném důsledku tak dochází k rezignaci a nemožnosti se o sebe postarat.¹³⁹ Ve vyloučených lokalitách dochází k vzájemnému prolínání kultury romských osad, kultury většinové společnosti a kultury globální, prezentované tiskem a televizí. V tomto prostředí se situace nijak nezlepšuje, ale vytvářejí se další podmínky pro reprodukci sociálního vyloučení.¹⁴⁰

Bartoňová definuje sociální vyloučení následně: *Jako sociální vyloučení označujeme proces, v jehož rámci je jedinci, skupině jedinců či komunitě výrazně znesnadňován či zcela zamezován přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti.*¹⁴¹ Dále tato autorka uvádí, že se mezi sociálně vyloučené skupiny řadí etnické menšiny, jež v České republice představují zejména Romové. A právě romství bývá jednou z hlavních příčin sociálního vyloučení v těchto lokalitách.¹⁴²

Sociálně vyloučená romská lokalita je podle společnosti GAC definována následovně: *Prostor obývaný skupinou, jejíž obyvatelé se sami považují za Romy nebo jsou za Romy označováni svým okolím a jsou sociálně vyloučeni. Může se jednat jak o jednotlivý dům, ve kterém žije několik jednotlivců či rodin, nebo o celou městskou*

¹³⁹ Srov. FAFEJTA, M. *Problémy sociálního soužití v praxi sociální práce*. 2013. s. 47.

¹⁴⁰ Srov. ČESKO. RADA VLÁDY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÉ KOMUNITY. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice 2004: Koncepce romské integrace*. 2005. s. 44.

¹⁴¹ BARTOŇOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. 2009. s. 97.

¹⁴² Srov. Tamtéž. s. 98.

*čtvrť čítající několik stovek nebo tisícovek obyvatel. Pro označení sociálně vyloučené lokality se užívá také pojem deprimované území.*¹⁴³

Fafejta je toho názoru, že v sociálně vyloučené lokalitě se uplatňuje uzavřený ekonomický systém, jehož nedílnou součástí je lichva a zastavování osobních věcí. Romové poskytují druhým půjčky s vysokými úroky a podobně tak „podnikají“ i finanční společnosti, které poskytují nebankovní půjčky a spotřebitelské úvěry. I když lichva není jenom romský problém, je jedním z mála způsobů, jak si půjčit, ale i jak vydělat peníze. Tento nebankovní „byznys“ přispívá k dalšímu sociálnímu propadu mnohých Romů. Dále se zde projevuje raná sexualita, vysoká míra konzumace alkoholu, drog a utrácení peněz v hernách. Jsou zde omezené možnosti jak trávit volný čas. Častým jevem v těchto lokalitách je i práce na černo. Romově většinou legální práci neodmítají, ale protože nedisponují potřebnou odbornou kvalifikací a nemají schopnosti se orientovat na trhu práce, parazitují někteří příslušníci majoritní společnosti na jejich chudobě a sociálním vyloučení.¹⁴⁴

Podle Prokešové jsou v dnešní době Romové zařazováni mezi sociálně vyloučenou skupinu často i z důvodu neplacení nájemného. Proto jsou tyto osoby posuzovány jako nepřizpůsobivé, a tím vznikají sociálně vyloučené lokality. Jedním z vysvětlení, proč Romové nájemné neplatí, může být to, že Romové byt ani za „svůj“ nepovažují (ve smyslu „něco mít“), a proto nevidí jako důležité za něj platit.¹⁴⁵

Některé velké romské rodiny pořádají časté oslavy a setkání příbuzných. Noční klid narušují i časté hádky a z těchto důvodů Romy za sousedy téměř nikdo nechce. Svým způsobem života narušují ostatní a většinou nejsou ochotni své chování změnit, případně přistoupit na kompromis. V této souvislosti se většinou hovoří o rasismu či diskriminaci, ale často jsou v požadavcích na romské spoluobyvatele zdůrazňována jen práva a ne povinnosti.¹⁴⁶

Bakalář k tomuto problému dodává, že vybydlování bytů se v souvislosti s Romy interpretuje jako neschopnost rozumně nakládat s majetkem, celková neúcta k hodnotám a parazitický způsob života.¹⁴⁷ Řičan podává ještě hlubší vysvětlení:

¹⁴³ MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2011-2014*. 2011. s. 6.

¹⁴⁴ Srov. FAFEJTA, M. *Problémy sociálního soužití v praxi sociální práce*. 2013. s. 45-47.

¹⁴⁵ Srov. PROKEŠOVÁ, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. 2010. s. 82.

¹⁴⁶ Srov. Tamtéž. s. 82.

¹⁴⁷ Srov. BAKALÁŘ, P. *Psychologie Romů*. 2004. s. 128.

*Romové odmítají vědomě a snad ještě více nevědomě gádžovská obydlí jednak proto, že je nutí měnit své zvyky, jednak proto, že to jsou právě obydlí gádžovská, tedy obydlí nemilovaných pánů. Jejich vandalství je projevem hořkosti, vzdoru, zoufalství schopného zničit nejen svůj majetek, ale i sebe sama.*¹⁴⁸

Na základě výzkumu realizovaného agenturou GAC bylo v roce 2006 identifikováno v České republice na 310 sociálně vyloučených lokalit, v nichž bydlí 60 000 až 80 000 romských obyvatel. Míra nezaměstnanosti je vysoká a pohybuje se mezi 90 a 100 %. Celkový počet obcí s identifikovanou sociálně vyloučenou romskou lokalitou je 167.¹⁴⁹

Vlivem nezaměstnanosti a dalších patologických změn se některé sociálně vyloučené lokality proměnily na ghetta. Zde se již nepovažují obecné normy za závazné, nikdo v nich není nositelem pozitivních změn. Přibývají zde konflikty s okolím a rozpadají se sociální vazby. Ghetto nebo sociálně vyloučená lokalita označují člověka pomyslnou nálepkou „Cikána“ nebo „nepřizpůsobivého asociála“. U dítěte je vysoká pravděpodobnost, že skončí ve speciální škole.¹⁵⁰ Kaleja vychází ze statistických údajů prováděných nezávisle na sobě různými organizacemi a říká: *Češi za sousedy Romů nechtějí, nebo se jim v otázce vzájemného soužití vyhýbají. A to je důvodem, proč zastupitelé měst a obcí vytvářejí umělá ghetta a dislokalizují do nich romskou komunitu.*¹⁵¹

Miko tvrdí, že je potřeba zastavit sestěhovávání Romů do vyloučených lokalit a ghett. Za důležité pokládá, aby zde byla provedena represe vnitřního násilí, lichvy a drogové mafie. Ze strany Romů musí být znát ochota řešit tento problém, aby jej vnímali jako nutnou součást svého rozvoje. Romové se také nemají spoléhat na druhé, ale především jen na sebe. Prvořadou prioritou v jejich rozvoji je vzdělání.¹⁵²

V průměru, ale s velkým názorovým rozptylem, česká populace předpokládá, že přibližně za tři až čtyři generace bude většina Romů ze sociálně vyloučených lokalit schopna se začlenit do české společnosti.¹⁵³

¹⁴⁸ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak.* s. 36.

¹⁴⁹ Srov. Souhrnné informace: tabulka. *Evropský sociální fond v ČR* [online]. ©2008 [cit. 2014-08-07].

Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/mapa/tabulka.html>

¹⁵⁰ Srov. FAFEJTA, M. *Problémy sociálního soužití v praxi sociální práce.* 2013. s. 48-48.

¹⁵¹ KALEJA, M. Romové a škola versus rodiče a žáci. 2011. s. 15.

¹⁵² Srov. MIKO, V. *Česko-romské vztahy.* 2010. s. 124-126.

¹⁵³ Srov. GABAL, I., K. ČADA a J. SNOPEK. *Klíč k posílení integrační politiky obcí.* 2008. s. 28.

3.2 Sociálně vyloučené lokality na území města Brna

Podle kvalifikovaných údajů žije ve městě Brně asi 15 – 17 tisíc Romů, ale pouze 8 – 10 tisíc z nich bydlí v sociálně vyloučených lokalitách. Je tedy patrné, že ne všichni brněnští Romové ve vyloučených lokalitách žijí a ne všichni obyvatelé sociálně vyloučených lokalit jsou Romové. Agentura GAC definovala na území statutárního města celkem čtyři sociálně vyloučené a sociálním vyloučením ohrožené lokality: Cejl, Mostecká, Životského a Dornych. Všechny uvedené lokality se nacházejí v samotné blízkosti středu města, a to především ve starých průmyslových oblastech.¹⁵⁴

Podle posledního výzkumu realizovaného v roce 2008 společností VeryVision s.r.o., se počet sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených osob na území města Brna pohybuje kolem 9 000, z toho je sociálně vyloučených Romů přibližně 7 000. Identifikováno bylo celkem 10 sociálně vyloučených lokalit, a to v pěti městských částech: Brno-sever, Brno-střed, Brno-jih, Brno-Židenice, Brno-Královo Pole. Mezi území s vysokou koncentrací sociálně vyloučených osob patří Zábřdovice I., Husovice, Zábřdovice II., Trnitá a Staré Brno.¹⁵⁵

Šklubalová říká, že podle vzoru amerického New Yorku, ve kterém se nachází i nechvalně známý městský obvod „Bronx“ vyznačující se vysokou kriminalitou a špatnou úrovní, převzali Brňané toto slovo, když hovoří o problémové části města zahrnující ulice: Bratislavská, Cejl, Francouzská, Körnerova, Přadlácká, Stará, Hvězdova, Spolková nebo Soudní. „Brněnský Bronx“ tvoří nevzhledné domy, špinavé ulice a spousta obyvatel se této oblasti pro její nelichotivou pověst raději vyhýbá. I když do konce roku 2015 zde město Brno plánuje investovat do oprav přes pět set milionů korun, neznamená to, že se situace zlepší. Lidé si čím dál častěji stěžují na nekontrolovatelný rozmach konzumace drog a prostituce.¹⁵⁶

Součástí těchto lokalit je řada zdevastovaných bytových (pavlačových) domů. Nepřehlédnutelná je i enormní koncentrace heren, zastaváren, bazarů a sběrných surovin. Každý den je tak možné spatřit, jak Romové vezou staré železo do výkupen na stavebním kolečku nebo starých kočárcích.

¹⁵⁴ Srov. KAŠPAROVÁ, I., Š. RIPKA a K. SIDIROPULU JANKŮ (ed.). *Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v České republice – moravské lokality*. 2008. s. 24.

¹⁵⁵ Srov. VERYVISION. *Identifikace sociálně vyloučených lokalit a zpracování jejich mapy ve městě Brně*. 2008. s. 93-95.

¹⁵⁶ Srov. ŠKLUBALOVÁ, L. Změna Bronxu: až vymytí drogy. *Brněnský deník Rovnost*. 2014. č. 163. s. 1.

Brněnským specifíkem je, že tato místa se nalézají v blízkosti centra města, občanské vybavenosti a dalších sociálních struktur, takže se může zdát, že je nelze označit za sociálně vyloučené. To, že se blízko těchto lokalit nacházejí firmy, obchodní společnosti i úřady, ještě neznamená, že z nich lidé obývající tyto lokality nějakým způsobem profitují a participují na viditelných úspěších blahobytné společnosti.¹⁵⁷ Ve dne se zde pohybují zaměstnanci a klienti firem a v noci jsou to výhradně romští obyvatelé, což do velké míry ovlivňuje atmosféru a charakter místa.¹⁵⁸

Lokalita Cejl je nejpočetnější sociálně vyloučenou lokalitou. Kvalifikované odhady uvádějí, že zde žije 3 000 – 5 000 romských obyvatel, což činí přibližně 40 – 50 % zdejšího obyvatelstva. Na věkové struktuře se podílejí 40 % dospělí od 16 do 60 let. Počet dětí do 15 let se odhaduje na 50 % a seniorů nad 60 let zde žije 10 %. Prostorové vyloučení netvoří celé území, ale je vymezeno konkrétními objekty. Byty zde jsou většinou 3. a 4. kategorie. Míra nezaměstnanosti obyvatel se ve městě Brně pohybuje kolem 10 %, u Romů je to až 90 %.¹⁵⁹ Zdrojem obživy zde bývá práce „na černo“, zejména muži pracují ve stavebnictví a při výkopových pracích, navíc ve velmi rizikovém prostředí a bez pojištění. Ženy jsou nelegálně najímány na pomocné a úklidové práce v nemocnicích, a dokonce i ve veřejných institucích. Tímto způsobem je zaměstnána převážná část „oficiálně“ nezaměstnaných obyvatel.¹⁶⁰

Dalším specifíkem tohoto území je i situace v základním vzdělávání. Značné procento žáků ukončí základní školu v jiném než devátém ročníku. Nedostatečná motivace rodičů, finanční i morální podpora proto ztěžují žákům pokračování ve studiu. Segregace na spádových školách pro většinu absolventů způsobuje, že v oblasti vzdělávání a bydlení není sociálně vyloučená lokalita zrovna tou „ideální adresou“.¹⁶¹

¹⁵⁷ O lokalitě. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. ©2014 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/brno/o-lokalite>

¹⁵⁸ Srov. KAŠPAROVÁ, I., Š. RIPKA a K. SIDROPULU JANKŮ (ed.). *Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v České republice – moravské lokality*. 2008. s. 28.

¹⁵⁹ Srov. Interaktivní mapa: lokalita A. *Evropský sociální fond v ČR* [online]. ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z http://www.esfcr.cz/int_jm_11_1_1.html

¹⁶⁰ Srov. KAŠPAROVÁ, I., Š. RIPKA a K. SIDROPULU JANKŮ (ed.). *Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v České republice – moravské lokality*. 2008. s. 39.

¹⁶¹ Srov. Tamtéž. s. 57.

3.3 Neziskové organizace pomáhající Romům v tzv. „brněnském Bronxu“

V sociálně vyloučených lokalitách města Brna a v jeho přilehlém okolí působí řada neziskových a příspěvkových organizací, jejichž cílovou skupinu tvoří zejména Romové. Tyto organizace se primárně zaměřují na služby sociální prevence, sociální poradenství a výchovně vzdělávací programy. Jejich cílem je umožnit Romům uchovat si vlastní etnickou identitu, včetně pomoci v jejich integraci do většinové společnosti. Většina z nich provozuje nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SASRD). *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.*¹⁶²

Pojem SASRD definuje § 65, zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, takto: *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, jsou terénní, popřípadě ambulantní služby, poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.*¹⁶³ Nabídka služeb je poskytována jednak v sídlech působení těchto organizací, tak i prostřednictvím terénních programů v místě bydliště uživatelů.

Nezisková organizace DROM, romské středisko, byla založena v roce 1989 jako Středisko pro výchovu, vzdělávání a zájmovou činnost romských dětí a mládeže. Začaly zde fungovat kroužky hudební, vaření a výtvarné výchovy. V roce 1996 zahájilo svoji činnost tzv. „pomocné zařízení pro školy“, které řeší kázeňské problémy a nedostatečnou školní docházku. Právní změnou je od roku 2001 zřizováno jako příspěvková organizace. Středisko ustanovuje nadační fond Verda, který podporuje vzdělávání talentovaných romských studentů. Mimo práci s dětmi v nízkoprahovém

¹⁶² ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ze dne 14. března 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1273.

¹⁶³ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ze dne 14. března 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1273.

zařízení se věnuje terénním sociálním programům pro lidi, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci a kvůli své neznalosti se nedovedou orientovat ve svých právech, povinnostech a možnostech dostupných služeb. Pracovník zařízení tak pomáhá při vyplňování potřebných formulářů, sepisování žádostí nebo výkladem doručených úředních dopisů. V případě zájmu doprovází klienta na úřad nebo do nového zaměstnání, kde se může v případě zájmu účastnit i jednání.¹⁶⁴

Hojně navštěvovanou organizací v rámci Muzejní noci je Muzeum romské kultury, které je jediné svého druhu v Evropě.¹⁶⁵ Od počátku jeho existence se zde budují sbírkové fondy tradičních řemesel a profesí, typů obydlí, písemného materiálu a další. Fondy jsou postupně rozšiřovány a jsou k dispozici badatelům. Nachází se zde stálá expozice dokumentující kulturu a dějiny Romů. V průběhu roku pořádá řadu výstav, přednášek a dalších kulturně-společenských aktivit. Pro děti jsou určeny animační programy v dětském klubu. Veřejnost může navštěvovat kursy romštiny.¹⁶⁶

Další občanskou organizací je Společenství Romů na Moravě, které bylo založeno v roce 1991 s cílem řešit konkrétní problémy soužití Romů s majoritní společností. Disponuje řadou poboček po celé Moravě. Podílí se na formulování metodických postupů pro konkrétní formy práce ve vyloučených lokalitách. Sdružení provádí terénní a sociální práce, poskytuje pomoc v oblasti zaměstnanosti a organizuje volnočasové aktivity pro děti a mládež. Angažuje se v udržování tradiční romské kultury formou pořádání festivalů Django Fest a Romani Gili. Od roku 1999 je vydavatelem romsko-českého čtrnáctideníku *Romano hangos*. Spolupracuje také s ostatními evropskými romskými organizacemi.¹⁶⁷

Naopak výhradně na děti se zaměřuje další nízkoprahové zařízení Ratolest Brno. Ve městě provozuje celkem dvě zařízení pro děti a mládež. V sociálně vyloučené lokalitě Cejl se jedná o klub „Pavlač“, jenž pomáhá dětem a mládeži čelit rizikům, která vyplývají z prostředí, v němž žijí. S pracovníky klubu uživatelé řeší problémy týkající

¹⁶⁴ Srov. O nás. *DROM: romské středisko* [online]. ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/o-nas/>

¹⁶⁵ Některé informace o Muzeu romské kultury jsou uvedeny v podkapitole 1.4 této práce.

¹⁶⁶ Srov. Muzeum romské kultury. *Go to Brno* [online]. ©2013-2014 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.gotobrno.cz/muzeum-romske-kultury>

¹⁶⁷ Srov. O nás. *Společenství Romů na Moravě* [online]. [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.srnm.cz/index.php/14-o-srnm/1-o-nas>

se školy, rodiny, diskriminace a další. Poradenství probíhá v klubu nebo prostřednictvím terénní práce.¹⁶⁸

Asi nejznámější a dospívajícími Romy nejvyhledávanější organizací je IQ Roma servis, která vznikla v roce 1997 jako občanské sdružení. Podporuje možnosti a příležitosti Romů v jejich společenském uplatnění, včetně ochrany jejich práv a důstojnosti. Zabývá se sociálně-právním poradenstvím, řešením problémů z oblasti bydlení, zaměstnanosti a komerční zadluženosti. Jejími klienty jsou nejen sociálním vyloučením ohrožení Romové, ale v případě potřeby i další osoby potýkající se s uvedenými jevy bez ohledu na etnickou příslušnost.¹⁶⁹

V prostorách komunitního centra Körnerova, jehož zřizovatelem je Armáda spásy, se nachází nízkoprahový klub Dživipen. Cílovou skupinu tvoří děti ve věku 6 – 18 let ohrožené sociálním vyloučením nebo společensky nežádoucími jevy. Programy jsou poskytovány tak, aby reflektovaly témata problematických jevů, se kterými se děti ve vyloučených lokalitách potýkají (vzdělání, práva dětí, sex, drogy). Starším dětem ve věku 17 – 18 let je služba nabízena i terénní formou.¹⁷⁰

Do tohoto výčtu můžeme ještě zařadit Dětský dům Zábřdovice, kterému bude věnována další kapitola této práce.

3.4 Úspěšné projekty pro integraci Romů

Na základě strategických plánů, které přijali zástupci velkých měst v České republice, vznikají podle Bartoňové projekty a programy zaměřené na pomoc a řešení problémů mezi většinovou společností a romskou menšinou. Projekty jsou zaměřené na oblast vzdělávání, sociální práce, zaměstnanosti a bezpečnosti.¹⁷¹

Cílem projektu „Mikrobus“ realizovaného od ledna 2006 do srpna 2008 bylo vytvořit a aplikovat do praxe nové postupy a nástroje pro zlepšení zaměstnatelnosti osob v sociálně vyloučených lokalitách. Převážnou většinu těchto osob, které byly zasaženy dalšími znevýhodňujícími faktory (nezaměstnanost, etnicita, nízká

¹⁶⁸ Srov. Klub pavlač. *Ratolest Brno* [online]. [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.ratolest.cz/nase-prace/deti-mladez/klub-pavlac>

¹⁶⁹ Srov. O IQ Roma servis, o. s. Brno. *IQ Roma servis: IQ Roma servis, o. s.* [online]. ©2012 [cit. 2014-08-07]. Dostupné z: <http://www.iqrs.cz/cs/iqrs>

¹⁷⁰ Srov. Komunitní centru Dživipen. *Armáda spásy* [online]. [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.armadaspasy.cz/brno/komunitni-centrum-dzivipen?strana=o-klubu-dzivipen>

¹⁷¹ Srov. BARTOŇOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. 2009. s. 31-32.

vzdělanost), tvořili Romové. Realizace projektu byla postavena na vzájemné spolupráci partnerských organizací, a to romského střediska DROM, občanského sdružení Jasnica, občanského sdružení Liga a občanského sdružení Společenství Romů na Moravě. V rámci projektu byli ustanoveni poradci pro zaměstnanost v celkem sedmi vyloučených lokalitách v dalších čtyřech krajích (včetně území města Brna). Cílem projektu bylo také propojit a umožnit spolupráci neziskových organizací, zástupců samospráv, úřadů práce, sociálních odborů tak, aby každá lokalita disponovala příslušnými institucemi, jež se zaměstnáváním cílových osob zabývají. Uchazeči mohli využít skupinového nebo individuálního zaškolení či se mohli účastnit sezení v job klubech. Dále se projekt věnoval zprostředkování vzdělávacích kurzů, rekvalifikací a osobní asistenci při vyhledávání pracovních nabídek.¹⁷² *Pokud klient opakovaně žádal, aby za něj poradce telefonoval případnému zaměstnavateli, vysvětlili jsme mu, že asistence spočívá pouze v naslouchání a poskytování rad. Zdůraznili jsme mu, že je prospěšné, aby se pokoušel sám, protože tak získá schopnost, kterou využije i v jiných situacích.*¹⁷³ Do projektu se k dubnu 2008 zapojilo 1 143 uživatelů, z toho 53 % spolupracovalo intenzivně a 296 klientů se podařilo pracovním umístit. Poskytnuto bylo na 2 790 asistencí.¹⁷⁴

Nezisková organizace IQ Roma servis ve spolupráci se statutárním městem Brnem a čtyřmi dalšími moravskými městy a obcemi (Vyškov, Zastávka u Brna, Veselí nad Moravou, Ivanovice na Hané) realizovala v období od 1. ledna 2010 do 31. prosince 2012 úspěšný projekt „Čas zkusit to jinak“. Aktivity projektu byly zaměřeny na oblast bydlení, zaměstnanosti a finanční záležitosti pro skupiny obyvatel vyloučených lokalit Jihomoravského kraje. V oblasti sociálního poradenství a poradenství zaměstnanosti využilo službu celkem 1 444 osob na dvou brněnských pobočkách. Poskytnuto bylo více než 9 500 individuálních konzultací. Terénní pracovníci v jednotlivých lokalitách navštívili 200 klientů. Aktivity zaměřené na řešení vztahů se zaměstnavatelem, úřadem práce, zvyšování kompetence pro trh práce poptávalo na 666 klientů. U 474 osob byla řešena otázka týkající se zadluženosti. Na oblasti zahrnující statní sociální podporu, hmotnou nouzi, důchod a pojištění se informovalo 323 osob. Kontakt proběhl také mezi

¹⁷² Srov. Projekt Mikrobus. *DROM: romské středisko* [online]. ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/archiv-projektu/projekt-mikrobus/projekt-mikrobus.html>

¹⁷³ MERGENTAL, A. a S. VACULOVÁ. *Závěrečná zpráva projektu Mikrobus*. 2008. s. 11.

¹⁷⁴ Srov. Závěrečná konference projektu Mikrobus. *DROM: romské středisko* [online]. ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/tiskove-zpravy/zaverecna-konference-projektu-mikrobus.html>

60 mladými nezaměstnanými ve věku 15 – 18 let, kteří na trhu práce mají vícečetné znevýhodnění, např. nízký věk, nulovou pracovní zkušenost apod. Poslední cílovou skupinu tvořily matky s dětmi, které hledaly reálné možnosti uplatnit se po mateřské dovolené na trhu práce. Na základě projektu byla navázána spolupráce se 109 matkami. Nezbytná komunikace probíhala také mezi zaměstnavateli, sociálními či bytovými odbory, úřady práce a policií ČR, kteří se nezbytně podílejí na strategii integrace osob se sociálním vyloučením.¹⁷⁵

Na mimoškolní vzdělávání dětí a mládeže v městských částech Brno-střed a Brno-sever byl zaměřen projekt „Šanci dětem!“ pořádaný romskou organizací DROM ve spolupráci s občanským sdružením Ratolest Brno. K partnerství byly přizvány také brněnské základní a mateřské školy, jež se nacházejí v sociálně vyloučených lokalitách, a to konkrétně na ulicích Křenová, Merhautova a nám. 28. října. V prostorách nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) se konaly pravidelné vzdělávací aktivity. Jednalo se o předškolní přípravu, seberozvojové programy, počítačový a doučovací kroužek. V obou NZDM bylo sociálními pracovníky každodenně poskytováno kariérové poradenství. Ve výše uvedených základních školách probíhaly programy pro žáky 4. a 5. tříd zaměřené na vzájemné vztahy ve skupině, kolektivní spolupráci a odstraňování genderových nebo rasových předsudků. Součástí vzdělávacích aktivit byly i programy určené pedagogům a pedagogickým asistentům. Projekt se konal od března 2010 do června 2012 a celkem se vzdělávacích aktivit zúčastnilo 458 dětí. Po jeho skončení byly vydány metodiky se vzdělávacími postupy a dohodnuta užší spolupráce mezi oběma NZDM a jednotlivými školami.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Srov. TZ IQ Roma servis: ukončení realizace projektu Čas zkusit to jinak. *Romea.cz* [online]. ©2003-2014 [cit. 2014-08-08]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/tz-iq-roma-servis-ukonceni-realizace-projektu-cas-zkusit-to-jinak>

¹⁷⁶ Srov. Šanci dětem. *DROM: romské středisko* [online]. ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/tiskove-zpravy/zaverecna-tz-sanci-detem.html>

4 Dětský dům v zábrdovické farnosti

4.1 Historie, struktura a poslání Dětského domu Zábrdovice

Dětský dům Zábrdovice se nachází nedaleko centra Brna v brněnské části Zábrdovice na ulici Lazaretní v blízkosti sociálně vyloučených lokalit.¹⁷⁷

Historie Dětského domu Zábrdovice (dále jen DDZ) začíná v roce 1999, kdy do římskokatolické farnosti Brno-Zábrdovice přišel nový kněz P. Mgr. Ing. Jiří Rous, který se vrátil z mise SFOR z Bosny.¹⁷⁸ Svoji myšlenku vybudovat zde zařízení, které bude sloužit především romským dětem z blízkého okolí jako vhodné místo pro trávení volného času, dovedl do reálné podoby v květnu roku 2000, kdy byl DDZ společně s farní kaplí (blahoslaveného Roma Zeferina Jiménese Malla) slavnostně otevřen. Stavba mohla být uskutečněna i díky značné finanční podpoře pana Karla Velana z Montrealu.¹⁷⁹

DDZ je architektonicky součástí římskokatolické fary. Najdeme zde velký farní sál a přilehlé místnosti, ve kterých probíhají různé aktivity. Pro svoji činnost využívá i některé prostory v podzemí fary, kde jsou dvě učebny. V přízemí je posilovna a prostorná chodba s kulečnickovým stolem.¹⁸⁰

DDZ je provozován občanským sdružením Petrov, které se věnuje práci s dětmi a mládeží brněnské diecéze. Od 1. ledna roku 2007 má DDZ registrovány podle zákona č. 108/2006. Sb., o sociálních službách, dvě sociální služby: sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Od roku 2008 získaly obě služby pověření k právní ochraně dětí.¹⁸¹ Posláním DDZ je pomoc romským rodinám při řešení jejich nepříznivé životní situace a dále podpora v jejich právech a povinnostech (včetně získávání důstojného místa v majoritní společnosti). Mezi dílčí cíle následně patří dlouhodobá spolupráce s dětmi a mládeží v jejich mnohdy nepříznivé sociální situaci a s jejich rodinami v rámci poskytování odborného sociálního

¹⁷⁷ V práci dále používáme termín brněnská část nebo termín nahrazujeme názvem zábrdovická lokalita.

¹⁷⁸ Srov. Ročník 1999. *Farnost Zábrdovice* [online]. ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=1999>

¹⁷⁹ Srov. Ročník 2000. *Farnost Zábrdovice* [online]. ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2000>

¹⁸⁰ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 13*. 2010. Interní dokument.

¹⁸¹ Srov. O dětském domě. *Sdružení Petrov* [online]. ©2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: http://www.sdruzenipetrov.cz/?page_id=347

poradenství.¹⁸² Uživatelé DDZ jsou ve většině případů děti a mládež z městských částí Brno-střed, Brno-sever, Brno-Husovice a Brno-Židenice. Pocházejí z prostředí, které je vysoce rizikové a náchylné na vznik a rozvoj sociálně patologických jevů, mezi které se řadí záškoláctví, různé druhy závislostí, drobné krádeže a ostatní trestná činnost. Jednou z příčin těchto negativních jevů je v mnoha případech nesprávné využití volného času. Snahou pracovníků DDZ je ukázat romským dětem a mládeži, jak smysluplně trávit čas, včetně jejich vyhlídek na lepší život, který není naplněn jen vandalismem a pocitem vyčlenění ze společnosti. Nabídkou jednotlivých aktivit učí děti a mládež křesťanským hodnotám, zejména lásce k bližnímu, vytrvalosti, zodpovědnosti za své činy, pokoře a víře nejenom ve vztahu k sobě, ale i ke svému okolí. Většina Romů vnímá Boha velmi intenzivně, a tak v rámci pastoračního přínosu DDZ navazuje na jejich intuitivní víru, usiluje o to naplnit ji pravdivým obsahem evangelia v jejich běžném životě.¹⁸³

DDZ se nesnaží zvyšovat závislost uživatelů na službách, které poskytuje, naopak cílem je tyto uživatele začlenit do společnosti běžných lidí. Z tohoto důvodu úzce spolupracuje i s jinými sociálními službami a obvyklými institucemi, jako je škola, úřady městských částí včetně těch, kterým se uživatelé vyhýbají (Odbor sociální péče, Městská policie – prevence kriminality).¹⁸⁴

DDZ realizuje kromě sociálních služeb ještě mimoškolní vzdělávací aktivity (dále jen MVA), které na tyto služby navazují. Hlavní činností MVA je doučování. Tato aktivita je určena dětem od 5 let a mohou ji využívat po celou dobu svého studia.¹⁸⁵ Mezi další činnosti MVA patří klub Čhavore, který je určen pro děti od 4 do 6 let a je zaměřen na rozvoj znalostí a dovedností pro úspěšný nástup do první třídy. MVA se mohou účastnit děti a mládež, které využívají služeb SASRD (sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi) a NZDM (nizkoprahové zařízení pro děti a mládež). Je to dobré pojítko, aby se s dětmi pracovalo nepřetržitě (od 4 let věku) a neztratil se s nimi kontakt po ukončení služeb v SASRD.¹⁸⁶

¹⁸² Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 1*. 2010. Interní dokument.

¹⁸³ Srov. DĚTSKÝ DŮM ZÁBRDOVICE. *Dětský dům Zábrdovice*. 2012. Interní dokument.

¹⁸⁴ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 8*. 2010 (aktualizace 2012).

¹⁸⁵ Srov. Doučování. *Sdružení Petrov* [online]. © 2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z http://www.sdruzenipetrov.cz/?page_id=335

¹⁸⁶ PROKOPOVÁ, B. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábrdovice. Mimoškolní vzdělávací aktivity. Brno, 16. 9. 2014.

4.2 Sociální a aktivizační služby pro rodiny s dětmi DDZ – Asaben

Dětský dům Zábrdovice – Asaben je název pro sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi (SASRD). Cílovou skupinou jsou romské děti ve věku 4 – 7 let a jejich rodinní příslušníci. Posláním DDZ – Asaben je:

- spolupráce s dětmi a jejich rodinami, aby děti byly připraveny na bezproblémový vstup do základní školy,
- pozitivní působení na rodiče, aby se zajímali o znalosti a povinnosti svých dětí, aby je ve znalostech a dovednostech podporovali a dále rozvíjeli,
- motivace rodičů ke spolupráci při vzdělávání svých dětí
- snaha o začlenění rodin do většinové společnosti a podpora v jejich samostatnosti.¹⁸⁷

Činnost DDZ – Asaben probíhá s rodinou v jejím přirozeném prostředí a dále v prostorách DDZ – Asaben, tj. v klubu.¹⁸⁸ Posláním klubu je nabídnout dětem žijícím v sociokulturně znevýhodňujících podmínkách vhodné zázemí, kde by se mohly rozvíjet po stránce základních návyků sebeobsluhy a kázně, které jsou potřebné pro úspěšný vstup do povinné školní docházky. Děti, které klub navštěvují, disponují malou slovní zásobou, neumí správně česky ani romsky, mají potíže s výslovností, neumějí si hrát s hračkami, nejsou vytrvalé, ale umí se radovat z maličkostí a raději spolupracují, než soupeří.¹⁸⁹ Klub je otevřen v předem určených dnech od 8 do 12 hodin, 4x týdně.¹⁹⁰

S dětmi se pracuje jak skupinově, tak individuálně, a to zejména při výuce barev, tvarů a hře se stavebnicemi. Pro mnoho dětí je tento přístup nutný i při nácviu jemné motoriky (stříhání, lepení) a grafomotoriky. K rozvinutí tvůrčích schopností se používají vhodné hračky a stavebnice, ve kterých se něco spojuje, šroubuje apod. Děti se tímto způsobem „učí hrát“. Děti si pracovníci každé ráno vyzvedávají a v poledne odvádějí zpět domů. Díky tomu jsou pracovníci v neustálém kontaktu s celou rodinou. Mimo to pracovníci přicházejí do těchto rodin i odpoledne, kdy rodiče seznamují

¹⁸⁷ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: metodika SASRD*. 2010. Interní dokument.

¹⁸⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁸⁹ Srov. OUJEZDSKÁ, P. *Život zábrdovické farnosti*. 2010. č. 6. s. 3.

¹⁹⁰ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 11*. 2010. Interní dokument.

s aktivitami klubu, dále s tím, co se jejich dítě naučilo, a ukazují jim pracovní listy, obrázky, omalovánky, které vypracovaly jejich děti za dané období. Tyto návštěvy zároveň umožňují rodičům řešit s pracovníkem různé výchovné problémy. Pracovníci pomáhají také s vyřizováním běžných záležitostí (doprovod na úřady, pomoc s vedením domácnosti) a dalšími aktivitami podporující sociální začleňování (hledání práce, výběr školy). Při formě této pomoci pracovníci zaujímají roli tzv. „pomocníka“ a nepodnikají žádné „kroky“, na které by neměli od klienta souhlas. Hlavním aktérem je vždy sám uživatel. Cílem této spolupráce je motivace uživatele k samostatnosti.¹⁹¹

4.3 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež DDZ – FARA

Druhou sociální službou DDZ je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM). Děti mu říkají běžně fara nebo klub, ale oficiální název je Dětský dům Zábrdovice – FARA.

DDZ – FARA je určen pro romské děti a mládež ve věku 6 – 26 let, pro které znamená bezpečné místo pro aktivní trávení jejich volného času. Nabízí pomoc při orientování v životních hodnotách a v osobní seberealizaci. Posláním klubu je:

- pomoc v obtížných a životních situacích (vztahové problémy v rodině, s vrstevníky, potíže ve škole),
- podpora školního vzdělávání (poukázat na význam vzdělání a pravidelné školní docházky),
- pomoc s nácvikem skupinových prací pro aktivní rozvoj komunikace a soustředěnosti,
- prevence na odstranění sociálně patologických jevů (prostřednictvím besed, kroužků) zaměřených na tabakismus, alkoholismus a gamblersství,
- získání samostatnosti a kompetencí při řešení problémů (v komunikaci s úřady, v otázkách bydlení) včetně představ o ekonomické nezávislosti.¹⁹²

¹⁹¹ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: metodika SASRD*. 2010. Interní dokument.

¹⁹² Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: metodika NZDM*. 2010. Interní dokument.

Provoz NZDM je každý všední den včetně soboty v odpoledních hodinách (od 13 do 17 hodin). Pro některé měsíce v roce platí, že mladší děti chodí do NZDM až od 15 hodin. Cílem je zamezit případným konfliktům mezi nimi a staršími dětmi a nabídnout více času pro případnou individuální práci. Mladším dítětem je každý, kdo navštěvuje základní školu nebo učební obor. Kdo žádné školní zařízení nenavštěvuje, řadí se do skupiny starších dětí, většinou jsou to mládežníci od 16 let. Děti a mládež docházejí do klubu sami.¹⁹³ Každý pravidelný návštěvník klubu má svoji osobní složku, jejíž součástí je prvokontakt, písemná smlouva o poskytované službě, individuální plán a jeho plnění, intervence a souhlas s poskytováním osobních údajů.¹⁹⁴ V plnění individuálního plánu, tj. cíle, kterého chce dosáhnout, mu pomáhá klíčový pracovník, kterého si uživatel dobrovolně vybírá. Uživatel může kdykoliv pracovníka požádat o pomoc, a to buď formou rozhovoru, doprovázení nebo jen vyplnění formuláře apod. Starosti uživatelů jsou různé, pro někoho jsou prioritou vztahové problémy v rodině, někdo si chce zlepšit prospěch či praktické dovednosti nebo si najít práci atd.¹⁹⁵

Klub nabízí rozmanitou škálu aktivit. Ve velkém sálu se nachází stolní fotbal a stoly pro stolní tenis, v přízemí je kulečnická a malá posilovna. Děti mají tyto sportovní aktivity v oblíbenosti, těší se na ně a vzájemně se „hecují“, kdo bude nejlepší. Občas pořádají mezi sebou i turnaje. Klub může využívat i farní zahradu, na níž je možné si zahrát fotbal a ostatní míčové hry.

Každý všední den probíhají v odpoledních hodinách nejrůznější kroužky, při kterých se pracovníci snaží pomocí soutěží, her, scének a dalších aktivit motivovat děti a mládež v jejich osobním růstu a sociálním rozvoji. V pondělí je kroužek Kriskros, který je zaměřen na zlepšení čtení. Začíná se četbou na pokračování, po které si děti procvičují hru s písmeny, popisují obrázky a řeší různé slovní kvízy. Kroužek Praktika, který je možné navštívit v úterý, si klade za cíl rozvíjet manuální činnost. Pracovníci se snaží předat praktickou zkušenost a pomoci k rozvoji jemné i hrubé motoriky. Děti si zde vyrábějí různé předměty (přívěšky, ružence, zvířátka), které si potom mohou odnést domů. Středa je vyhrazena pro kroužek Aktivity, jehož zaměření se vztahuje především

¹⁹³ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: metodika NZDM*. 2010. Interní dokument.

¹⁹⁴ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 6*. 2010. Interní dokument.

¹⁹⁵ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: metodika NZDM*. 2010. Interní dokument.

na rozvoj intelektuálních schopností. Zábavnou formou jsou dětem předkládány činnosti, při kterých děti počítají, čtou nebo vyvozují praktický úsudek. V rámci tohoto kroužku se děti účastní i venkovních aktivit (jízda na kole, bruslení, výlety do přírody). Ve čtvrtek probíhá diskusní Všeználek. Zde se probírají témata a problémy, se kterými se děti a mládež setkávají ve svém každodenním životě (drogy, záškoláctví, život na ulici apod.). Smyslem kroužku je podívat se na konkrétní problém z různých úhlů pohledu a seznámit děti s možnostmi, jak se mohou daným nástrahám vyhnout, případně je minimalizovat. Při práci je využívána didaktická technika (video, počítač), případně formou externí aktivity se realizuje návštěva muzea, institutu veřejného ochránce práv apod. Páteční kroužek Vaření je určen zejména dívkám, ale s oblibou jej navštěvují i chlapci. Cílem zde není jenom děti a mládež naučit vařit zdravá jídla, ale i jak hospodařit s penězi.¹⁹⁶

V NZDM se nachází hudební místnost, která je vybavena hudebními nástroji. Děti si mohou pozvat své kamarády, kteří tvoří součást jejich hudební skupiny, bez kterých by nebyly schopny sami hrát.¹⁹⁷

Děti a mládež za svou aktivní účast a dobré chování získávají různé výhody. Naopak za neslušné chování a porušování pravidel mohou být na několik dnů z klubu vyloučeni.¹⁹⁸ V průběhu roku 2013 se bodový systém rozšířil, a to prostřednictvím motivačního snažení s názvem „Vím, co chci“. Do té doby získávaly body za dobré chování v kroužcích, nyní získávají body za další různé aktivity, jako je doučování, přinesení si vlastních školních pomůcek (deníček, učebnice), práce na zahradě (podzimní hrabání listí) apod. Za tyto činnosti mohou denně získat až 8 bodů. Naopak za podvádění nebo dohadování při sportovní hře lze 1 až 4 body ztratit. Vždy na konci měsíce se všechny body sečtou. Za nasbírané body si pak každý může koupit něco v minibazárku (obsahuje různé psací potřeby, cukrovinky, hračky). Nejlepší z nich se mohou účastnit i výletů mimo Brno.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Srov. SLÁDEČKOVÁ, L. aj. *Standardy dětského domu Zábřovice: metodika NZDM*. 2010. Interní dokument.

¹⁹⁷ Srov. Tamtéž.

¹⁹⁸ Srov. Tamtéž.

¹⁹⁹ Srov. DĚTSKÝ DŮM ZÁBRDOVICE. *Dětský dům Zábřovice: metodika NZDM: Vím, co chci*. 2013. Interní dokument projektu.

4.4 Angažovanost zábrdovické farnosti v dané lokalitě

Zábrdovická farnost je součástí brněnského děkanátu, který patří do brněnské diecéze. Její úřední název zní Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie. Podobně jako jiné farnosti tvoří nejmenší správní celek katolické církve. Nachází se v městě Brně na území, do kterého patří více jak 60 ulic.²⁰⁰ Podle společnosti VeryVision, s.r.o., některé z těchto ulic spadají do vyloučených lokalit v městských částech: Brno-sever, Brno-střed, Brno-Židenice.²⁰¹

Zdejší farář P. Jiří Rous se začal věnovat Romům už od svých vysokoškolských studií v Brně a dále v této aktivitě pokračoval při studiu teologie v Olomouci. Po svém příchodu do farnosti Brno-Zábrdovice v této činnosti pokračuje dodnes. Během jeho počátečního působení silně vzrostla návštěvnost romských dětí v zábrdovickém kostele. Ta měla vliv na postoj místních farníků, někteří začali panu faráři pomáhat a pro jiné se to stalo natolik rušivým elementem, že raději začali navštěvovat jinou farnost. Časem se mu podařilo zapojit do ministrantské služby pět romských chlapců. S dětmi se modlil, povídal, vyučoval náboženství a snažil se mezi nimi získat pomocníka z jejich řad. Mezi brněnskými Romy nenašel žádného vhodného spolupracovníka a s jeho činností mu nakonec pomáhali Romové z východního Slovenska, se kterými se seznámil během svého studia. Postupem času se tato činnost založená výhradně na dobrovolnosti stávala profesionální a začali zde pracovat pod jeho vedením sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, vychovatelé atd. Nicméně ani dnes se veškerá činnost neobejde bez dobrovolníků a praktikantů z pedagogických a sociálních škol.²⁰²

Angažovanost P. Jiřího Rouse při práci s Romy se stala natolik známou, že v roce 2001 byl ustanoven ředitelem pro pastorační práci Romů v ČR při České biskupské konferenci. Tuto funkci zastával až do roku 2014. Na jeho aktivitách se také podíleli lidé z farnosti a snažili se je podporovat.²⁰³ V roce 2003 získal P. Jiří Rous pověření poskytovat posttraumatickou intervenční péči příslušníkům Policie České republiky.

²⁰⁰ Srov. Kdo jsme. *Farnost Zábrdovice* [online]. ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kdojsme.php>

²⁰¹ Srov. VERYVISION. *Identifikace sociálně vyloučených lokalit a zpracování jejich mapy ve městě Brně*. 2008. s. 35-36.

²⁰² PROKOPOVÁ, B. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábrdovice. P. Jiří Rous a jeho činnost při práci s Romy. Brno, 16. 9. 2014.

²⁰³ Srov. Spolupráce s Romy. *Farnost Zábrdovice* [online]. ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/romove.php>

V témže roce obdržel za svoji pastorační činnost mezi Romy čestné uznání od Výboru dobré vůle – Nadace Olgy Havlové.²⁰⁴

Během církevního roku se organizují různé aktivity pro děti z farnosti ve spolupráci s Dětským domem Zábřdovice. Mezi nejoblíbenější patří karneval, dětský den na farní zahradě (koná se v rámci Noci kostelů) a farní výlet. Zábřdovičtí farníci, kteří aktivně pomáhají při práci s Romy, se jednou za rok účastní celoevropské konference, kterou pořádá Mezinárodní katolický výbor pro Romy (Comité Catholique International pour les Tsiganes). Pravidelně také navštěvují celostátní romskou pouť na Svatém Kopečku u Olomouce.²⁰⁵ V roce 2002 na svátek Panny Marie, Prostřednice všech milostí, se celostátní romská pouť konala v Brně-Zábřdovicích. Hlavním celebrantem mše svaté byl olomoucký arcibiskup Mons. Josef Hrdlička. Pro všechny účastníky bylo na farní zahradě připraveno malé občerstvení, po kterém následoval folklorní festival. Pouti se zúčastnilo kolem 600 Romů z celé České republiky.²⁰⁶

Na 11. dubna připadá Mezinárodní den Romů. V roce 2007 se oslava tohoto dne konala na farní zahradě, kdy se jí zúčastnili organizace věnující se Romům, zástupci vlády České republiky, ombudsmana i Jihomoravského kraje. Na tuto akci přišlo bezmála 200 Romů.²⁰⁷

Na přání farníků se v roce 2008 uskutečnila besídka, jejímž cílem bylo podrobněji seznámit farnost s aktivitami Dětského domu Zábřdovice. Besídka probíhala ve farním sále. Vystupovaly při ní i romské děti a mládež navštěvující Dětský dům Zábřdovice. Uživatelé formou scének a tanců tak seznámili všechny přítomné s tím, co se v klubu naučili. Obecenstvo tvořili nejenom zdejší farníci (navštěvující zábřdovický kostel), ale i rodiče účinkujících romských dětí. Besídka získala takový úspěch, že nyní probíhá pravidelně v prosinci.²⁰⁸

Mimo to se v prostorách zábřdovické fary schází jednou týdně čtyři mladé dívky, jež vedou skupinku dětí a mládeže s názvem „Cácorky“. Pro neromské děti

²⁰⁴ Srov. Ročník 2003. *Farnost Zábřdovice* [online]. ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2003>

²⁰⁵ PROKOPOVÁ, B. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábřdovice. Aktivity zábřdovické farnosti s Dětským domem Zábřdovice. Brno, 16. 9. 2014.

²⁰⁶ Srov. Ročník 2002. *Farnost Zábřdovice* [online]. ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2002>

²⁰⁷ Srov. Ročník 2007. *Farnost Zábřdovice* [online]. ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2007>

²⁰⁸ PROKOPOVÁ, B. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábřdovice. Dětská besídka v Dětském domě Zábřdovice. Brno, 16. 9. 2014.

z farnosti pořádají jednodenní i víkendové akce a letní tábor. V roce 2012 se tyto dívky rozhodly zrealizovat projekt, který by pomohl k většímu sblížení romských i neromských dětí ve farnosti. Snahou tohoto projektu s názvem „Táhneme za jeden provaz“ bylo ukázat romským dětem z klubu i těm „gádžovským“, že mohou vedle sebe žít všichni bez ohledu na barvu pleti. Dále si tímto projektem kladly za cíl poznat nejenom sebe, ale i „ty druhé“, naučit se mezi sebou vzájemně komunikovat, pomáhat si, smysluplně naplnit svůj volný čas, a to vše prostřednictvím společného zážitku při jednotlivých aktivitách. Tím došlo k lepšímu pochopení romské mentality a k propojení vzájemných vztahů mezi rodinami. Projekt „Táhneme za jeden provaz“ probíhal od září roku 2012 do března roku 2013 pro děti ve věku 6 – 15 let s finanční podporou nadace telekomunikační společnosti O2. Díky této finanční podpoře se pořádaly každý měsíc výlety, které naplňovaly přání dětí. Mimo jiné navštívily Bongo park Brno, Aqua park Vyškov nebo ZOO v Jihlavě.²⁰⁹

Tento projekt se ukázal jako velmi přínosný jak pro neromské děti, tak i pro romské. Děti z majority měly možnost poznat úplně jiný typ kultury a žebříček hodnot. Romské děti více pronikly do vzájemných vztahů dětí z většinové společnosti, do jejich hodnot, do jejich smyslu pro pořádek. Obě skupiny dětí si mezi sebou vytvořily pěkné vzájemné vztahy. Vedoucí „Cácorek“ to ovlivnilo také a některé z nich pomáhají jako dobrovolnice v Dětském domu Zábrdovice dodnes.²¹⁰

²⁰⁹ Srov. DĚTSKÝ DŮM ZÁBRDOVICE. *Táhneme za jeden provaz*. 2012. Interní dokument projektu.

²¹⁰ PROKOPOVÁ, B. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábrdovice. Projekt skupinky Cácorek. Brno, 16. 9. 2014.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Kvantitativní průzkum

Praktickou část tvoří vyhodnocení kvantitativního sociologického průzkumu, který jsme realizovali pomocí terénního dotazníkového šetření.

5.1 Cíle a popis průzkumu

Hlavním cílem bylo zjistit názor lidí v zábrdovické lokalitě na fungování a důležitost NZDM, které sídlí v Dětském domě Zábrdovice a částečně také v prostorách zábrdovické fary. Hlavní průzkumná otázka tudíž zněla: *Jak obyvatelé brněnské části Zábrdovice vnímají důležitost NZDM, které se nachází částečně také v prostorách zábrdovické fary?* Hlavní cíl jsme rozdělili do následujících dílčích cílů, které nám pomohou zjistit:

- 1) zda znají obyvatelé brněnské části Zábrdovice aktivity NZDM,
- 2) názor lidí v zábrdovické lokalitě na dobrovolnickou činnost pro práci v NZDM,
- 3) angažovanost lidí v zábrdovické lokalitě aktivně se zapojit do fungování střediska NZDM,
- 4) názor lidí, zda se má církev angažovat při práci s Romy,
- 5) zda je důležité pomáhat Romům v zábrdovické lokalitě.

5.2 Charakteristika průzkumného vzorku

Naším prvotním záměrem bylo oslovit podstatnou část respondentů přímo v prostorách zábrdovického kostela. Od tohoto záměru jsme ale následně upustili, neboť jsme si uvědomili, že by získané odpovědi na některé otázky byly jednostranné. Taktéž samotné umístění zařízení NZDM, jež se nachází v těsné blízkosti římskokatolického kostela, by mohlo dotazované respondenty ovlivnit. Z tohoto důvodu bylo pro následné srovnání samotné dotazníkové šetření prováděno pouze v ulicích, před nákupním střediskem a v domácnostech jednotlivých respondentů, které spadají do brněnské části Zábrdovice. Při stanovení průzkumného vzorku byla použita kombinace dvou výběrů: anketního a stratifikovaného.

Podle Zicha jde u ankety o rozdávaní dotazníku na místě např. náhodným chodcům na ulici.²¹¹ Chráska k tomu uvádí, že stratifikovaný výběr je v praxi uskutečňován tehdy, pokud je základní soubor složen z několika charakteristických podskupin.²¹²

Prvním krokem našeho průzkumu bylo oslovit respondenty bez ohledu na to, zda bychom před započítím dotazníkového šetření zkoumali jejich etnicitu, sociální vyloučení či příslušnost k nějaké církevní denominaci. V rámci stratifikovaného výběru jsme se zaměřili na to, aby průzkumný vzorek respondentů tvořili pouze lidé z brněnské části Zábřdovice, kteří v dané lokalitě bydlí a splňují věkovou hranici plnoletosti. Celkově jsme oslovili více než 250 obyvatel Zábřdovic, ale pouze 126 respondentů nakonec se sociologickým průzkumem souhlasilo.

5.3 Metodika průzkumu

Jak tvrdí Zich, cílem průzkumu je získat popis nebo základní orientační informace od respondentů k danému problému, který se převážně používá pro terénní sběr dat včetně jejich analýzy. Na rozdíl od výzkumu u něj není prováděn všestrannější rozbor souvislostí.²¹³ Veselá k tomu dodává, že jeho výsledky odpovídají na otázky praxe, a to jen v rovině popisné.²¹⁴

Častou metodou pro získávání kvantitativních dat je dotazník, jenž obsahuje předem připravené a formulované otázky, na které dotazovaný respondent (osoba) odpovídá písemně.²¹⁵ Přitom nikdy není jenom soupisem daných otázek, ale jejich prostřednictvím se stává určitým „komunikátorem“, kterým chceme od dotazovaných také „něco zjistit“, a to bez jakékoliv snahy zkoušet jejich inteligenci či pozornost.²¹⁶

5.3.1 Metoda sběru dat průzkumu

Průzkum byl realizován pomocí dotazníku, který obsahoval celkem 14 otázek, přičemž všechny (kromě otázek demografických) nám pomohou v tom, abychom získali

²¹¹ Srov. ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. 2004. s. 50.

²¹² Srov. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 2007. s. 21.

²¹³ Srov. ZICH, F. *Úvod do sociologického výzkumu*. 2004. s. 6.

²¹⁴ Srov. VESELÁ, J. *Sociologický výzkum a jeho techniky*. 1999. s. 16.

²¹⁵ Srov. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 2007. s. 163.

²¹⁶ Srov. HANZL, D. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. 2012. s. 40.

odpovědi na stanovené cíle.²¹⁷ Otázka „Víte, že se v zábrdovické lokalitě nachází NZDM, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?“ (viz otázka č. 4) a „Domníváte se, že je důležité, aby takové NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary, působilo?“ (viz otázka č. 10) spolu s otázkou č. 5 jsou stěžejní pro zjištění hlavního cíle. Otázka č. 6 nám pomůže získat odpověď na první cíl. Následující tři otázky, tj. 7, 8, 9, nám dávají odpovědi na další dva cíle, konkrétně na druhý a třetí. Na dílčí cíl č. 4 získáme výsledek průzkumu na základě otázky č. 11, ve které se ptáme na to, zda se má církev angažovat při práci s Romy. Na poslední dílčí cíl navazuje hned několik konkrétních otázek, které v sobě zahrnují i odpovědi související s jinými cíli. Dále k uvedenému cíli lze zahrnout otázku č. 1, ve které zjišťujeme, jaké cílové skupině lidí je potřebné v této vyloučené lokalitě nejvíce pomáhat. Na samotný závěr dotazníku byly zařazeny identifikační otázky týkající se charakteristik samotného respondenta, tj. pohlaví a věk. Poslední z uzavřených otázek se zabývala vztahem ke katolické církvi. Tuto závěrečnou otázku jsme do dotazníku zařadili hned z několika důvodů. Například vyhnout se tomu, aby všichni respondenti byli věřící nebo navštěvovali kostel stojící v blízkosti zařízení NZDM, jak jsme již zmínili v úvodní kapitole praktické části. Dále jsme považovali za důležité i to, že samotné zařízení sídlí částečně i v prostorách Římskokatolického úřadu farnosti Zábrdovice a někteří lidé, kteří zde pracují, jsou zaměstnanci brněnského biskupství.

Dotazník byl tvořen 4 otázkami polootevřenými a 10 otázkami uzavřenými. Položka dvou vzájemně se vylučujících odpovědí (dichotomická) byla použita u dvou otázek (týkajících se pohlaví respondentů a samotné existence NZDM v zábrdovické lokalitě). U otázek č. 7, 9, 10, 11 byly použity polytomické výběrové položky a výčtové poté u otázek č. 3, 6, 8.²¹⁸

Pro vyplnění dotazníku jsme zvolili techniku distribuce formou tazatelství (face to face) a oslovili respondenty v samotných ulicích zábrdovické lokality a některé i v jejich domácnostech. Vždy jsme každého respondenta slušně oslovili a teprve po zjištění, zda v zábrdovické lokalitě skutečně bydlí a průzkumu se hodlá účastnit, jsme dále pokračovali v dotazníkovém šetření. Dotazník jsme vždy respondentovi předali a po celou dobu také byli přítomni při jeho vyplňování a případně vysvětlovali smysl

²¹⁷ Vzor dotazníku je uveden v příloze.

²¹⁸ Srov. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 2007. s. 164-167.

některých otázek a odpovědí. Každý byl seznámen s tím, že samotný sociologický průzkum je anonymní a zjištěné informace nebudou proti nim použity. Pokud to vyžadovala situace, byli jsme připraveni respondenta instruovat a sdělit mu vše potřebné ke správnému vyplňování a odpovídat na případné dotazy k jednotlivým otázkám. Na vyplnění dotazníku měl každý účastník průzkumu dostatek času a každý jej vyplňoval dobrovolně a sám. Po jeho vyplnění nám byl dotazník vždy předán k pozdějšímu vyhodnocení. Samotný kvantitativní průzkum byl realizován v období měsíce října roku 2014 až ledna roku 2015.

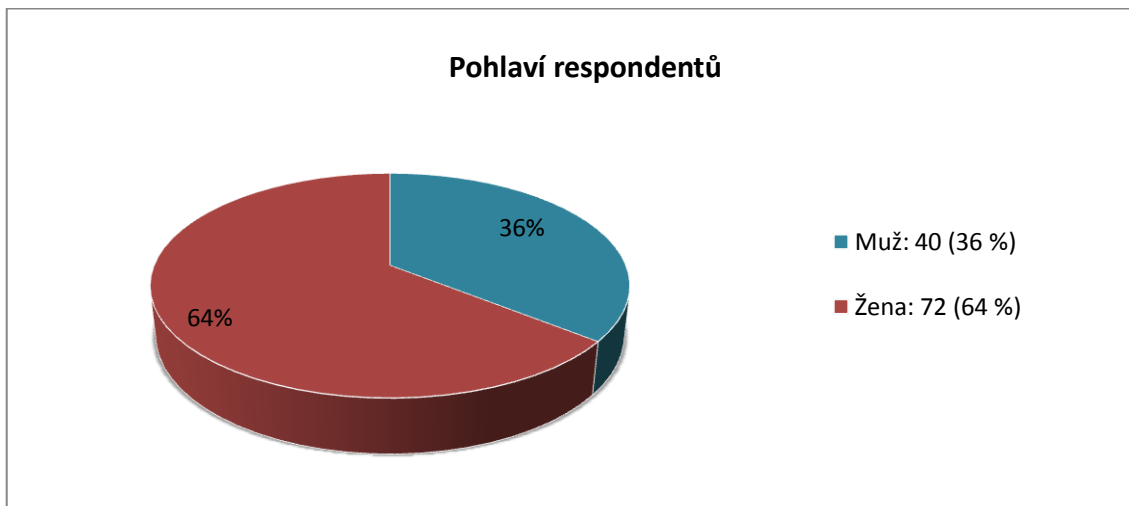
5.3.2 Metodika analýzy dat

Na začátku souhlasilo se sociologickým průzkumem 126 respondentů, z nichž se každý do průzkumu aktivně zapojil. Po každém sběru dotazníků jsme provedli průběžné vyhodnocení jednotlivých dotazníků. Vyřadili jsme ty, které byly neúplné nebo nesprávně vyplněné. Za neúplné jsme považovali ty, v nichž respondent neodpověděl na stěžejní otázky; tzn. ty, které byly důležité pro celkový výsledek tohoto průzkumu. Za nesprávně vyplněný dotazník jsme pokládali takový, který obsahoval více označených variant u otázek, na které byl respondent upozorněn, aby označil pouze jednu možnou variantu. Neúplných bylo pět a nesprávně vyplněných devět. Počet správně vyplněných dotazníků nebyl totožný s celkovým počtem oslovených respondentů, neboť čtrnáct dotazníků nesplňovalo kritéria průzkumu. Do následného vyhodnocení bylo nakonec zahrnuto 112 platných dotazníků.

5.4 Charakteristika respondentů

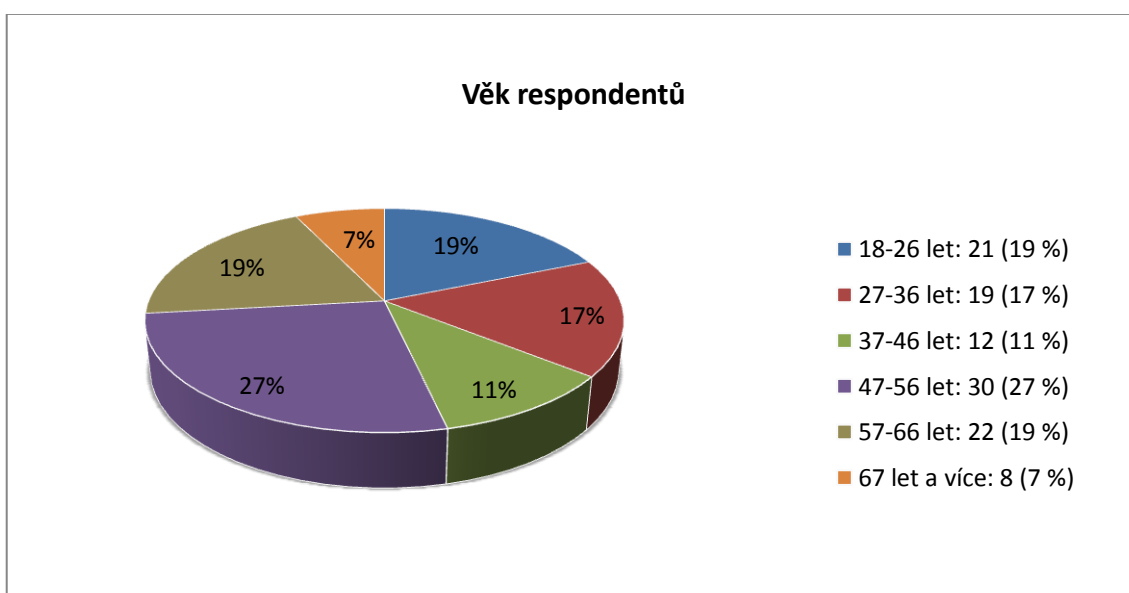
V uvedeném **grafu č. 1** můžeme vidět, že do sociologického průzkumu se zapojilo 40 (36 %) mužů a 72 (64 %) žen, které tvořily přibližně dvě třetiny respondentů.

Graf č. 1

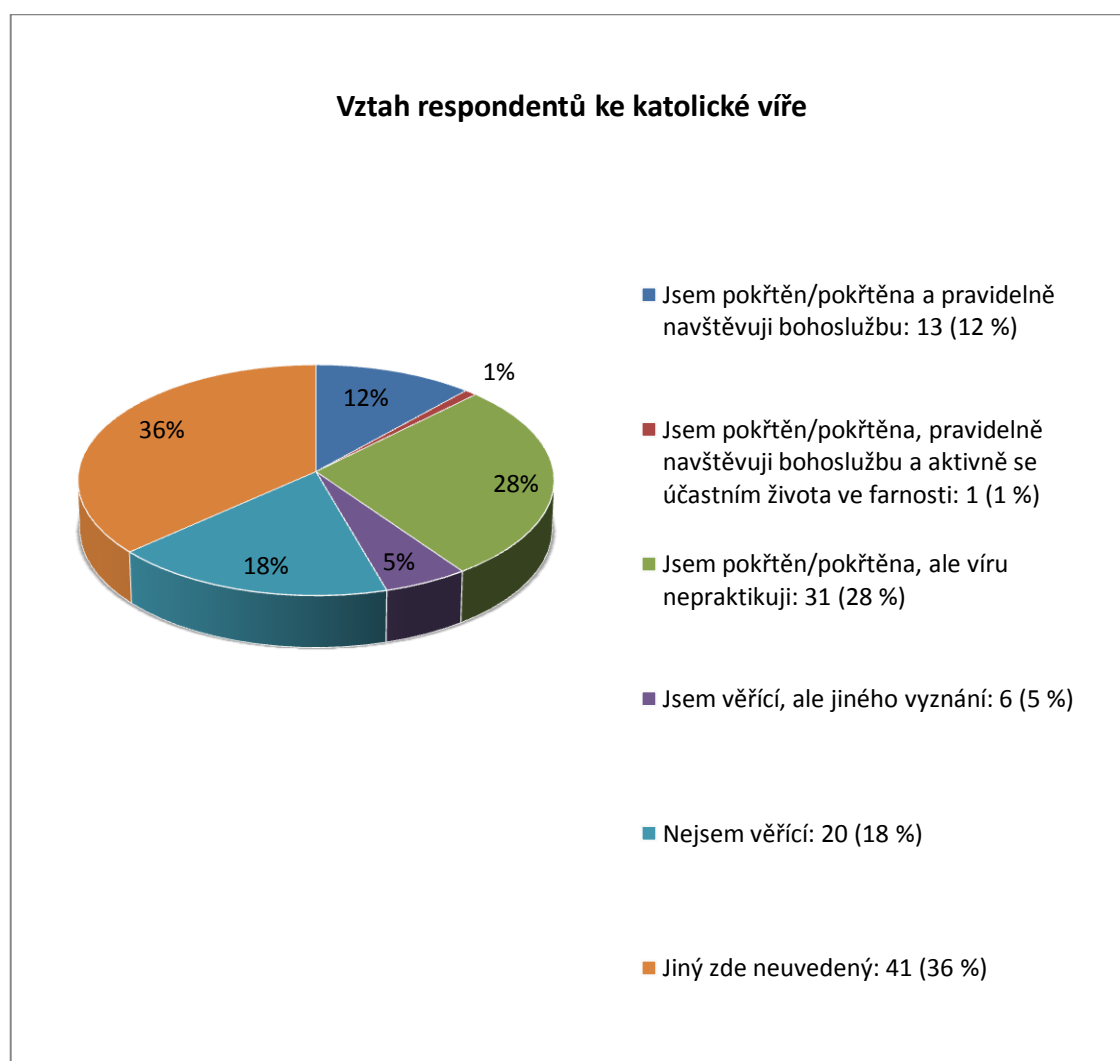
Z následného **grafu č. 2** je patrné, že druhou nejvíce dotazovanou skupinou byli lidé mezi 18 a 26 lety, tj. 21 (19 %) respondentů, a mezi 57 a 66 lety, tj. 22 (19 %) respondentů. Další skupinu s 19 (17 %) respondenty představovali lidé ve věku 27 – 36 lety. V pořadí do páté skupiny s 12 (11 %) respondenty spadali lidé ve věku 37 – 46 lety. Nejpočetnější skupinu s 30 (27 %) respondenty tvořili lidé mezi 47 a 56 lety. Nejméně zastoupeno bylo 8 (7 %) lidí ve věku 67 let a více.

Graf č. 2

Jaký mají vztah respondenti ke katolické víře, je znázorněno v **grafu č. 3**. Z něj nám vyplývá, že možnost „jsem pokřtěn/pokřtěna a pravidelně navštěvuji bohoslužbu“ uvedlo 13 (12 %) respondentů. Pouze 1 (1 %) respondent odpověděl, že je pokřtěný, navštěvuje pravidelně bohoslužbu a účastní se aktivně života v zábrdovické farnosti; 31 (28 %) respondentů uvedlo, že jsou sice pokřtěni, ale víru nepracují a věřících patřících k jiné denominaci bylo nakonec 6 (5 %). Celkem 20 (18 %) respondentů zvolilo odpověď „nejsem věřící“. Nejvíce, tj. 41 (36 %), respondentů zvolilo možnost „jiný, zde neuvedený“.

Graf č. 3

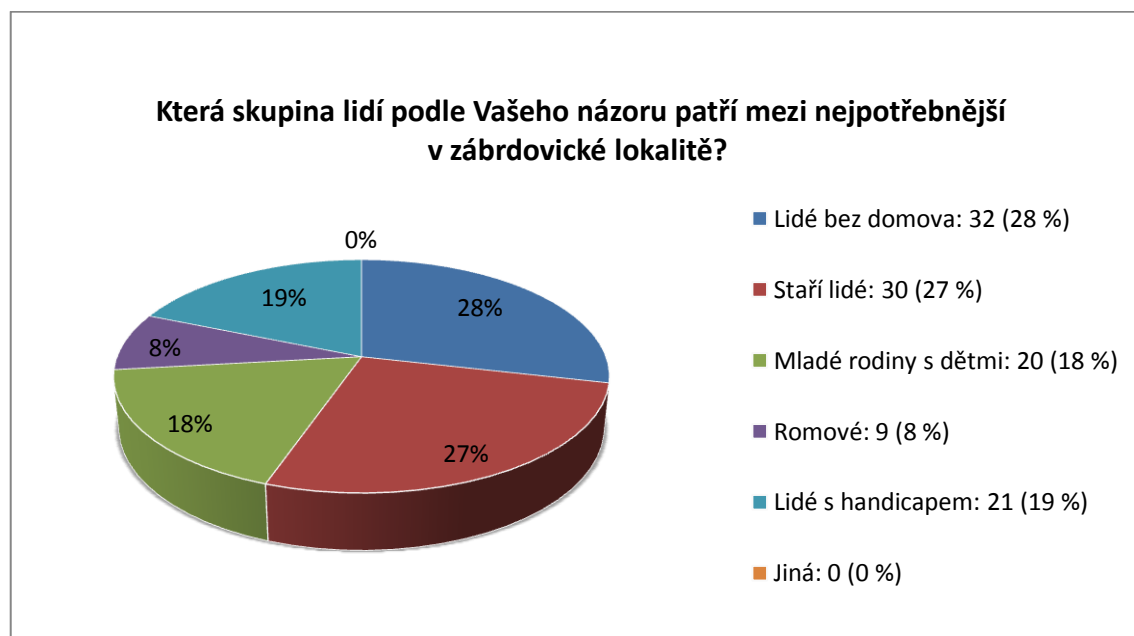
5.5 Vyhodnocení a interpretace dat průzkumu

Po provedené analýze a vyhodnocení všech informací byla veškerá data zanesena do grafů vytvořených v programu Microsoft Excel.

Otázka č. 1: **Která skupina lidí podle Vašeho názoru patří mezi nejpotřebnější v zábrdovické lokalitě?**

V úvodní otázce průzkumu se respondenti zamýšleli nad tím, které skupině lidí v zábrdovické lokalitě je potřeba podle jejich názoru nejvíce pomáhat. Na výběr bylo celkem pět skupin lidí a šestá varianta byla obecná, kdy si sami respondenti mohli navrhnout svoji cílovou skupinu.

Graf č. 4

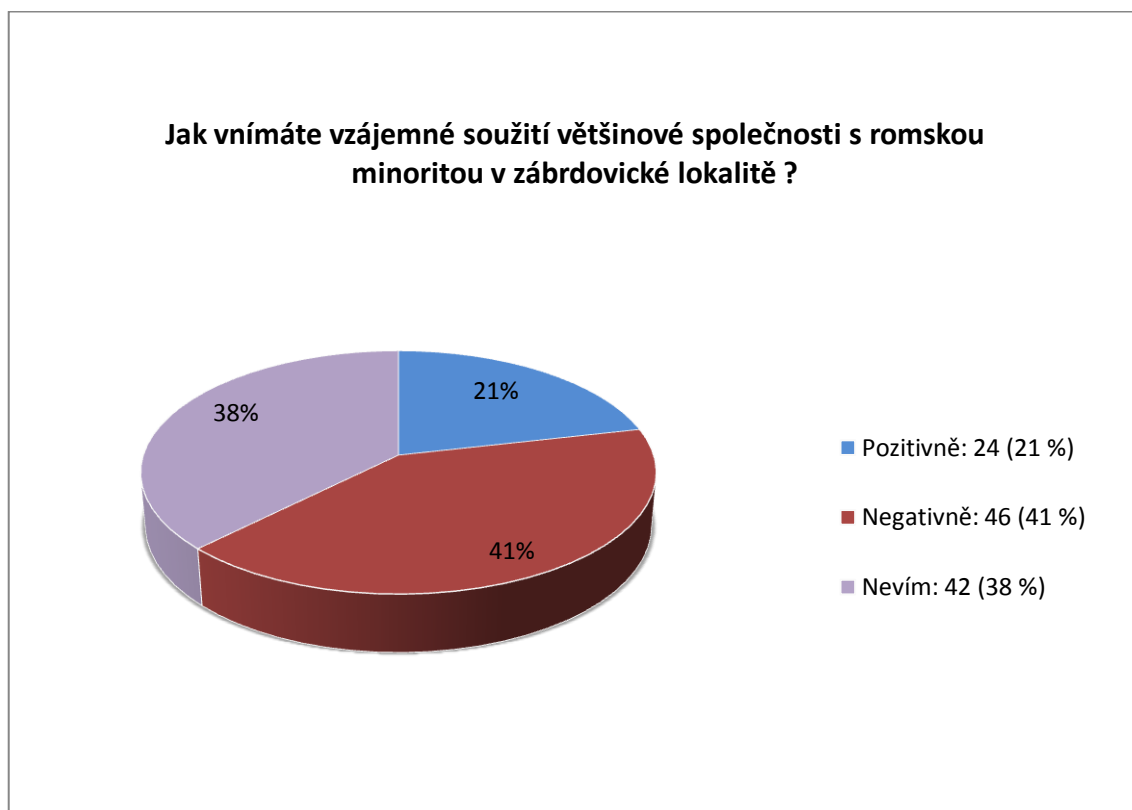

Z **grafu č. 4** je zjevné, že za nejpotřebnější skupinu byli pokládáni „lidé bez domova“, neboť tuto variantu vybralo 32 (28 %) respondentů. S nevelkým rozdílem následovala skupina „staří lidé“ v počtu 30 (27 %) respondentů. Pro skupinu „mladé rodiny s dětmi“ se rozhodlo 20 (18 %) respondentů. Pouze 9 (8 %) respondentů vidělo jako potřebnou skupinu Romy. Méně než 20 % respondentů si vybralo skupinu „lidé s handicapem“, a to v počtu 21 (19 %) respondentů, tedy s podobným výsledkem jako u skupiny rodin s dětmi. Možnost odpovědi „jiná“, kdy si respondent mohl sám doplnit okruh pro něj nejpotřebnějších lidí, nevyužil nikdo.

Otázka č. 2: **Jak vnímáte vzájemné soužití většinové společnosti s romskou minoritou v zábrdovické lokalitě?**

Cílem této otázky bylo zjistit, jak samotní obyvatelé zábrdovické lokality vnímají vzájemné soužití (majority s minoritou a minority s majoritou).

Graf č. 5

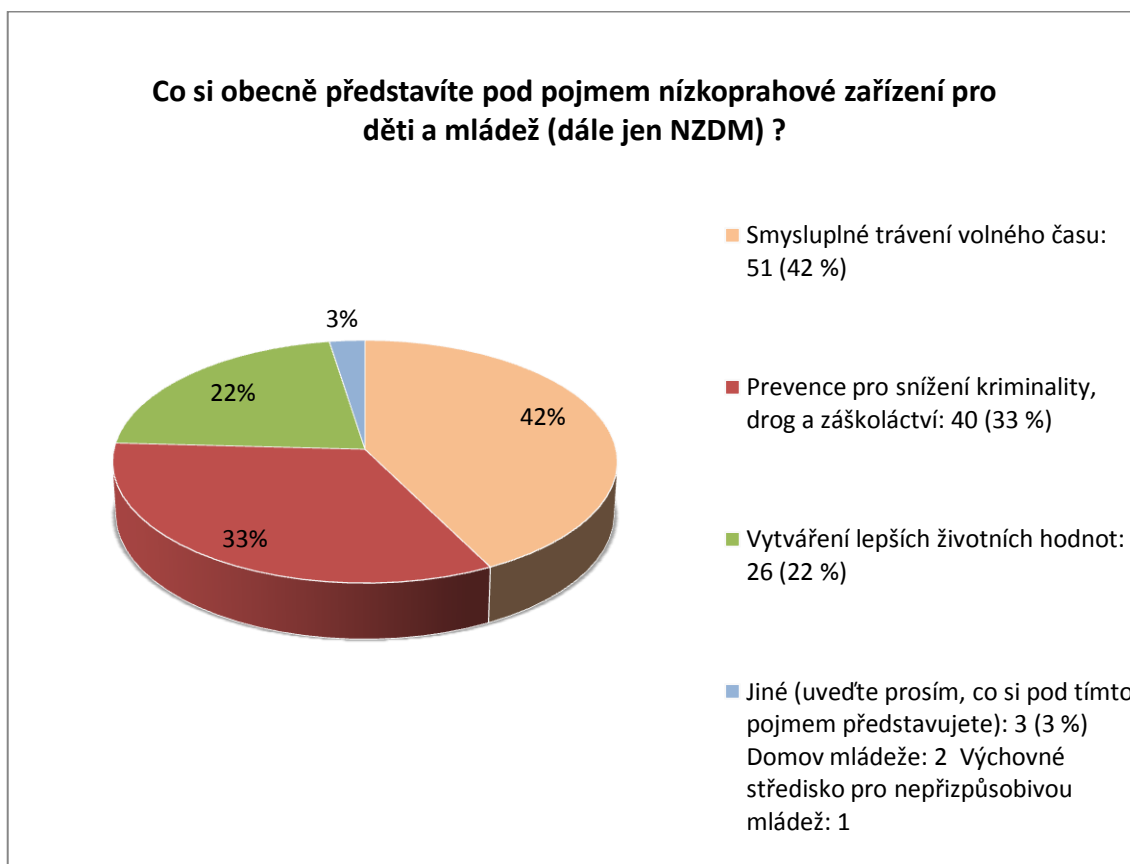

Jak ukazuje **graf č. 5**, 24 (21 %) dotazovaných vnímalo toto vzájemné soužití pozitivně, pro odpověď „negativně“ se rozhodlo 46 (41 %) dotazovaných; 42 (38 %) dotazovaných zvolilo odpověď „nevím“, a tudíž se nepřiklání na žádnou stranu.

Otázka č. 3: **Co si obecně představíte pod pojmem nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM)?** /Pro odpověď můžete označit více variant./

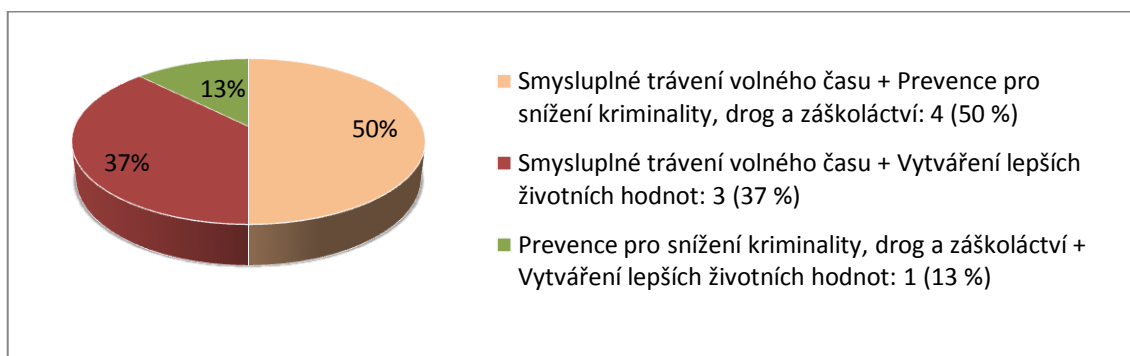
V této otázce měli respondenti na výběr více odpovědí z celkového počtu čtyř variant, a proto jsou výsledky této výčtové otázky znázorněny v **grafech č. 6 a č. 7**.

Graf č. 6

Z **grafu č. 6** je patrné, že 51 (42 %) respondentů si pod pojmem nízkoprahové zařízení pro děti a mládež představilo „smysluplné trávení volného času“; 40 (33 %) respondentů uvedlo „prevence pro snížení kriminality, drog a záškoláctví“ a 26 (22 %) respondentů zvolilo variantu „vytváření lepších životních hodnot“. Možnost varianty odpovědi „jiné“ využili 3 (3 %) respondenti, z nichž dva nezávisle na sobě uvedli „domov mládeže“ a jeden respondent uvedl, že se jedná o „výchovné středisko pro nepřizpůsobivou mládež“. Z toho vyplývá, že většina respondentů měla povědomí o tomto zařízení. Z grafu je dále možné vysledovat, že 8 z celkově 112 respondentů využilo možnosti více odpovědí, což je podrobněji znázorněno v následném **grafu č. 7**.

Graf č. 7

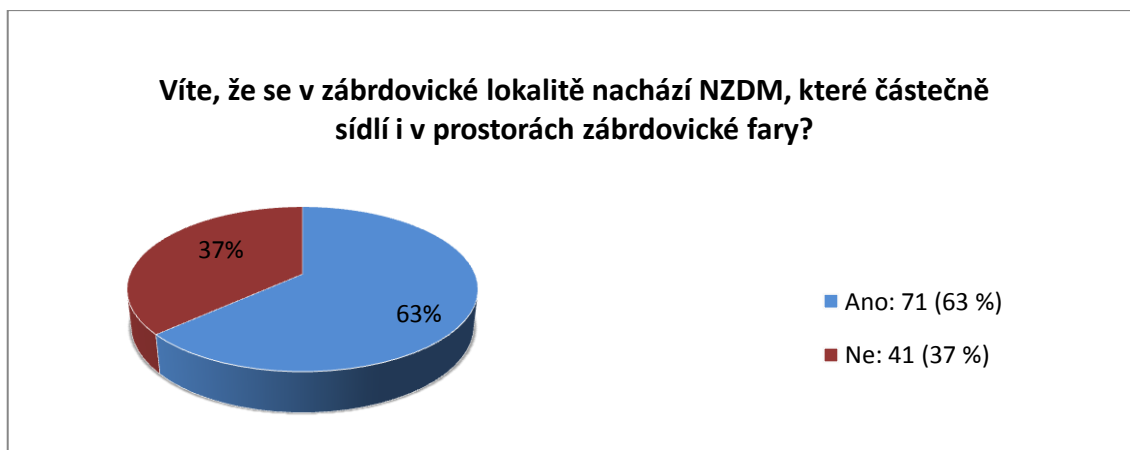

Celkově 8 respondentů vybralo dvě odpovědi ze čtyř nabízených možností. Z **grafu č. 7** je tedy patrné, že 7 respondentů zvolilo odpověď „smysluplné trávení volného času“, z toho 4 (50 %) z nich jako druhou možnost současně zvolili odpověď „prevence pro snížení kriminality, drog a záškoláctví“ a další 3 (37 %) respondenti uvedli možnost „vytváření lepších životních hodnot“. Jeden respondent (13 %) označil odpověď „prevence pro snížení kriminality, drog a záškoláctví“ a další možnost uvedl „vytváření lepších životních hodnot“.

Otázka č. 4: Víte, že se v zábrdovické lokalitě nachází NZDM, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?

Cílem otázky č. 4 bylo zjistit, zda lidé, kteří v dané lokalitě žijí, vědí, že se zde uvedené zařízení nachází.

Graf č. 8

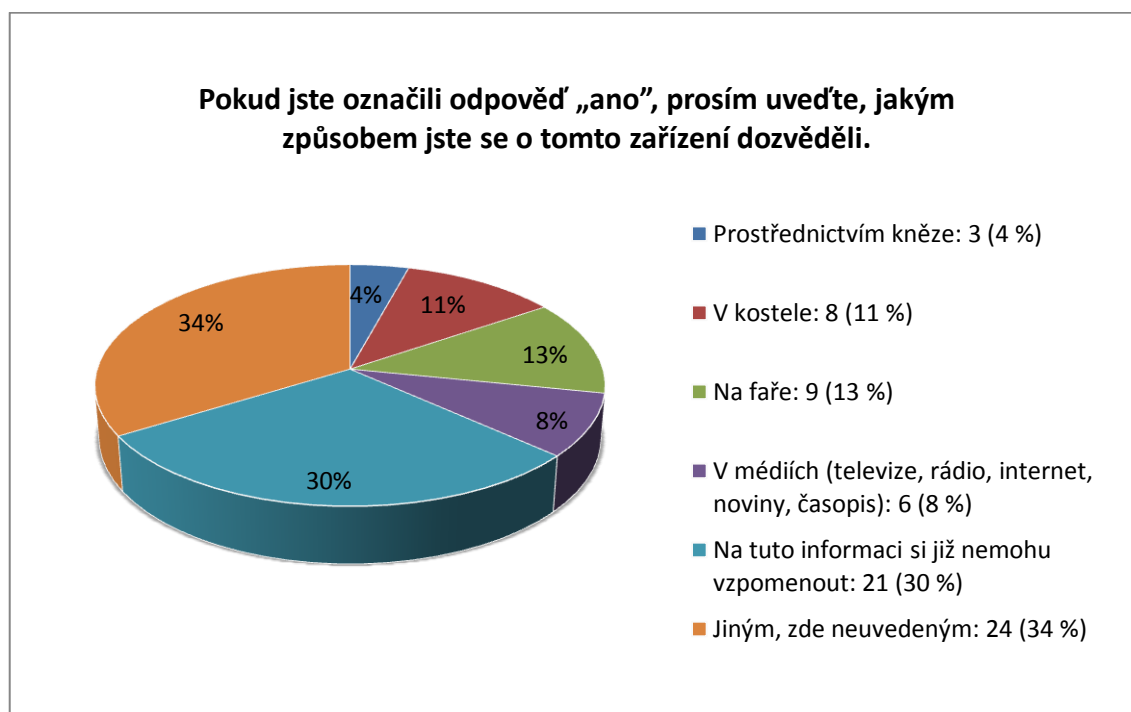

Z **grafu č. 8** lze vyčíst, že 71 (63 %) respondentů ví o tom, že se v dané lokalitě nachází NZDM, a 41 (37 %) respondentů neví, že takové zařízení vůbec v Zábrdovicích existuje. Tato otázka je pro náš průzkum důležitá a vypovídá o tom, že jenom nadpoloviční většina všech dotazovaných má o existenci daného zařízení povědomí.

Otázka č. 5: **Pokud jste označili odpověď „ano“, prosím uveďte, jakým způsobem jste se o tomto zařízení dozvěděli.**

Pátá otázka navazuje na předchozí. Odpovídali na ni pouze respondenti, kteří v otázce č. 4 zvolili odpověď „ano“; tzn. z celkového počtu 112 respondentů odpovídalo jen 71.

Graf č. 9

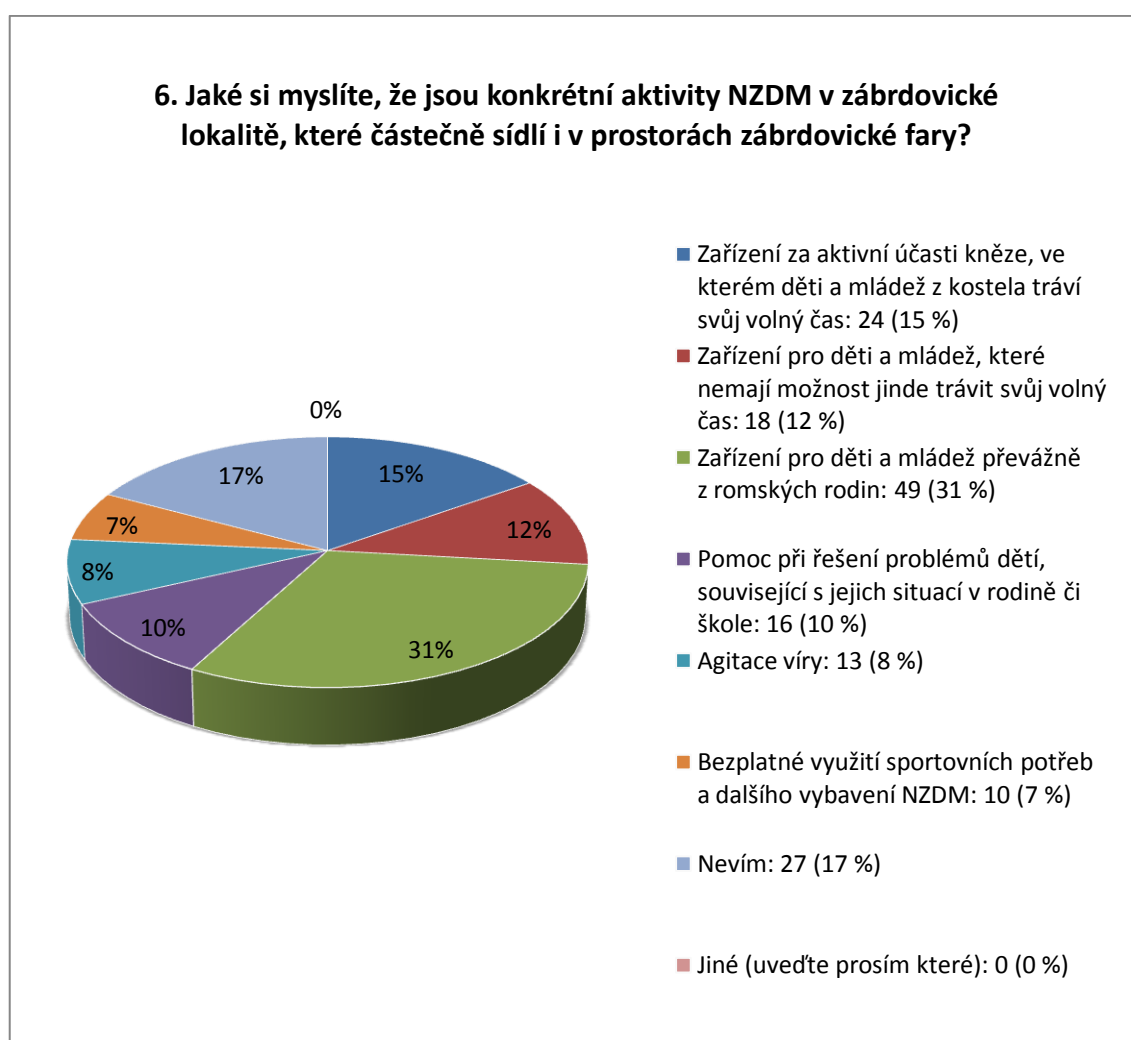

Z **grafu č. 9** lze vyčíst, že pouze 3 (4 %) dotazovaní slyšeli o působnosti NZDM přímo od kněze, 8 (11 %) dotazovaných se o zařízení dozvědělo v kostele a dalších 9 (13 %) na faře. Prostřednictvím médií bylo o NZDM informováno 6 (8 %) dotazovaných, 21 (30 %) dotazovaných zvolilo odpověď „na tuto informaci si již nemohu vzpomenout“. Celkem 24 (34 %) dotazovaných se o existenci NZDM dozvědělo jiným způsobem, než byly nabídnuté možnosti.

Otázka č. 6: **Jaké si myslíte, že jsou konkrétní aktivity NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?** /Pro odpověď můžete označit více variant./

Otázka č. 6 byla pro náš průzkum stěžejní, neboť jsme v ní zjišťovali, zda respondenti znají konkrétní nabízené aktivity NZDM. Je to další z výčtových otázek, ve které mohli respondenti označit současně více variant odpovědí.

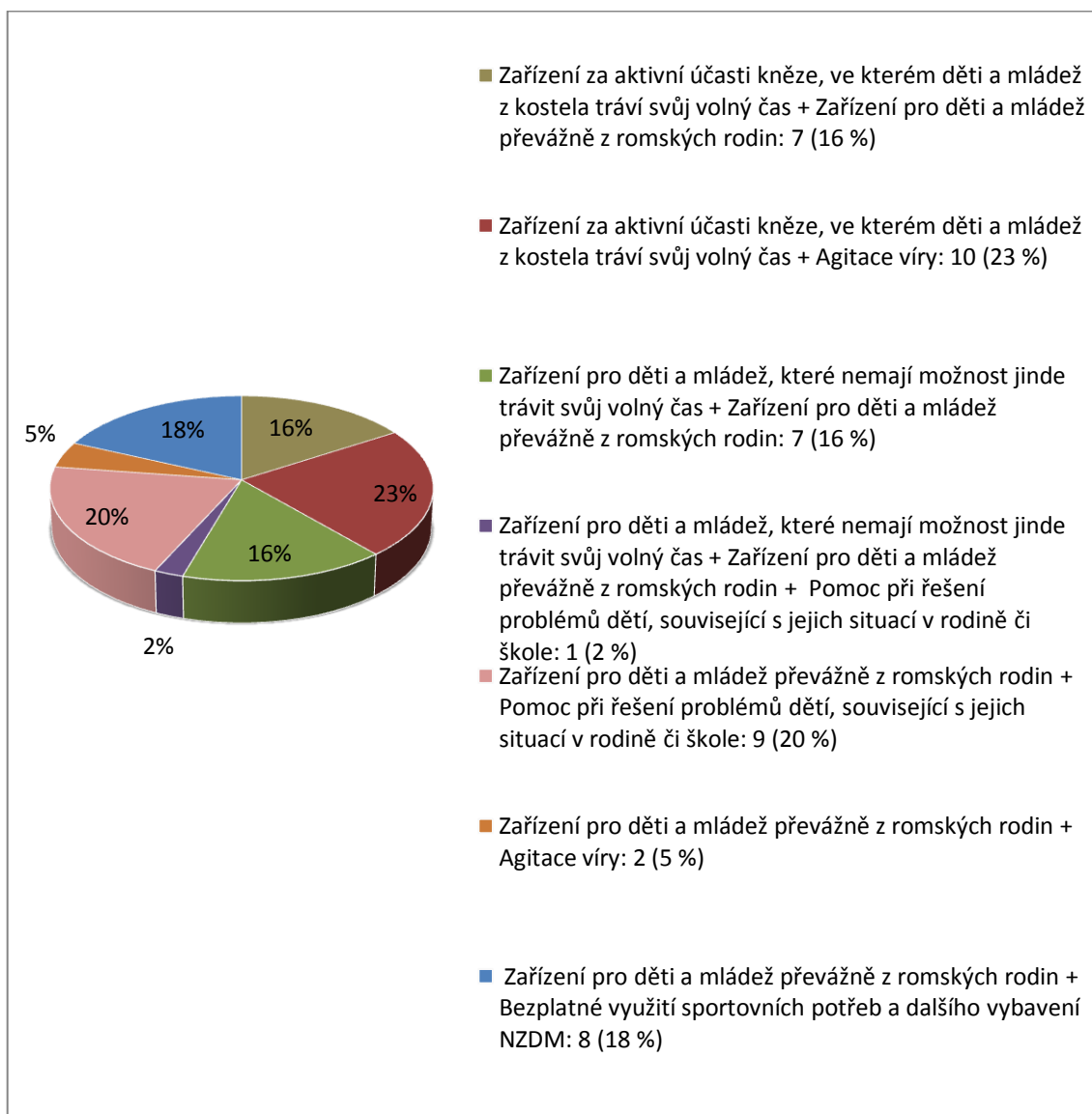
Graf č. 10

Podle **grafu č. 10** možnost „zařízení za aktivní účasti kněze, ve kterém děti a mládež z kostela tráví svůj volný čas“ zvolilo 24 (15 %) respondentů. Druhou variantu „zařízení pro děti a mládež, které nemají možnost jinde trávit svůj volný čas“ označilo 18 (12 %) respondentů. Nejvíce, a to 49 (31 %) odpovědí bylo uvedeno u možnosti

„zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin“. Pro 16 (10 %) respondentů jsou konkrétními aktivitami „pomoc při řešení problémů dětí, související s jejich situací v rodině či škole“; 13 (8 %) respondentů se domnívalo, že mezi hlavní aktivity patří „agitace víry“ a 10 (7 %) respondentů označilo možnost „bezplatné využití sportovních potřeb a dalšího vybavení NZDM“. Celkem 27 (17 %) dotazovaných nevědělo, jaké konkrétní aktivity a zároveň pro koho je takové zařízení určeno. Variantu „jiné“ nevyužil žádný respondent. Celkem 44 respondentů, kteří věděli o existenci NZDM v zábrdovické lokalitě, zvolilo více než jednu odpověď z nabízených variant, jak ukazuje následující **graf č. 11**.

Graf č. 11

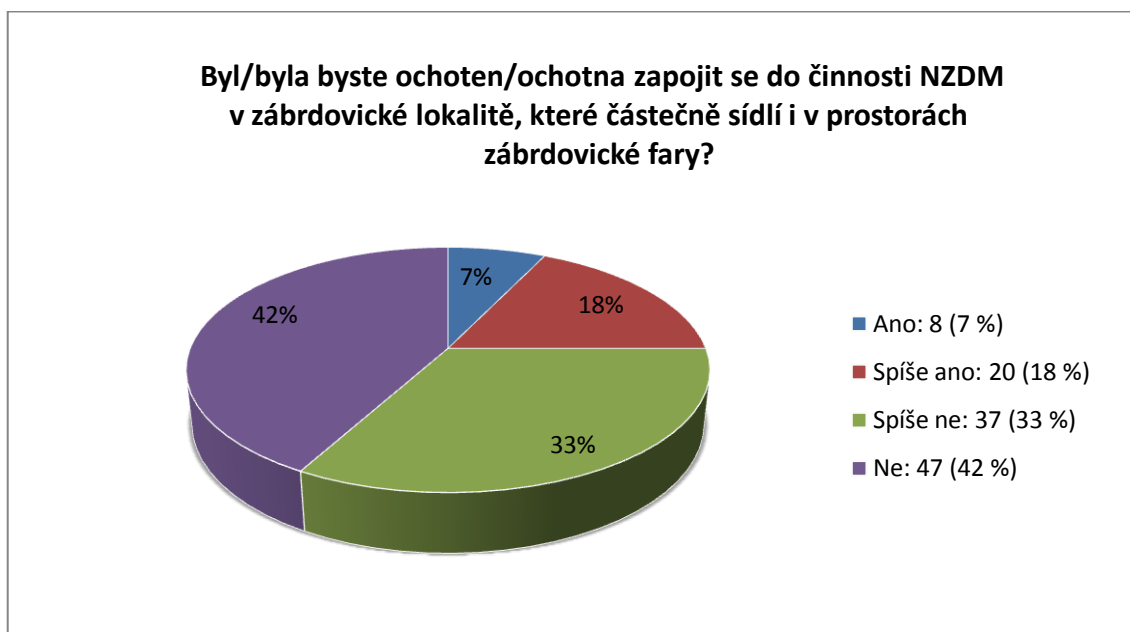

Z **grafu č. 11** můžeme vysledovat, že celkem 7 (16 %) lidí upřednostnilo variantu „zařízení za aktivní účasti kněze, ve kterém děti a mládež z kostela tráví svůj volný čas“ společně s variantou „zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin“. Nejvyšší procentuální zastoupení 10 (23 %) respondentů měly odpovědi „zařízení za aktivní účasti kněze, ve kterém děti a mládež z kostela tráví svůj volný čas“ a varianta „agitace víry“. Pro varianty „zařízení pro děti a mládež, které nemají možnost jinde trávit svůj volný čas“ a „zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin“ se rozhodlo 7 (16 %) lidí. Pouze 1 (2 %) respondent jako jediný označil současně tři odpovědi, a to „zařízení pro děti a mládež, které nemají možnost jinde trávit svůj volný čas“, „zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin“, „pomoc při řešení problémů dětí, související s jejich situací v rodině či škole“. Možnosti, že konkrétními aktivitami jsou „zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin“ a „pomoc při řešení problémů dětí, související s jejich situací v rodině či škole“ upřednostnilo 9 (20 %) lidí. Variantu „zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin“ společně s variantou „agitace víry“ označili 2 (5 %) lidé. Pro 8 (18 %) lidí byly nejdůležitějšími variantami „zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin“ a „bezplatné využití sportovních potřeb a dalšího vybavení NZDM“.

Otázka č. 7: **Byl/byla byste ochoten/ochotna zapojit se do činnosti NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?**

V sedmé otázce nás zajímala míra zapojení respondentů do činnosti zábrdovického NZDM.

Graf č. 12

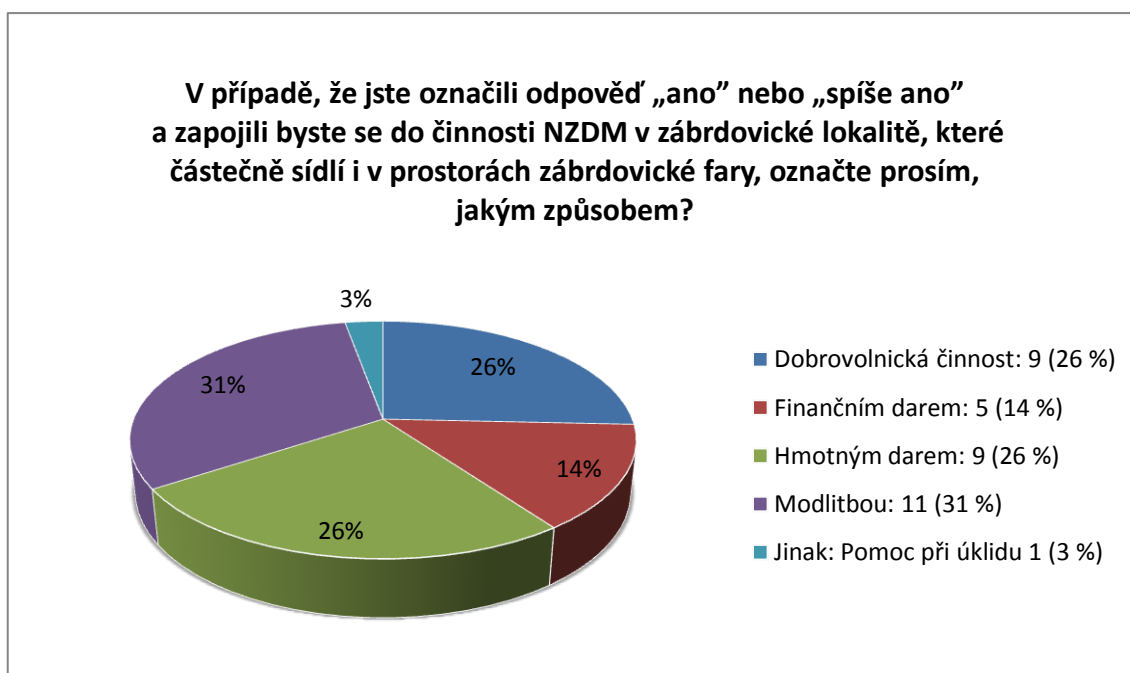

Na **grafu č. 12** můžeme vypočítat, že možnost „ano“ zvolilo pouze 8 (7 %) respondentů a 20 (18 %) respondentů odpovědělo „spíše ano“; 37 (33 %) dotazovaných zvolilo na tuto otázku odpověď „spíše ne“ a 47 (42 %) dotazovaných označilo „ne“. Z tohoto grafu vyplývá, že více než tři čtvrtiny respondentů by se do této činnosti v zábrdovické lokalitě vůbec nezapojily.

Otázka č. 8: **V případě, že jste označili odpověď „ano“ nebo „spíše ano“ a zapojili byste se do činnosti NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary, označte prosím, jakým způsobem?** /Pro odpověď můžete označit více variant./

Tato výčtová otázka navazuje na otázku předchozí a odpovídalo na ni celkem 28 respondentů, neboť pouze tolik zvolilo odpověď „ano“ nebo „spíše ano“. Respondenti měli na výběr více odpovědí z celkového počtu pěti variant.

Graf č. 13

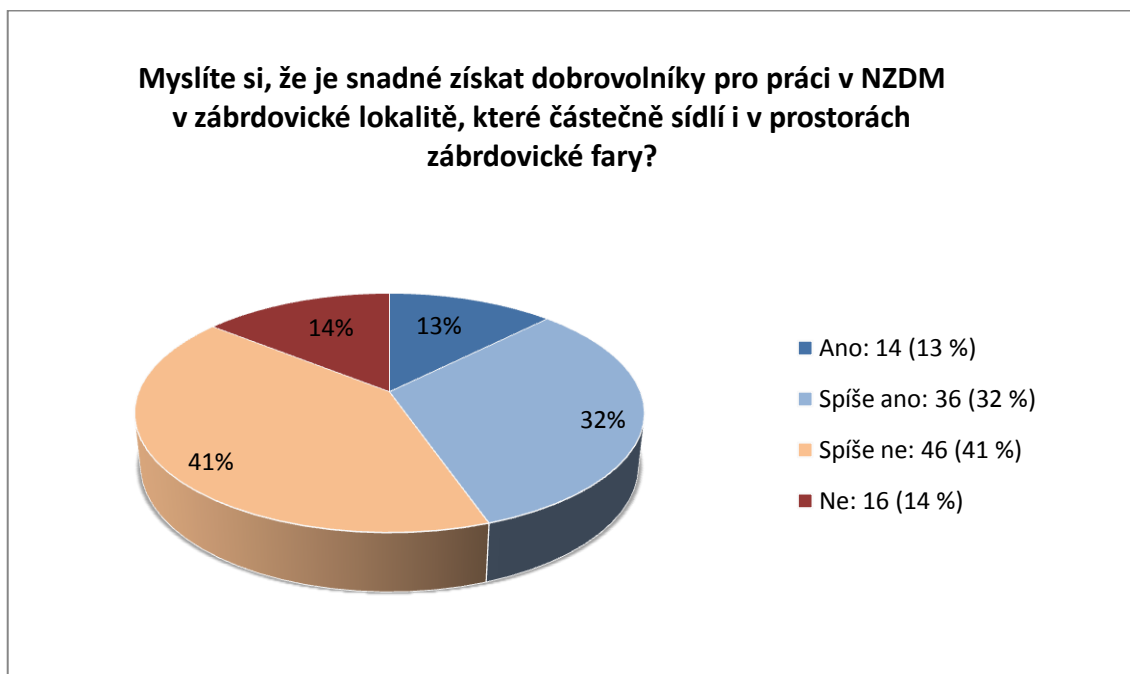

Na **grafu č. 13** lze vidět, že 9 (26 %) respondentů by jako formu pomoci zvolilo dobrovolnickou činnost. Celkem 14 respondentů by zábrdovickému zařízení věnovalo dar, z toho 5 (14 %) respondentů by poskytlo finanční dar a dalších 9 (26 %) respondentů hmotný dar. Jedenáct (31 %) respondentů by podpořilo tuto činnost modlitbou, pro sedm z nich tato varianta byla tou druhou možností, kterou si vybrali. Jeden (3 %) respondent označil variantu „jinak“ a jako zapojení se do činnosti uvedl „pomoc při úklidu“.

Otázka č. 9: **Myslíte si, že je snadné získat dobrovolníky pro práci v NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?**

V deváté otázce nás zajímalo, zda je těžké najít dobrovolníky, kteří by svůj volný čas věnovali romským dětem a mládeži.

Graf č. 14

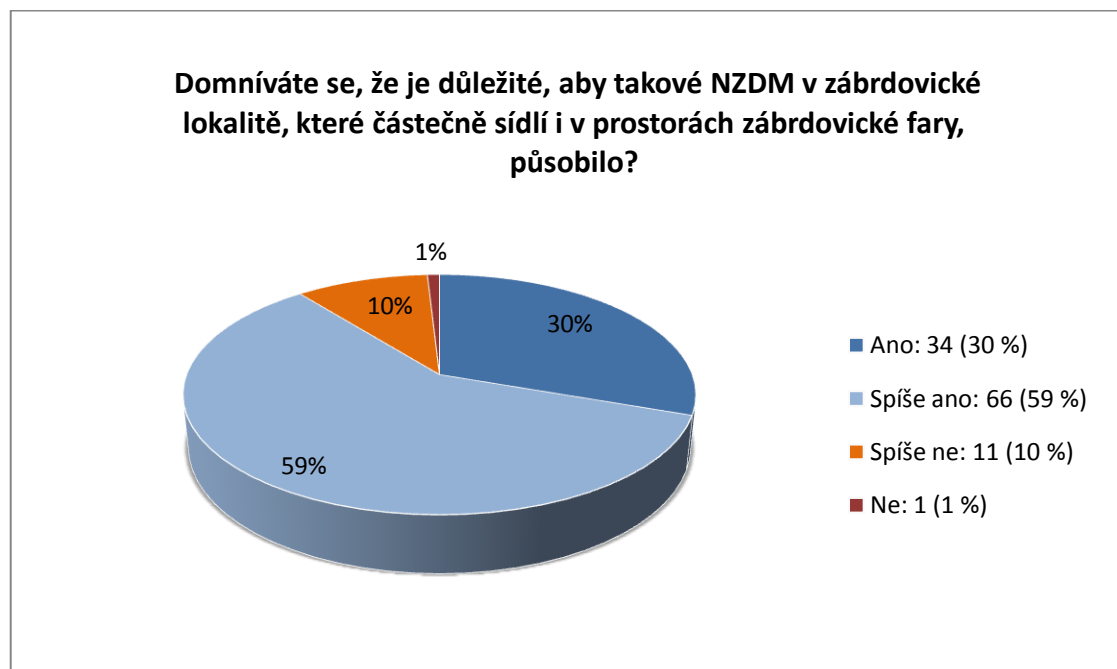

Jak ukazuje **graf č. 14**, pro odpověď „ano“ se rozhodlo 14 (13 %) dotazovaných a odpověď „spíše ano“ nakonec zvolilo 36 (32 %) respondentů. Opačný pohled na tuto otázku mělo 46 (41 %) dotazovaných, kteří zvolili variantu „spíše ne“, a 16 (14 %) respondentů svůj názor vyjádřilo variantou „ne“. Z grafu je zřejmé, že více než polovina respondentů se domnívala, že není snadné získat dobrovolníky pro práci v NZDM a méně než polovina z dotazovaných zastávala opačný názor.

Otázka č. 10: **Domníváte se, že je důležité, aby takové NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary, působilo?**

Tato otázka patřila v našem průzkumu mezi stěžejní a jejím cílem bylo zjistit, zda zdejší obyvatelé vyloučené lokality vnímají NZDM jako důležité.

Graf č. 15

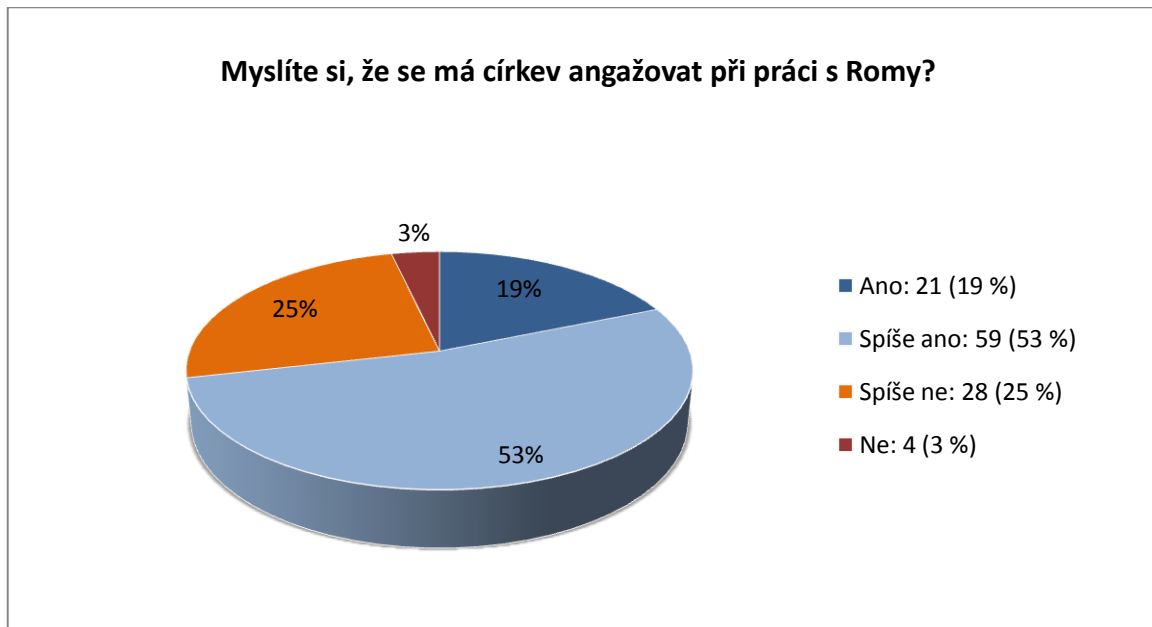

Důležitost působení NZDM v zábrdovické lokalitě nám předkládá **graf č. 15**, který znázorňuje, že 34 (30 %) dotazovaných zvolilo odpověď „ano“ a 66 (59 %) zvolilo možnost „spíše ano“. V porovnání s tím pouze 11 (10 %) dotazovaných nevnímá samotné NZDM jako důležité, neboť označili odpověď „spíše ne“, a jeden (1 %) respondent vybral možnost „ne“. Z grafu je tedy patrné, že většina dotazovaných (100 ze 112) považuje zařízení NZDM v této lokalitě za důležité.

Otázka č. 11: **Myslíte si, že se má církev angažovat při práci s Romy?**

V této otázce jsme se dotazovali na roli církve pro práci s Romy, jak moc by se měla do této činnosti zapojit.

Graf č. 16

Podle zobrazení patrného z **grafu č. 16** se pro odpověď „ano“ rozhodlo 21 (19 %) respondentů a možnost „spíše ano“ zvolilo 59 (53 %) respondentů. K možnosti „spíše ne“ se přiklonilo 28 (25 %) respondentů a pouze 4 (3 %) dotazovaní vidí angažovanost církve negativně a pro svůj názor zvolilo v dotazníku odpověď „ne“. Celkově je z jedenácté otázky zřejmé, že více než dvě třetiny lidí od církve očekávají, že má být do práce s Romy zainteresována.

5.6 Diskuze

Na základě výsledků z průzkumu je patrné, že názory respondentů (obyvatel brněnské části Zábřdovice) na důležitost zdejšího nízkoprahového zařízení provozovaného Petrovem, občanským sdružením pro práci s dětmi a mládeží brněnské diecéze, byly převážně kladné. Jeho existence v zábrdovické lokalitě je pro zdejší uživatele, kterými jsou zejména romské děti, vnímána místními obyvateli jako potřebná.

Z daných výsledků můžeme považovat za pozitivní zjištění, že 63 % respondentů ví o existenci zařízení, avšak jejich informovanost o samotných aktivitách je nedostatečná.²¹⁹ Tento stav může vyplývat z nezájmu respondentů o činnost tohoto zařízení, ale rovněž i z jeho malé prezentace na veřejnosti. Lze se domnívat, že zvýšení informovanosti obyvatel o konkrétní náplni nízkoprahového zařízení může přispět ke snaze veřejnosti toto zařízení podpořit, případně se aktivně zapojit do spolupráce.

Za povšimnutí rovněž stojí postoj respondentů k otázce jejich vztahu ke katolické víře. Nejčastěji totiž volili odpověď „jiný, zde neuvedený“, a to v 36 % ze všech dotázaných.²²⁰ Domníváme se, že důvody, které je vedly k takové volbě, mohou souviset s nechutí o těchto věcech přemýšlet nebo mohou víru chápat v jiném smyslu, než jak je chápána křesťanská víra (např. v osud, horoskopy apod.), případně považují tuto otázku za příliš osobní.

Velká část, a to 23 %, respondentů se domnívá, že zařízení funguje za aktivní účasti kněze a zároveň v něm probíhá „agitace víry“. Jejich představa (při následné diskuzi u prováděného průzkumu) byla taková, že kněz v tomto zařízení zastává zejména úlohu kazatele.²²¹ Druhou skupinu tvořili respondenti, kteří také zvolili „agitaci víry“, ale jejich názor byl takový, že kněz určitým způsobem do provozu tohoto zařízení sice zasahuje, ale nepoužívá intenzivní náboženskou výuku. Ve skutečnosti kněz, kterého děti znají pod jménem „Oče“ (jejich zkrácený výraz pro „Otec“), do každodenně probíhajících aktivit nijak nezasahuje, přesto v porovnání jinými pracovníky Dětského domu Zábřdovice má velkou autoritu a respekt. Nejenom děti, ale i jejich rodiče za ním mohou přijít s jakýmkoliv problémem. K žádné „agitaci víry“ zde nedochází, a to ani prostřednictvím pracovníků, kteří jsou většinou zaměstnanci

²¹⁹ Srov. Graf č. 8 a č. 10 viz s. 63-65 této práce.

²²⁰ Srov. Graf č. 3 viz s. 59 této práce.

²²¹ Srov. Graf č. 4 viz s. 60 této práce.

brněnského biskupství. Taktéž příslušnost ke katolické církvi zde není podmínkou. I v tomto případě mohou odpovědi některých respondentů pramenit z malé sebe prezentace nízkoprahového zařízení a z toho pak vyplývá mylné chápání jeho náplně zdejšími obyvateli.

Z průzkumu je dále patrné, že negativní pohled na vzájemné soužití většinové společnosti s romskou minoritou je v zábrdovické lokalitě téměř dvakrát větší než pohled pozitivní. V dotazníku jsme se možnými příčinami tohoto stavu nezabývali a samotní respondenti v této otázce příliš sdílní nebyli. Strategie integrace romské komunity však zmiňuje tu skutečnost, že mezilidské vztahy ve vyloučené lokalitě bývají značně napjaté, doprovázené projevem xenofobie, rasismu, a proto převážná část obyvatel Romy za sousedy nechce.²²²

Dalším zjištěním bylo, že 75 % obyvatel zábrdovické lokality by se do aktivní činnosti v klubu příliš nezapojilo.²²³ Můžeme se domnívat, že je to dáno jejich neochotou, špatnými zkušenostmi či předsudky. Proto pro ně není motivující pomáhat Romům. 55 % z nich odpovědělo, že získat dobrovolníky pro NZDM je obtížné.²²⁴ V porovnání s tím více než 72 % respondentů uvedlo, že to má být právě církev, která se má angažovat při práci s Romy.²²⁵ Podobný názor zastává i Směrnice pro pastorační práci s Romy, která říká, že právě katolická církev se musí stát pro Romy jakoby „romskou“, aby se samotní Romové mohli účastnit na životě církve.²²⁶ Je zajímavé, že ačkoliv se většina respondentů k církvi nehlásila, přesto právě od ní očekává v sociální rovině pomoc.

Většina dotázaných považuje činnost zařízení za důležitou, ale přesto mnoho z nich ji nechtělo žádným způsobem podpořit. Nicméně 26 % respondentů nabídlo pomoc spojenou s jejich aktivní účastí formou dobrovolnické činnosti.²²⁷ Dále je v této souvislosti zajímavé, že ačkoliv většina respondentů zdůraznila potřebnost této činnosti, téměř jedna třetina dotázaných v průzkumu poukázala na zajímavý podnět, tedy na samotnou důležitost pomoci spíše jiné cílové skupině, a to lidem bez domova.²²⁸

²²² Srov. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2011-2014*. 2011. s. 48.

²²³ Srov. Graf č. 12 viz s. 68 této práce.

²²⁴ Srov. Graf č. 14 viz s. 70 této práce.

²²⁵ Srov. Graf č. 15 viz s. 71 této práce.

²²⁶ PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH. *Směrnice pro pastorační práci s Romy*. 2006. s. 23.

²²⁷ Srov. Graf č. 13 viz s. 69 této práce.

²²⁸ Srov. Graf č. 4 viz s. 60 této práce.

Z daných výsledků vyplývá, že Romové jsou vnímáni jako nejméně potřebná skupina obyvatel v brněnské části Zábřdovice. Tomuto názoru některých respondentů se dá porozumět, neboť problém bezdomovectví je nejenom pro tuto brněnskou lokalitu příznačný.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo zjistit názor lidí v zábrdovické lokalitě na fungování a důležitost střediska NZDM, které sídlí v Dětském domě Zábrdovice a částečně také v prostorách zábrdovické fary. Toto zařízení umožňuje dětem a mládeži ze znevýhodněných rodin smysluplně trávit volný čas.

Práci jsme rozdělili na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsme popisovali historii romského národa, specifika Romů, sociálně vyloučené lokality a samotný Dětský dům Zábrdovice. V praktické části jsme realizovali sociologický průzkum, ve kterém jsme zjišťovali důležitost existence daného zařízení pro obyvatele Zábrdovic. V diskuzi jsme zhodnotili výsledky průzkumu.

Došli jsme tedy k závěru, že nízkoprahové zařízení Dětského domu Zábrdovice kvůli své poloze a cílové skupině hraje významnou roli pro fungování města Brna, především zábrdovické lokality. Dosud uskutečněné projekty či aktivity výrazně napomáhají k intenzivnější komunikaci mezi romskými a neromskými dětmi a mládeží; byly to především tyto projekty: účast na Mezinárodním dni Romů, realizace projektu „Táhneme za jeden provaz“, besídky a různé víkendové akce. Domníváme se, že tato služba má smysl, neboť v rámci rozmanité škály nabízených jednotlivých aktivit, které umožňují smysluplné využití volného času dětí a mládeže, se mimo jiné podílí i na snižování patologických jevů ve vyloučené lokalitě, a proto je jeho existence velice důležitá.

Slabší stránkou tohoto zařízení je malá informovanost veřejnosti o jeho konkrétních činnostech. Z našeho průzkumu bylo zřejmé, že lidé v zábrdovické lokalitě o daném zařízení vědí, ale o jeho náplni a aktivitách nejsou dostatečně informováni. Konkrétní aktivity zařízení neznali a aktivně se zapojit do činnosti v daném zařízení spíše zájem neměli.

Jako nejpotřebnější sociální skupinu vyžadující pomoc neoznačili respondenti našeho průzkumu Romy, ale bezdomovce. Přesto existenci tohoto zařízení vnímali jako potřebnou. Za povšimnutí stojí také zjištění, že většina obyvatel očekávala pomoc od církve, ačkoliv se sama nehlásí ke křesťanskému vyznání.

Domníváme se, že ke zvýšenému zájmu o konkrétní činnost zařízení, a tím také předpokládanému nárůstu ochoty toto zařízení podpořit by mohli přispět „častější“

prezentační aktivity tohoto centra, např. formou veřejných vystoupení (zpěv, tanec, divadlo, soutěž talentů), besed s odborníky, účastí na sportovním odpoledni pořádaném zdejší městskou částí, případně pozváním zástupců městské části na jednotlivé akce zdejšího nízkoprahového zařízení. Přínosná by mohla být i prezentace jejich výtvorů a nabízených aktivit (výstavní prostory galerie Vaňkovka, případně v některém jiném brněnském nákupním středisku). V neposlední řadě bychom doporučovali umístit informační panel (nástěnku) s nabídkou služeb na objekt Dětského domu Zábřdovice a případně propagační leták zařízení na nástěnku v prostorách zábrdovického kostela.

Tato práce by mohla tomuto zařízení posloužit jako impuls pro navazování kontaktů a námět k většímu rozvoji propagační činnosti na veřejnosti. Předpokládáme, že realizace výše uvedené prezentace pomůže zvýšit informovanost veřejnosti, přispěje k odstranění předsudků a mylných informací o nízkoprahových aktivitách, a tím zvýší zájem o tuto činnost a její podporu (finanční, dobrovolnickou i morální – dobré jméno, povědomí apod.). Nízkoprahové zařízení tak bude lépe motivováno ke zkvalitňování a rozvoji vlastní spolupráce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborné zdroje

BAKALÁŘ, Petr. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004. 165 s. ISBN 80-7220-180-8.

BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. 1. vyd. Praha: Radix, 2004. 206 s. ISBN 80-86031-48-9.

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 223 s. ISBN 978-80-210-5103-4.

DANIEL, Bartoloměj. *Dějiny Romů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 1994. 147 s. ISBN 80-7067-395-8.

DAVIDOVÁ, Eva. Mezigenerační změna: ke ztrátě dvou generací Romů v uplynulém půlstoletí (v důsledku poválečné migrace a asimilačních tlaků v 50. – 80. letech 20. století). In: JAKOUBEK, Marek a Lenka BUDILOVÁ (ed.). *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. s. 238-266. Etnologická řada, sv. č. 1. ISBN 978-80-7325-178-9.

DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom: Cesty Romů: 1945-1990*. 2., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 273 s. ISBN 80-244-0524-5.

FAFEJTA, Martin. *Problémy sociálního soužití v praxi sociální práce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 94 s. ISBN 978-80-244-3561-9.

FRASER, Angus. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny, 1998. 374 s. ISBN 80-7106-212-X.

GABAL, Ivan, Karel ČADA a Jan SNOPEK. *Klíč k posílení integrační politiky obcí: sociální vyloučení Romů a česká společnost*. Praha: Otevřená společnost o.p.s., 2008. 56 s. ISBN 978-80-87110-07-2.

HANCOCK, Ian. *Země utrpení: dějiny otroctví a pronásledování Romů*. Praha: Signeta, 2001. 195 s. ISBN 80-902608-3-7.

HANZL, Daniel. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Třebíč: Amaprint-Kerndl, 2012. 101 s. ISBN 978-80-87710-01-2.

HOLOMEK, Karel. Historie, současnost a budoucnost Romů. In: ČEPOVÁ, Miroslava. *Analýza změny po zavedení terénní sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách Jihomoravského kraje*. Brno: Romodrom, 2013. s. 38-45. ISBN 978-80-260-3238-0.

HORVÁTHOVÁ, Jana. Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století. In: ŠULEŘ, Petr aj. *Romové – O Roma: tradice a současnost*. Brno: SVAN, Moravské zemské muzeum, Muzeum romské kultury v Brně, 1999. s. 15-24. Za poznáním do muzea, (sv. 9). ISBN 80-85956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK).

HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Lidové noviny, 2002. 84 s. ISBN 80-7106-615-X.

HORVÁTHOVÁ, Jana. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 1998. 51 s.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Šaj pes dovakeras – Můžeme se domluvit*. 4. nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0496-6.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena aj. *God'aver lava phure Romendar: Moudrá slova starých Romů*. Vyd. 1. (2., rozš. vyd.). Praha: Aperion, 1991. 48 s. ISBN 80-900703-0-2.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JAKOUBEK, Marek a Lenka BUDILOVÁ (ed.). *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 359 s. Etnologická řada, sv. č. 1. ISBN 978-80-7325-178-9.

KALEJA, Martin a kol. *Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2012. 204 s. ISBN 978-80-7464-175-6.

KALEJA, Martin. Psychosociální paradigmaty romské rodiny aneb to, co ještě o romské rodině nevíme. In: KALEJA, Martin a Jan KNEJP (ed.). *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. s. 101-108. ISBN 978-80-7368-708-3.

KALEJA, Martin. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. 162 s. ISBN 978-80-7368-943-8.

KALEJA, Martin. Sociální a multikulturní aspekty v kontextu edukace romských žáků. In: KALEJA, Martin a Jan KNEJP (ed.). *Mluvme o Romech: Aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. s. 109-119. ISBN 978-80-7368-708-3.

KAŠPAROVÁ, Irena, Štěpán RIPKA a Kateřina SIDIROPULU JANKŮ (ed.). *Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v České republice – moravské lokality*. Praha: Úřad vlády České republiky, Kancelář Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity, 2008. 374 s. ISBN 978-80-87041-56-7.

KENRICK, Donald. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy*. 1. čes. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 79 s. ISBN 80-244-0589-X.

KENRICK, Donald a Grattan PUXON. *Cikáni pod hákovým křížem*. 1. čes. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. 179 s. ISBN 80-244-0048-0.

KLÍČOVÁ, Kateřina. Sčítání lidu: romští Češi, nebo čeští Romové. In: MARADA, Radim (ed.). *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 221-255. ISBN 80-7325-111-6.

LÁZNIČKOVÁ, Ilona. Tradiční rodinné vztahy, obřady a obyčeje. In: ŠULEŘ, Petr aj. *Romové – O Roma: tradice a současnost*. Brno: SVAN, Moravské zemské muzeum, Muzeum romské kultury v Brně, 1999. s. 53-58. Za poznáním do muzea, (sv. 9). ISBN 80-85956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK).

LHOTKA, Petr. Romové v první Československé republice. In: ŠULEŘ, Petr aj. *Romové – O Roma: tradice a současnost*. Brno: SVAN, Moravské zemské muzeum, Muzeum romské kultury v Brně, 1999. s. 25-32. Za poznáním do muzea, (sv. 9). ISBN 80-85956-14-4 (SVAN), ISBN 80-7028-141-3 (MZM), ISBN 80-902476-1-X (MRK).

MANN, Arne B. *Romský dějepis*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2001. 48 s. ISBN 80-7168-762-6.

MARADA, Radim (ed.). *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 310 s. ISBN 80-7325-111-6.

MARÁDOVÁ, Eva. *Multikulturní porozumění*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 44 s. ISBN 80-86991-82-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. přeprac. vyd. Praha: Slon, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

MERGENTAL, Aleš a Svatava VACULOVÁ. *Závěrečná zpráva projektu Mikrobús*. 1. vyd. Brno: Drom, 2008. 23 s. ISBN 978-80-254-2153-6.

MIKO, Václav. *Česko – romské vztahy*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2010. 130 s. ISBN 978-80-7399-938-4.

MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Strategie integrace romské komunity Moravskoslezského kraje na období 2011-2014*. Ostrava: Moravskoslezský kraj, Krajský úřad, 2011. 76 s. ISBN 978-80-87503-08-09.

NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.

NEČAS, Ctibor. *Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 98 s. ISBN 978-80-244-1747-9.

NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0497-4.

NEČAS, Ctibor. *Špalíček romských miniatur: osoby a dějství z romského dramatu, které se odvíjelo na scéně historické Moravy*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 123 s. ISBN 978-80-7325-151-2.

PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH. *Směrnice pro pastorační Romů*. Praha: Česká biskupská konference, 2006. 55 s.

PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. 183 s. ISBN 80-86621-07-3.

PROKEŠOVÁ, Miriam. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2010. 101 s. ISBN 978-80-7329-249-2.

RADA VLÁDY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÉ KOMUNITY. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice 2004: Koncepce romské integrace*. Praha: Úřad vlády ČR, Kancelář Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, 2005. 91 s. ISBN 80-86734-49-8.

RAMADAN, Ivan. Multikulturní politika České republiky ve vztahu k „romské komunitě“. In: JAKOUBEK, Marek a Lenka BUDILOVÁ (ed.). *Romové a cikáni – neznámí i známí: interdisciplinární pohled*. 1. vyd. Voznice: Leda, 2008. s. 178-207. ISBN 978-80-7335-119-9.

ROUS, Jiří. *Romové – vhled do problému*. Brno: Kabinet MV ve spolupráci s Katedrou sociální pedagogiky, 2003. 51 s. ISBN 80-86633-03-9.

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 144 s. ISBN 80-7178-250-5.

SAMKOVÁ, Klára A. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Vyd. 1. Praha: Blinkr, 2011. 91 s. ISBN 978-80-87579-03-9.

SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 2. rozšiř. vyd. Brno: Paido, 2004. 206 s. ISBN 80-7315-077-8.

SEKYT, Viktor. Romové. In: ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. s. 119-125. ISBN 80-7178-648-9.

SEKYT, Viktor. Zvláštnosti romských dětí. In: ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. s. 214-222. ISBN 978-80-7367-182-2.

SIROVÁTKA, Tomáš (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií v Brně, 2004. 237 s. ISBN 80-210-3455-6.

SIROVÁTKA, Tomáš. Zaměstnanost a materiální podmínky života Romů: etnické menšiny a trh práce. In: NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 155-161. ISBN 80-7178-741-8.

ŠEVČÍKOVÁ, Stanislava. Hodnoty a zvyky Romů v České republice. In: SIROVÁTKA, Tomáš (ed.). *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2004. s. 117-136. ISBN 80-210-3455-6.

ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. Romové – kultura – současnost (kontext Česká republika). In: KALEJA, Martin a kol. *Romové – otázky a odpovědi v českém a slovenském kontextu*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2012. s. 40-61. ISBN 978-80-7464-175-6.

ŠIMÍKOVÁ, Ivana. Romové jako sociálně vyloučená skupina. In: NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 56-73. ISBN 80-7178-741-8.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). Specifika romského chování a komunikace. In: *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. s. 145-148. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturální společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturální výchova v praxi*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. 280 s. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. 4. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 130 s. ISBN 978-80-2476-1905-5.

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2011*. Praha: Úřad vlády České republiky, oddělení kanceláře Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny a Sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny, 2012. 130 s. ISBN 978-80-7440-074-2.

VESELÁ, Jana. *Sociologický výzkum a jeho techniky*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, Ekonomicko-správní fakulta, 1999. 54 s. ISBN 80-7194-188-3.

ZICH, František. *Úvod do sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Eupress, 2004. 116 s. ISBN 80-86754-19-7.

Periodika a ostatní zdroje

HORVÁTHOVÁ, Jana. Slovo ředitelky. *Bulletin Muzea romské kultury: výroční zpráva*. Brno: Muzeum romské kultury, 2009. č. 18. s. 6-11. ISBN 978-80-86656-18-2. ISSN 1212-0707.

OUJEZDSKÁ, Pavla. *Život zábrdovické farnosti*. Brno: Farnost u chrámu Nanebevzetí Panny Marie, 2010. Roč. XVIII, č. 6. s. 3-5.

PALÁN, Aleš. Aktivní přístup nám někdy chybí. *Katolický týdeník*. Praha: Katolický týdeník, 2014. č. 21. s. 9. ISSN 0862-5557.

ŠKLUBALOVÁ, Lenka. Změna Bronxu: až vymytí drogy. *Brněnský deník Rovnost*. Praha: Vltava - Labe - Press, 2014. č. 163. s. 1. ISSN 1802-0887.

VERYVISION. *Identifikace sociálně vyloučených lokalit a zpracování jejich mapy ve městě Brně*. Moravská Ostrava: VeryVision, 2008. 102 s. Závěrečná zpráva.

Internetové zdroje

Doučování. *Sdružení Petrov* [online]. Brno: Petrov, občanské sdružení pro práci s dětmi a mládeží brněnské diecéze, © 2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: http://www.sdruzeni-petrov.cz/?page_id=335

Interaktivní mapa: lokalita A. *Evropský sociální fond v ČR* [online]. Praha: Evropský sociální fond v ČR, ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z http://www.esfcr.cz/int_jm11_1_1.html

Kdo jsme. *Farnost Zábrdovice* [online]. Brno: Římskokatolická farnost Brno-Zábrdovice, ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kdojsme.php>

Klub pavlač. *Ratolest Brno* [online]. Brno: Ratolest Brno, [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.ratolest.cz/nase-prace/deti-mladez/klub-pavlac>

Komunitní centru Dživipen. *Armáda spásy* [online]. Praha: Armáda Spásy, [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.armadaspasy.cz/brno/komunitni-centrum-dzivipen?strana=o-klubu-dzivipen>

Muzeum romské kultury. *Go to Brno* [online]. Brno: Go to Brno, ©2013-2014 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.gotobrna.cz/muzeum-romske-kultury>

O dětském domě. *Sdružení Petrov* [online]. Brno: Petrov, občanské sdružení pro práci s dětmi a mládeží brněnské diecéze, ©2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: http://www.sdruzenipetrov.cz/?page_id=347

O IQ Roma servis, o. s. Brno. *IQ Roma servis: IQ Roma servis, o. s.* [online]. Brno: IQ Roma servis, o. s., ©2012 [cit. 2014-08-07]. Dostupné z: <http://www.iqrs.cz/cs/iqrs>

O lokalitě. *Agentura pro sociální začleňování* [online]. Praha: Agentura pro sociální začleňování, ©2014 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/brno/o-lokalite>

O nás. *DROM: romské středisko* [online]. Brno: DROM, romské středisko, ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/o-nas/>

O nás. *Společenství Romů na Moravě* [online]. Brno: Společenství Romů na Moravě, [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.srn.m.cz/index.php/14-o-srn/1-o-nas>

Projekt Mikrobus. *DROM: romské středisko* [online]. Brno: DROM, romské středisko, ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/archiv-projektu/projekt-mikrobus/projekt-mikrobus.html>

Ročník 1999. *Farnost Zábřovice* [online]. Brno: Římskokatolická farnost Brno-Zábřovice, ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=1999>

Ročník 2000. *Farnost Zábrdovice* [online]. Brno: Římskokatolická farnost Brno-Zábrdovice, ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2000>

Ročník 2002. *Farnost Zábrdovice* [online]. Brno: Římskokatolická farnost Brno-Zábrdovice, ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2002>

Ročník 2003. *Farnost Zábrdovice* [online]. Brno: Římskokatolická farnost Brno-Zábrdovice, ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2003>

Ročník 2007. *Farnost Zábrdovice* [online]. Brno: Římskokatolická farnost Brno-Zábrdovice, ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/kronika.php?rok=2007>

Sčítání lidu, domů a bytů 2011. *Český statistický úřad*. [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2009-2011 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/>

Souhrnné informace: tabulka. *Evropský sociální fond v ČR* [online]. Praha: Evropský sociální fond v ČR, ©2008 [cit. 2014-08-07]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/mapa/tabulka.html>

Spolupráce s Romy. *Farnost Zábrdovice* [online]. Brno: Římskokatolická farnost Brno-Zábrdovice, ©2006-2014 [cit. 2014-09-01]. Dostupné z: <http://www.zabrdovice.cz/romove.php>

Šanci dětem. *DROM: romské středisko* [online]. Brno: DROM, romské středisko, ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/tiskove-zpravy/zaverecna-tz-sanci-detem.html>

TZ IQ Roma servis: ukončení realizace projektu Čas zkoušet to jinak. *Romea.cz* [online]. Praha: Romea, ©2003-2014 [cit. 2014-08-08]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/tiskove-zpravy/tz-iq-roma-servis-ukonceni-realizace-projektu-cas-zkusit-to-jinak>

Závěrečná konference projektu Mikrobus. *DROM: romské středisko* [online]. Brno: DROM, romské středisko, ©2008 [cit. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/tiskove-zpravy/zaverecna-konference-projektu-mikrobus.html>

Interní dokumenty DDZ Zábrdovice

DĚTSKÝ DŮM ZÁBRDOVICE. *Dětský dům Zábrdovice*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2012. Interní dokument.

DĚTSKÝ DŮM ZÁBRDOVICE. *Metodika NZDM: Vím, co chci*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2013. Interní dokument projektu.

DĚTSKÝ DŮM ZÁBRDOVICE. *Táhneme za jeden provaz*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2012. Interní dokument projektu.

SLÁDEČKOVÁ, Lenka aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: metodika NZDM*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2010, aktualizace 2014. Interní dokument.

SLÁDEČKOVÁ, Lenka aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: metodika SASRD*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2010, aktualizace 2013. Interní dokument.

SLÁDEČKOVÁ, Lenka aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 1*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2010, aktualizace 2013. Interní dokument.

SLÁDEČKOVÁ, Lenka aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 6*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2010, aktualizace 2012. Interní dokument.

SLÁDEČKOVÁ, Lenka aj. *Standardy Dětského domu Zábrdovice: standard 8*. Brno: Dětský dům Zábrdovice, 2010, aktualizace 2012. Interní dokument.

SLÁDEČKOVÁ, Lenka aj. *Standardy Dětského domu Zábřdovice: standard 11*. Brno: Dětský dům Zábřdovice, 2010, aktualizace 2012. Interní dokument.

SLÁDEČKOVÁ, Lenka aj. *Standardy Dětského domu Zábřdovice: standard 13*. Brno: Dětský dům Zábřdovice, 2010, aktualizace 2012. Interní dokument.

Informace získané osobním kontaktem

PROKOPOVÁ, Blanka. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábřdovice. Aktivity zábřdovické farnosti s Dětským domem Zábřdovice. Brno, 16. 9. 2014.

PROKOPOVÁ, Blanka. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábřdovice. Dětská besídka v Dětském domě Zábřdovice. Brno, 16. 9. 2014.

PROKOPOVÁ, Blanka. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábřdovice. Mimoškolní vzdělávací aktivity. Brno, 16. 9. 2014.

PROKOPOVÁ, Blanka. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábřdovice. P. Jiří Rous a jeho činnost při práci s Romy. Brno, 16. 9. 2014.

PROKOPOVÁ, Blanka. Osobní rozhovor s pracovnící Dětského domu Zábřdovice. Projekt skupinky Cácorek. Brno, 16. 9. 2014.

Zákony

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ze dne 14. března 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244.

PŘÍLOHY

1. Dotazník k bakalářské práci

Vážení občané brněnské lokality Zábrdovice. Jmenuji se Jaroslav Martinec a jsem studentem Teologické fakulty v Olomouci v oboru „Náboženství se zaměřením na vzdělávání a katechetika“.

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění anonymního dotazníku, který je součástí mé odborné práce. Jejím cílem je zjistit názor lidí v zábrdovické lokalitě na fungování a důležitost nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, které sídlí v Dětském domě Zábrdovice a částečně také v prostorách zábrdovické fary. V tomto zařízení vykonávám dobrovolnickou činnost, zaměřuji se na volnočasové aktivity převážně romských dětí a mládeže.

Vaše spolupráce při vyplnění dotazníku mi bude velmi nápomocná pro celkové vyhodnocení praktické části mé odborné práce. Získané informace v tomto dotazníku budou použity jen v mé odborné práci.

Děkuji Vám předem za vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník pro kvantitativní průzkum

Vysvětlivky k dotazníku:

- křížkem prosím označte pouze jednu odpověď (v případě poznámky za danou otázkou se prosím řiďte tímto pokynem)

1) Která skupina lidí podle Vašeho názoru patří mezi nejpotřebnější v zábrdovické lokalitě?

- lidé bez domova
- staří lidé
- mladé rodiny s dětmi
- Romové
- lidé s handicapem
- jiná (uveďte prosím která)

2) Jak vnímáte vzájemné soužití většinové společnosti s romskou minoritou v zábrdovické lokalitě?

- pozitivně
- negativně
- nevím

3) Co si obecně představíte pod pojmem nízkoprahové zařízení pro děti a mládež? (dále jen NZDM) /Pro odpověď můžete označit více variant./

- a) smysluplné trávení volného času
- b) prevence pro snížení kriminality, drog a záškoláctví
- c) vytváření lepších životních hodnot
- d) jiné (uveďte prosím, co si pod tímto pojmem představujete).....

.....

4) Víte, že se v zábrdovické lokalitě nachází NZDM, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?

- ano
- ne

5) Pokud jste označili odpověď „ano“, prosím uveďte, jakým způsobem jste se o tomto zařízení dozvěděli.

- prostřednictvím kněze
- v kostele
- na faře
- v médiích (televize, rádio, internet, noviny, časopis)
- na tuto informaci si již nemohu vzpomenout
- jiným, zde neuvedeným

6) Jaké si myslíte, že jsou konkrétní aktivity NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary? /Pro odpověď můžete označit více variant./

- a) zařízení za aktivní účasti kněze, ve kterém děti a mládež z kostela tráví svůj volný čas
- b) zařízení pro děti a mládež, které nemají možnost jinde trávit svůj volný čas
- c) zařízení pro děti a mládež převážně z romských rodin
- d) pomoc při řešení problémů dětí, související s jejich situací v rodině či ve škole
- e) agitace víry
- f) bezplatné využití sportovních potřeb a dalšího vybavení NZDM
- g) nevím
- h) jiné (uveďte prosím které)

.....

7) Byl/byla byste ochoten/ochotna zapojit se do činnosti NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?

- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
-

8) V případě, že jste označili odpověď „ano“, nebo „spíše ano“ a zapojili byste se do činnosti NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary, označte prosím jakým způsobem? /Pro odpověď můžete označit více variant./

- a) dobrovolnická činnost
 - b) finančním darem
 - c) hmotným darem
 - d) modlitbou
 - e) jinak (uveďte prosím jak).....
-
-

9) Myslíte si, že je snadné získat dobrovolníky pro práci v NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary?

- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
-

10) Domníváte se, že je důležité, aby takové NZDM v zábrdovické lokalitě, které částečně sídlí i v prostorách zábrdovické fary působilo?

- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
-

11) Myslíte si, že se má církev angažovat při práci s Romy?

- ano
 - spíše ano
 - spíše ne
 - ne
-

12) Jaké je Vaše pohlaví?

- muž
 - žena
-

13) Jaký je Váš věk?

- 18-26 let
 - 27-36 let
 - 37-46 let
 - 47-56 let
 - 57-66 let
 - 67 let a více
-

14) Jaký je Váš vztah ke katolické víře?

- jsem pokřtěn/pokřtěna a pravidelně navštěvuji bohoslužbu
- jsem pokřtěn/pokřtěna, pravidelně navštěvuji bohoslužbu a aktivně se účastním života ve farnosti
- jsem pokřtěn/pokřtěna, ale víru neprojektuji
- jsem věřící, ale jiného vyznání
- nejsem věřící
- jiný, zde neuvedený